

Advokat Brynjar Mørkved

Harald Skjerve-Nielssen (H)
Håkon Skjerve-Nielssen
Per Hetty
Fritz Jonny Mo
Marianne Scheel
Gøsta Thommessen
Brynjar Mørkved

Kulturdepartementet

I KONTORFELLESKAP

Hunn og Oslo, 22. januar 2018

Deres ref:
17/3607-6

Vår ref:
240290.01

Høring - stadnamnlova

Viser til høringsbrev adressert til Statistisk sentralbyrå av 6.1.2017 fra Kulturdepartementet (KUD) vedlagt e-post av s.d. hvor også høringsnotat og oversikt over høringsinstanser var vedlagt.

Viser dessuten til e-post av 7.12.2017 herfra til KUD og svar ved e-post av 13.12.2017 vedlagt brev av s.d. Begge omtales nærmere nedenfor.

Dette er en felles høringsuttalelse fra Norsk navnevern og Aksjonsgruppa for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla. Jeg representerer begge.

Norsk navnevern er en videreføring av Aksjonsgruppa for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla på nasjonalt plan. Aksjonsgruppa består og viderefører sitt arbeid.

Vi bistår gjerne om KUD skulle være interessert i en dialog.

Det bes om at vedlagte uttalelse vurderes. På forhånd takk.

Brev med vedlegg sendes pr e-post samt legges inn på høringssvar på www.regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/dokument/hoyringar/id1763/>.

Med hilsen

Brynjar Mørkved
Advokat

Vedlegg – høringsuttalelse

Høringsuttalelse fra Norsk navnevern og fra Aksjonsgruppa for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla

Innhold:

- I. Forslag og sammendrag
- II. Høring
- III. Kulturminner og vern
- IV. Nærmere om regjeringens forslag og reguleringer
- V. Avsluttende merknader

I. Forslag og sammendrag

Forslag

Vi støtter uttalelsene fra Klima- og miljødepartementet, Direktoratet for kulturminneforvaltning, Klagemnda for stedsnavsaker og felles uttalelse fra Språkrådets navnekonsulenter. Vi vil på dette grunnlag foreslå at regjeringen legger forslaget til side og i stedet tar konsekvensen av at nedarva stedsnavn er kulturminner og igangsetter en undersøkelse og utredning i tråd med hva UNESCO uttrykker om behovet for bedre balanse mellom vern av materielle kulturminner og immaterielle kulturminner herunder våre eldste stedsnavn. Norge har blitt nytt medlem av UNESCOs verdensarvkomité og det forplikter. I tillegg bør arbeidet i denne også vurderes ift immaterielle kulturminner herunder de nedarva stedsnavna. Regjeringen bør i samarbeid med andre aktører avklare hva som bør gjøres for å styrke vernet av nedarva stedsnavn her i landet og i andre land.

Det første som bør skje er at det foretas en analyse hva som er hovedproblemene for våre nedarva stedsnavn og hvilke muligheter som foreligger for bedre vern i tråd med den regjeringsfastsatte *Utredningsinstruksen og Sjekklista for nye reguleringer - Skal – skal ikke -* fra daværende Administrasjonsdepartement.

Tiltaket bør ses i sammenheng med vernet av materielle kulturminner og i samarbeid med Klima- og miljødepartementet ved statsråd Elvestuen og Direktoratet for kulturminneforvaltning ved riksantikvar Holme. Arbeidet bør også skje i samarbeid med Statens kartverk, navnekonsulentene og relevante fagmiljø på universitetene. Det bør bl.a. vurderes endringer av lovstruktur herunder vurdering av ev. sammenslåing av stadnamnlova og kulturminneloven. Vi tror det kan gi en positiv effekt for vernet av stedsnavna, jf det regjeringsoppnevnte *Lovstrukturutvalget* – NOU 1992: 32 *Bedre struktur i lovverket*. Arbeidet bør også vurderes i forhold til mandatet til det daværende regjeringsoppnevnte *Næringslovutvalget*, se mandat i NOU 1996: 9 Effektiv matsikkerhet. Til det siste siktes det til at kulturminner kan bidra til verdiskaping herunder ifm turisme. Folk på reise vil gjerne høre interessante, sanne og gjerne forskningsbaserte fortellinger – gjerne også fra eldre tider. Det er her tilstrekkelig å nevne vikingetida. Vi viser også til islendingenes nære forhold til egen fortid.

Vi vil utfordre regjeringen ved kultur- og stedsnavnminister Skei Grande og kulturminneminister Elvestuen til å finne tiltak og løsninger på disse utfordringene samt å se på hvilke muligheter Norge har til å bidra positivt i forståelsen av de verdier stedsnavna har og i sammenheng med andre kulturminner herunder de eldste materielle slik som boplasser, helleristninger og gravhauger – fra stein-, bronse- og jernalder. Vi tror at befolkningen og besøkende vil respondere positivt på et slikt initiativ.

I tillegg utfordrer vi Overhalla kommune og ordfører Per Olav Tyldum samt politikerne i nye Trøndelag fylke til å løfte blikket igangsette lokale og regionale tiltak for bedre forståelse av våre eldste kulturminner herunder stedsnavna samt vern av disse, se mot slutten av pkt II.

Forutsatt at regjeringen ikke vil følge opp vårt forslag og i stedet beslutter å gjennomføre foreliggende høringsforslag, så viser vi til uttalelsen ellers.

Hva har skjedd?

Følgende har skjedd i saka:

- Overhalla kommunen vedtok feil navn i reguleringsplan, men tok vår klage til følge,
- Kartverket ga feil info til kommunen og kommunen fattet to navnevedtak 26.5.2014,
- Namdal historielag påklaget vedtaket med støtte av Nord-Trøndelag kulturråd,
- klagen ble tatt til følge av klagenemnda mht Ranemsletta 7.11.2014,
- Aksjonsgruppa begjærte på bakgrunn av Opprop fra ca 230, omgjøring for navnet Hunn,
- Klagenemnda tok begjæringen mht navnet Hunn til følge den 5.6.2015,
- KUD og Sivilombudsmannen (SOM) avviste forespørsler fra kommunen om å oppheve nemndas vedtak og/eller sette nemndas vedtak til side,
- Kartverket ba kommunen følge nemndas vedtak uten resultat og Kartverket fulgte ikke opp saken,
- SOM tok klage herfra til følge og kritiserte kommunen,
- kommunen har ikke fulgt verken nemndas vedtak, brev fra KUD eller uttalelsen fra SOM,
- Statistisk sentralbyrå (SSB) fulgte opp vedtakene ifm tettstedsdata,
- Kartverket fulgte motvillig klagenemndas vedtak, men har ført inn navna i SSR og endret kart,
- Vegvesenet meddelte at de ville skilte om, men snudde med henvisning til statsråd Sanners svar i Stortinget – utsette iverksetting pga kommunesammenslåingsprosjektet og varel om lovendring,
- Vegdirektoratet og Samferdselsdepartementets (SD) avslao krav og klage herfra,
- SOM aksepterte ikke Vegdirektoratets og SD begrunnelse for å unnlate skilting,
- SOM kritiserte SD/Vegdir./-vesen på tross av støtte fra KUD og Kommunaldep.,

- etter ny klage til SOM vedtok SD at Vegdirektoratet og Vegvesenet skal skilte om,
- klagen herfra var derved tatt til følge,
- KUD sendte ut høringsforslag,
- Vegdir. har bedt Vegvesen Region midt (VVRM) om å iverksette tiltaket,
- VVRM har avklart plassering av skilt med SSB, jf tettsteder,
- VVRM har bekreftet at omskilting vil skje i første halvdel av februar 2018,
- kommunen ved ordføreren har varslet omkamp dvs ny sak i kommunen.

Kommunen ved ordfører Tyldum har lenge beklaget seg over at kommunens vedtak ble opphevet av nemnda og over at saka ikke tar slutt samtidig som han varsler omkamp om det blir lovendring i tråd med høringsforslaget.

Spørsmålet nå er om saken skal fortsette, på hvilken måte og hvor lenge og med hvilke konsekvenser lokalt og på landsbasis, jf høringsforslaget.

Sammendrag

Regjeringen ved KUD foreslår å endre stadnamnlova §§ 3 og 6 ved

- å gi kommuner og fylkeskommuner frihet til å fjerne vern av nedarva stedsnavn som ikke er samiske eller kvenske, og
- å kompensere forslaget med å pålegge navnekonulentene å gi tilråding om skrivemåte, navneskikk og navnsetting.

KUD erkjenner at første forslag medfører svekkelse av vernet av «*norske*» stedsnavn i motsetning til kvenske og samiske. Vernet av kvenske og samiske har vært svakt, men regjeringen foreslår ingen styrking av gjeldende vern. Videre er det ikke slik at en svekkelse av vernet av norske stedsnavn bidrar til å styrke vernet av de kvenske og samiske. Forslaget innebærer kun at kvenske og samiske ikke skal svekkes ytterligere på linje med andre dvs norske. Det forhindrer neppe en svekkelse også av dem over tid pga at en svekkelse av forskning- og navneforvaltningen, antas også å få negative konsekvenser for alle nedarva stedsnavn.

Forslag om endring av § 6 er ment å kompensere for denne svekkelsen, men KUD skriver ikke noe om konsekvensen av forslagene ut over det. KUD redegjør derfor ikke for konsekvensen av forslaget slik det skal gjøres iht den regjeringsfastsatte Utredningsinstruksen.

Forslaget om endring av § 6 vil kreve økt kapasitet uten at det foreligger noen planer for opprusting av navnetjenesten. Det tilsier at forslaget om endring av § 6 kan synes å være uten reelt innhold. I så fall feilinformeres høringsinstansene og andre.

Dette må ses på bakgrunn av at navnetjenesten er nedbygd de senere år av Språkrådet grunnet reduserte budsjetter. Viser her til felles uttalelse fra navnekonulentene. Navnetjenesten har derfor i

dag ikke kapasitet til å behandle sakene fortløpende og det er ikke opplyst at det vil bli bevilget mer til denne tjenesten.

Den foreslåtte plikten ble også fjernet ved forskriftendring for et par år sia. Sett i lys av saken under ett så er det all grunn til å tvile på at navnetjenesten vil bli tilstrekkelig forsterket til tross for forslag om endring av § 6.

Videre er det ingen plikt for kommuner og fylkeskommuner å følge uttalelser fra navnetjenesten. Da hjelper det lite å pålegge konsulentene å avgi uttalelse. Det synes heller ikke å være noen plikt til å avvente slike uttalelser.

Forskningen på stedsnavn er bygd ned på universitetene de senere år. Det kan lede til at det om noen år ikke vil være kvalifiserte personer for denne tjenesten. Heller ikke det berører KUD. Videre er arkivene fra UiO og NTNU overført til Bergen med sikte på digitalisering. Inntil så skjer vil ikke navnekonsulentene som ikke har tilhold i Bergen ha tilgang til arkiv. Det tilsier at for det første at også den forutsetningen svikter samt at det må bevilges tilstrekkelige midler for at digitaliseringen kan skje på så kort tid som mulig. Også disse forhold bes opplyst til alle høringsinstanser slik at alle kan kommentere det før beslutning tas.

Det er en mildt sagt tvilsom logikk å fjerne vernet og samtidig angi at stedsnavna er sentrale kulturminner. Enten er de kulturminner og bør gis det vern de trenger eller så bør en ta konsekvensen av at en ikke ønsker å verne dem. Vi oppfatter det slik at forslaget om å kompensere fjerning av vernet med pålegg til konsulentene for å være et grunnløst og samtidig utjenlig tiltak selv om det i enkelte saker kanskje kan forhindre tap av nedarva stedsnavn. Det sentrale er at regjeringen åpner opp for at våre nedarva stedsnavn kan fjernes.

En burde kunne forvente svært tungtveiende samfunnsmessige hensyn bak et slikt drastisk tiltak. Regjeringen presenterer ingen slike. Forslaget er derfor i beste fall unødvendig og merkverdig. Det regjeringen argumenterer med er kommunesammenslåingsprosjektet, men uten å redegjøre for at ofring av våre nedarva stedsnavn er nødvendig eller sannsynlig for å realisere dette prosjektet. Forslaget står derfor uten reell begrunnelse.

Regjeringen har ikke redegjort for konsekvensene som vil være tap av mange av våre eldste immaterielle kulturminner og av en sentral del av norsk kultur.

Regjeringen foreslår å opprettholde regulering av stedsnavnas skrivemåte. Etter vårt syn gir det liten mening når en samtidig åpner opp for å fjerne våre eldste nedarva stedsnavn.

Materielle kulturminner vernes både av kulturminneloven og av straffeloven. Regjeringen begrunner ikke hvorfor den foreslår enda større skjevhet mht vern av materielle ift immaterielle kulturminner. Ved tap av nedarva stedsnavn går også kunnskap om de materielle kulturminner tapt. Vi har vært i kontakt med Riksantikvaren og de bekrefter det. Er det på tide også å fjerne vern av helleristninger, gamle bosettinger og graver/gravhauger og våre eldste kirker? Taperne er de unge og våre etterfølgere. Ønsker vi at de skal leve uten forståelse for vår egen kultur? Det er godt mulig at framtidig kunnskapsløshet vil medføre at ingen vil huske hva regjeringen foretok seg. I motsatt fall vil ettertiden neppe være nådig mot regjeringene Solberg.

Regjeringen ytrer håp om at kommunene ikke vil benytte sin nye myndighet til å fjerne nedarva stedsnavn. Hvorfor skal de da gis slik myndighet? Det er mildt sagt et merkverdig forsøk på å

begrunne forslaget og viser med all tydelighet hvor useriøst det er. Med endret befolkning med innflyttere og innvandrere så vil det ligge til rette for navneendringer. I tillegg vil sikkert kommersielle interesser se muligheter. Det kan bli underholdende på en nedslående måte.

Dessuten er det ikke redegjort for hvorfor kommunene ikke vil bruke den myndigheten staten planlegger å gi dem. Forslaget må tvert om ses på som en oppfordring til å benytte myndigheten til å fjerne nedarva stedsnavn som er våre eldste immaterielle kulturminner. Det vil være statlig autorisert kulturvandalisme av verste sort. Så langt er saken kun politikk av verste sort i form av hestehandel for å oppnå kortsiktige gevinster uten blick for de langsiktige skadelige konsekvensene.

Kart og kartopplysninger har tidligere vært rimelige stabile med relativt få navneendringer. Det har medført at både eldre kart og bøker m.v. i liten grad har vist feil pga navneendringer, jf vegboka fra Norges Automobilforbund (NAF). Navneendringer vil medføre svekket kvalitet på eldre bøker samt problemer med å produsere nye – det siste gjelder også om vegboka e.a. produseres digitalt.

Med digitalisering vil det rent teknisk være enklere å oppdatere ulike lagringsmedia herunder ulike typer kart og nettsteder som baserer seg på kart slik som bl.a. Google-kart, Yr, GPS-er osv. Problemet er at slik oppdatering ofte ikke skjer. Søk på navnet Hunn på Google-kart illustrerer dette ved at det kun viser stedene Hunn i Gjøvik og i tidligere Borge kommune (nå – Fredrikstad). Det er ingen treff for Overhalla. Dette til tross for at det er over 2,5 år siden klagenemnda fattet sitt vedtak og kartverket førte Hunn i Overhalla inn i Sentralt stedsnavnregister (SSR). Stedet er fortsatt navngitt i Google-kart med bygdas navn som er Skage. Det er all grunn til å anta at Google ikke kommer til å foreta endringer med den konsekvens at disse kartene gradvis blir mer feilaktige med nye navnevedtak. Det er nærliggende å anta at det samme kan være tilfelle også for andre digitale kart.

Det er godt mulig at flere av nødetatene rundt om i landet benytter Google-kart eller ikke oppdaterte GPS-er med de følger det kan få. I tillegg kommer vegtransport og vareleveranser osv. Saken handler derfor slett ikke bare om kulturminner.

Det er en alvorlig svakhet ved forslaget at slike i verste fall svært alvorlige konsekvenser ikke er vurdert av regjeringen. I tillegg kommer økonomisk tap for næringsliv og samfunn. Vi har vansker for å tro at KUD er ukjent med disse forhold. Likevel er slike konsekvenser ikke vurdert.

Forslaget legger opp til at vedtak ikke skal kunne påklages. Det er en ytterligere innskrenking av klageretten og medfører større avvik fra forvaltningsloven og prinsippet om at enkeltvedtak skal kunne påklages. Forslaget er derfor også i strid med noen av de mest sentrale forvaltningsprinsipper som vi har.

Regjeringen legger derimot opp til nye omkamper, jf gjenåpning av tidligere saker. Det er også en invitasjon og oppfordring til kommunene om å foreta navneendringer. Etter vårt syn kan det være rettslige problemer også her. I så fall kan det bli mange og lange omkamper herunder i domstolene. Slike prosesser er tids- og ressurskrevende. Det er også mulig at det kan ligge til rette for klage til overnasjonale organer.

De negative konsekvensene vil øke med tiden og antall vedtak. Regjeringen har ikke vurdert de langsiktige konsekvensene. Hva ville norske myndigheter sagt om andre land begynte å fjerne nedarva navn som vi alle er godt kjent med f.eks. navn på elver og fjell osv. Ville det vært i samsvar med traktater osv.?

I tillegg til at forslaget ikke har noen seriøs begrunnelse så er høringsnotatet også svakt. Grunnen til det synes åpenbar og det er at en startet med konklusjonen, jf statsråd Jan Tore Sanner sitt svar i Stortinget. Notatet forsøker å pynte på realitetene, men lykkes ikke. Det kan bl.a. se ut til at lovforslaget er i strid med grunnloven § 98 forbyr «... *usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling.*» Framtidige vedtak om å fjerne nedarva stedsnavn kan dessuten være i strid med likestillings- og diskrimineringsloven.

KUD skriver at departementet legger til grunn at forslagene til lovendringer er innenfor rammene som følger av UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv. Det er mulig at det er korrekt ut fra en streng juridisk fortolkning av konvensjonen, men det synes ikke å være i samsvar med konvensjonens intensjon som er «.. *å skape en bedre balanse*» mellom vern av materielle og immaterielle kulturminner, se nedenfor. Regjeringens forslag går motsatt veg og det tilsier at forslaget undergraver UNESCO-konvensjonen. Det er derfor nærliggende å anta at forslaget er i strid med konvensjonen. Uansett er det ikke tilstrekkelig å skrive at «... *departementet legger til grunn ...*». Det er ingen begrunnelse og langt mindre et bevis for at det faktisk forholder seg slik KUD skriver. I tillegg er det flere traktater og konvensjoner som kan komme til anvendelse.

Norge ble i 2017 medlem av UNESCOs verdensarvkomité. Også det legger plikter på norske myndigheter handlemåte mht vern av kulturminner. Heller ikke det er vurdert av KUD.

Ødeleggelse eller fjerning av materielle kulturminner straffes med fengsel i inntil 6 år og for særlig grovt skadeverk med inntil 15 år. Fjerning av våre eldste immaterielle kulturminner som våre nedarva stedsnavn er, og som Overhalla kommune gjorde, er etter regjeringens forslag snarere premiert. Det er et godt stykke til vern på lik linje som Sandvig-utvalget uttrykte det samt UNESCOs uttrykte ønske om bedre balanse i vern av materielle og immaterielle kulturminner.

Ødeleggelse av kulturminner i nyere tid her til lands ble utført ved flere kirkebranner. De ansvarlige ble straffet med til dels lange fengselsstraffer. Nevner dette som en kontrast til premieringen av Overhalla kommune for deres brudd på vedtak, stadnamnlova og kritisk uttalelse fra SOM.

Historien er ellers rik på erobrere som har utslettet kulturer og/eller erstattet stedsnavna med sine egne. Kulturvandalisme er ikke bare noe som hører fortiden til. Sentrale aktører i senere tid når det gjelder fjerning av kultur og kulturminner i nyere tid er kirkebrennerne her til lands og Røde Khmer i Kampuchea, Taliban i Afghanistan og IS/ISIS i Syria. Regjeringens forslag peker i samme retning. Kanskje det kan få regjeringen til å tenke seg om og å få andre til å forstå hva regjeringen foreslår.

Vi må innrømme at vi ikke er optimistiske og vi ser det slik at dette er en meget trist sak for stedsnavna, våre kulturminner, norsk kultur og for det norske folk.

II. Høring

Spørsmål til og svar fra KUD

Viser til foran nevnte e-post herfra av 7.12.2017 til KUD og svar fra KUD ved e-post av 13.12.17 vedlagt brev av s.d. Begge gjengis:

«Det fremgår av vedlagte høringsnotat s. 12 pkt 6 bl.a. at

For navnekonsulentene vil vurderingen av sakene og utformingen av de navnefaglige rådene kunne bli noe mer omfattende. Navnekonsulenttjenesten finansieres over Kulturdepartementets budsjett.

Forslaget vil, etter departementets vurdering, ikke ha vesentlige administrative og økonomiske konsekvenser.

Bakgrunnen synes å fremgå av nest siste avsn. på s 2 hvor det heter:

*For å begrense svekkelsen av navnevernet foreslås det å **skjerpe kravet til innhenting av faglige råd** i kommunens saksbehandling. Når navnekonsulentene gir tilråding før vedtak i kommunen om skrivemåte av et stedsnavn, skal navnekonsulenten også gi tilråding om navneskikk og valg av navn.*

Begge tekster tilsier en økt kapasitet av stedsnavntjenesten.

Etter hva jeg kjenner til har det i senere tid skjedd en nedbygging av stedsnavntjenesten.

Foreslår departementet en reversering av denne nedbyggingen og i så fall bør det fremgå av høringsdokumentene herunder tallfestet mht årsverk, kostnader osv. Det er ikke i samsvar med den regjeringsfastsatte Utredningsinstruksen å kun angi at det ikke vil være tale om vesentlige kostnader.

Forutsatt at departementet ikke har en klar plan for dette, så taler det for at departementet feilinformerer høringsinstansene.

I tillegg synes ikke høringsfristen å være i samsvar med samme instruks punkt 55.2 som lyder:

«5.2 Høringsfrister

Høringsfristen skal normalt være tre måneder, og ikke mindre enn seks uker. Kortere frist kan fastsettes i henhold til instruksens punkt 1.3.»

En kortere høringsfrist bør begrunnes og det er ikke gjort. Frist bør forlenges i samsvar med instruksen eller at kortere frist begrunnes.»

Svarbrev av 13.12.2017 fra KUD lyder:

«Departementet viser til din henvendelse av 7. desember d.å, hvor du har kommentarer til punktet i høringsbrevet om administrative og økonomiske konsekvenser og hvor du påpeker at høringsfristen er kortere en normalt.

*Henvendelsen din har **blitt arkivert** på høringssaken, og vil bli **regnet som et høringssvar** i den videre behandlingen av saken. Hvis du har ytterlige kommentarer til høringsnotatet og forslaget til endringer i stedsnavnloven, ber vi om at dette sendes som høringssvar innen høringsfristen 22. januar 2018.*

***Vi har forståelse for at fristen er kort, men for å holde fremdriften i saken, gis det på det nåværende tidspunkt ikke utsettelse. Uttalelser som kommer inn etter høringsfristen vil bli lest, men vi kan ikke love at dokumentene tas med i den videre behandlingen av saken.»** (uthevet her.)*

Det bemerkes at e-posten herfra var ment som spørsmål og ikke som en høringsuttalelse. Det fremgår av teksten. Det synes også åpenbart at KUD ikke ønsket å svare på spørsmålene herfra. Synspunktene fastholdes imidlertid og inntas derfor her.

Todelt forslag fra regjeringen

Det heter i høringsnotatet pkt 1 bl.a. at

«Dette er forslagene til endringer i stedsnavnloven

Departementet foreslår et **nytt tredje ledd i § 3:**

«For kommunale og fylkeskommunale vedtak om namnsetjing gjeld andre ledd berre for samiske og kvenske stadnamn.»

Departementet foreslår en **endring i § 6**. Nærmere om saksbehandlingen første ledd, syvende punktum, som pålegger navnekonseptene å gi vedtaksorganet tilråding om navnevern:

«Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal namnekonseptane gi tilråding om skrivemåte, namneskikk og namnsetjing.» (u.h.)

Det heter videre at

*«Lovendringen innebærer at det valget av stedsnavn som kommune og fylkeskommune gjør som følge av adresseringsarbeidet etter matrikkelloven, jf. matrikkelforskriften § 51, og som del av sin **selvråderett**, ikke lenger er begrenset av navnevernet i § 3 andre ledd. Disse vedtakene*

kan dermed ikke klages på til Klagenemnda for stedsnavnsaker. En ny regel unntar samiske og kvenske stedsnavn fra denne endringen.

Kommunen får dermed den endelige kompetansen til å sette navn på tettsteder, grender, veier og liknende, innenfor kommunens grenser. Dette gjelder likevel ikke samiske og kvenske navn. Der vedtaket gjelder valg av samiske eller kvenske stedsnavn, og valget er i strid med navnevernet i lovens § 3, kan dette, som i gjeldende rett, fortsatt klages på til Klagenemnda for stedsnavnsaker.

For å begrense svekkelsen av navnevernet foreslås det å skjerpe kravet til innhenting av faglige råd i kommunens saksbehandling. Når navnekonsulentene gir tilråding før vedtak i kommunen om skrivemåte av et stedsnavn, **skal navnekonsulenten også gi tilråding om navneskikk og valg av navn.**

Klagereglene når det gjelder vedtak om skrivemåte, **videreføres** uendret. Forslaget til nytt tredje ledd i § 3 innebærer imidlertid at det **ikke lenger er grunnlag for å klage** på kommuners og fylkeskommuners valg av navn der de er i strid med § 3 andre ledd, med unntak av saker om samiske og kvenske navn.

Manglende vedtak, manglende bruk av stedsnavn og feil bruk av stedsnavn, jf. bestemmelsene i stedsnavnloven § 10 første ledd syvende og åttende punktum, videreføres uendret.» (u.h.)

Kommunal selvråderett – hva er det?

KUD begrunner forslaget bl.a. med henvisning til kommunal «selvråderett», men uten å redegjøre for hva regjeringen mener med det. Selv-/sjølråderett er ikke noe rettslig begrep og det er derfor behov for å klargjøre hva som nærmere menes med denne termen. Søk om dette ordet gir følgende resultat i Wikipedia:

«**Nasjonal selvråderett er et begrep som betegner ulike nasjoners rett til å bestemme over sine egne anliggender.** Begrepet oppsto i kjølvannet av den første verdenskrig og ble benyttet som strategi av såvidt ulike statsmenn som Woodrow Wilson og Vladimir Lenin. Begrepet er også **innarbeidet i FNs traktater**. Det er samtidig en politisk strategi som står eller kan stå i motsetning til territoriell integritet, som i Spania, Storbritannia, Israel/Palestina, Canada og det tidligere Jugoslavia.

I Norge er begrepet tradisjonelt kjent i sammenheng med det ordskifte som vedrører hvorvidt dette landet bør tilslutte seg Den europeiske union (EU). Når det er snakk om samerett brukes mer ofte begrepet "selvbestemmelsesrett", et svakere begrep som ikke innebefatter rett til løsrivelse.»

Dette viser at ordbruken er knyttet til stater og ikke til regionale og lokale myndigheter slik som kommunene. Det forhindrer ikke at Store norske leksikon har en artikkel om «kommunalt selvstyre» og det heter der at

«Kommunalt selvstyre innebærer at kommunene har **råderett over lokale anliggender, innen de grenser som til enhver tid fastsettes av de statlige myndigheter.**

Denne råderetten har først og fremst hatt betydning på det økonomiske området. Kommunenes rett til å kreve kommunale skatter og avgifter, for på den måten å skaffe seg de inntekter for å dekke utgiftene til blant annet sosial- og helsevesen, bygnings- og brannvesen og skoleverket.

At kommunene har selvstyre betyr ikke at de har en grunnlovsfestet selvråderett. **Staten organiserer det kommunale styringsverk, avgrenser kommunens saklige virkeområde, trekker opp grensene for den kommunale beskatningsrett, utarbeider statlige forskrifter og legger den kommunale forvaltning inn under et visst tilsyn av staten.»** (u.h.)

Synonymordboka.no opererer med følgende synonymer til ordet selvråderett:

«autonomi, bevegelsesfrihet, carte blanche, egenrådighet, frie hender, frihet, handlefrihet, overmøt, privilegium, selvstendighet, selvstyre, suverenitet, uavhengighet.»

Det finnes minst ett eksempel på at ordet *sjølvråderett* er benyttet i lovgivningen. I barneloven § 33 heter det at

«Foreldre skal gje barnet stendig større **sjølvråderett** med alderen og fram til det er myndig.» (u.h.)

Det heter i <http://barnerettsbloggen.no/tag/selvraderett/> at

«Bestemmelsen er en slags motvekt mot bestemmelsen om foreldreansvar i § 30. Ved å holde bestemmelsene opp mot hverandre så kan man si at foreldreansvarets innhold innsnevres etterhvert som barnet blir eldre. Det er et glidende «maktskifte» fra foreldrene med foreldreansvar til barnet selv som ikke er klart definert. Det som er klart er at etterhvert som det fremstår naturlig i forhold til alder og modenhet skal barnet få større kontroll på sitt eget liv. Dette er et naturlig skritt i å forberede barnet på voksenlivet og man kan spørre seg om det er nødvendig å lovfeste oppdragelse eller om bestemmelsen er unødvendig. En annen måte å se det på er at myndighetsalderen på 18 år er fleksibel. Det har vært nødvendig å sette en alder i lovverket, men på grunn av barns forskjellige modenhetsnivå rundt denne alderen så er det rom for «frivillige» avvik.

Bestemmelsen er på mange måter unødvendig da rettigheter som er knyttet til lavere alder enn 18 år er lovfestet i spesialbestemmelser. Det er derfor noe vanskelig å sette konsekvenser ved at noen hevder at barnet som er 14 år ikke får tilstrekkelig selvråderett etter alder og modenhet. Igjen er vi kanskje tilbake, i barnelovens kontekst, til at det kan få betydning i en evt. sak om bosted eller foreldreansvar at man ikke lar barnet få virke etter sin alder.»

Sammenlikningen *foreldre – barn* synes klart relevant og verken foreldre eller staten mener vel på fullt alvor at barn og kommuner skal bestemme alt selv.

Vi kan derfor konkludere med at terminologien selvråderett ikke er tjenlig og kun egnet til å skape misforståelser. Vi noterer at klagenemnda benytter termen selvstyre slik som i definisjonen foran. Det bør regjeringen også gjøre.

Nærmere om forslaget

KUD skriver i punkt 3 at stadnamnlova ikke hjemler vedtak om navn og at

*«Myndighet til å fatte vedtak om hvilke stedsnavn som skal benyttes, følger av **annen lovgivning, som kommuneloven og matrikkelloven, jf. matrikkelforskriften § 51, eller på ulovfestet grunnlag.**» (u.h.)*

Det er ikke opplyst noen bestemmelser i kommuneloven og forklaringen på det er at slike ikke finnes. Det er derfor både feil og misvisende av KUD å nevne denne loven.

KUD nevner heller ikke noen lovbestemmelse i matrikkellova. Den aktuelle bestemmelsen er kapittel 4 som består av én paragraf og det er § 21 som bestemmer at

«Kapittel 4. Adresser til eigedommar og bygningar

§ 21. Fastsetjing av offisiell adresse

Kommunen fastset offisiell adresse. Før kommunen gjer endeleg vedtak om offisiell adresse, skal dei som vedtaket får verknad for, få høve til å uttale seg.

Departementet kan i forskrift gi nærare reglar om utforming, tildeling, endring og skilting av offisiell adresse, og om kommunen sitt høve til å fastsetje utfyllande lokale forskrifter.» (u.h.)

Merknader til matrikkellova § 21 – Ot.prp. nr 70 (2004-2005)

Følgende fremgår av merknadene (s. 185):

«Kommunen fastset offisiell adresse. Kommunen må ta omsyn til at adresser både praktisk og kulturelt har mykje å seie både for den enkelte og for omverda.

Utvalet gjorde framlegg om ei relativt detaljert føresegn om adresser. Departementet foreslår at det i staden blir gitt utfyllande føresegn i forskrift. Offisiell adresse er samansett av gate-, veg-, gangveg- eller områdenamn, pluss hus- eller oppgangsnummer, eventuelt også ein bokstav, f.eks. «Bakkevegen 29B». I tillegg har kvar enkelt bustad i bygningar med fleire bustader eige bustadnummer. Offisiell adresse vil i område som ikkje har fått tildelt gate-, veg-, gangveg- eller områdenamn, ha matrikelnummeret som adresseidentifikasjon. Departementet føreset at bruk av matrikelnummerforma etter kvart går ut, og at gateadresseforma blir innført som felles form for heile landet.

I tillegg til dette skal adressa også kunne omfatte eit adressenamn i følgjande to tilfelle:

- 1) **Eigaren kan krevje at adressa skal omfatte bruksnamn som språkleg og geografisk fell saman med nedarva stadnamn, jf lov om stadnamn.**
- 2) **Etter oppmoding frå eigaren kan kommunen tildele adressenamn til spesielle institusjonsbygg eller andre særleg kjende bygningar når det etter kommunen si vurdering vil vere spesielt nyttig for omverda at adressa omfattar eit slikt namn, f.eks. «Rådhuset».**

Kommunen må i begge tilfella avgjøre kva for husnummer som skal liggje til vedkommande adressenamn. For eit gardsbruk med fleire bygningar rundt same tun, kan det vere naturleg at alle bygningane får same adressenamn sjølv om dei har ulikt husnummer. For ein institusjonsbygning med fleire oppgangsnummer kan det vere naturleg å nytte vedkommande adressenamn berre for hovudinngangen. Kommunen må i begge tilfella på fritt grunnlag vurdere eit eventuelt framlegg frå eigar om å endre eller slette adressenamn opp mot omsyn som taler mot ei slik endring.

Eigedom og bygningar får tildelt adresse til den vegen eller gata som eigedommen eller bygningen har hovudtilkomst frå. Skrivemåten på namn som inngår i ei adresse, blir fastsett etter reglane i lov om stadnamn.» (u.h.)

Vi forstår merknadene slik at kommunene plikter å benytte «... adresser både praktisk og kulturelt har mykje å seie både for den enkelte og for omverda.»

I tillegg kan eieren kreve at «... adressa skal omfatte bruksnamn som språkleg og geografisk fell saman med nedarva stadnamn, jf lov om stadnamn.»

Nye navn? – tradisjon angir kommuners myndighetsområde

Det heter i notatet s. 6 at

*«Kommunen kan også **velge å lage nye navn** på nye adresser, som er **nye navneobjekter**. En kommune kan kalle en gate som ikke har hatt navn før for Blåbærstien, selv om den leder til husmannsplassen Sørtorpet. Bestemmelsene i **stedsnavnloven** er ikke til hinder for dette, selv om det er mer i tråd med **formålsparagrafen** å ta vare på og bruke nedarvede stedsnavn når man **tildeler adresser**. Det er også sikker **tradisjon** for at kommunen kan endre gatenavn når kommunen finner at gode grunner taler for dette.» (u.h.)*

Det er ingen uenighet om at kommunen kan navngi nye egne navneobjekter f.eks. et kommunalt boligfelt, men det må skje innen rammen av matrikkellova og stadnamnlova. Det samme gjelder for vedtak i medhold av matrikkelforskriften § 51.

Vi noterer oss ellers at KUD trekker rettslige slutninger ut fra hva kommunene tradisjonelt har hatt til oppgaver og vedtatt. Vi er enig i det. Det er derfor ikke tilstrekkelig å kun se på lovbestemmelser herunder i tilknytning til læren om kommuners negativt avgrensede myndighet, se nedenfor.

Matrikkelforskriften § 51

KUD viser også til matrikkelforskriften § 51 som bestemmer at

«§ 51. Adressenavn

(1) Kommunen skal tildele alle gater, veger, stier, plasser og områder som blir brukt til offisiell adressering, et navn som er entydig innenfor kommunen. Skrivemåten fastsettes etter reglene i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn. Navnet føres i matrikkelen som adressenavn for vedkommende

gate, veg, sti, plass eller område. Dersom navnet er på flere enn 22 posisjoner, skal det ved tildelingen også fastsettes en forkortelse for navnet. Forkortelsen skal være entydig innenfor kommunen, og kan i alle sammenhenger brukes i stedet for adressenavnet.

(2) Kommunen skal tildele alle gater, veger, stier, plasser og områder som er gitt adressenavn, eller som er forutsatt brukt til offisiell adressering, en entydig numerisk identifikasjon.» (u.h.)

Det er både feil og misvisende når det heter i bestemmelsen at

«**Skrivemåten** fastsettes etter reglene i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn.» (u.h.)

Isolert sett er dette korrekt. Problemet er at navnevedtaket også må følge stadnamnlova § 3. Utelatelsen av § 3 er et utslag av at forvaltningen synes å ha problemer med å tilpasse seg til det faktum at § 3 ble vedtatt. Stadnamnlova lider fortsatt av det samme.

Videre er det slik at rammen for forskriften § 51 fremgår av loven § 21, se foran.

Tradisjon og kommuners negativt avgrensede myndighet

Notatet angir på s. 6 at kommuner kan vedta nye navn også utenfor adressering og det vises til kommuners *negativt avgrensede* kompetanse/myndighet, jf Meld. S. 12 (2011-2012). Dette benevnes i notatet som kommuners *selvråderett*. Det er vel en mer politisk enn rettslig språkbruk og bør derfor unngås i tilknytning til redegjørelse for rettslige forhold og termen indikerer at kommuner har mer myndighet enn av de faktisk er tillagt iht den til enhver tid gjeldende lovgivning. Den rettslige termen er kommuners *negativt avgrensede* kompetanse/myndighet og KUD bør holde seg til denne.

Kommuners kompetanse på dette grunnlag er for det første begrenset ift hva kommuner *tradisjonelt* har praktisert å fatte vedtak om slik KUD også skriver på 2. 6, se foran. Det er hovedsakelig navngiving i urbane områder slik som gater, plasser m.v. samt navn på egne objekter slik som kommunale boligfelt o.l.

Det er ingen tradisjon for at kommuner har fjernet og erstattet nedarva stedsnavn. Tilsvarende er tilfelle for staten. Navnevedtakene for Oslo og Trondheim danner to unntak og det kan stilles spørsmål om gyldigheten av disse da det skjedde. Tilsvarende for vedtakene i Overhalla-saka og vedtaket i Surnadal kommune om å fjerne kommunesenterets navn Skei (merk navnet). Det er mye som taler for at dette var et ugyldig vedtak. I så fall er stedets korrekte navn fortsatt Skei.

Stadnamnlova er således i hovedsak en *kodifisering* dvs lovfesting av det som har vært *tradisjonen*. Det innebærer at grensene som er angitt i denne loven ikke blir borte selv om loven endres. Det vises her til at notatet taler om *ulovfesta rett*, jf s. 5.

KUD skriver at navn på ei seter ikke er til hinder for å gi ei ny hyttegrend på samme sted et nytt navn. Det må vurderes konkret og svaret er ikke opplagt. KUD burde derfor være mer forsiktig i sin beskrivelse.

Økt vedtakskompetanse for kommuner - Meld St. 14 (2014-2015)

KUD gjengir fra Meld St. 14 (2014-2015) på s. 9 følgende:

*«Som det fremgår av i Meld. St. 12 (2011–2012) Stat og kommune – styring og samspel, som det er sitert fra ovenfor, har kommunene en klar **selvråderett**. Flertallet i Stortingets kommunalkomité uttalte i behandlingen av Meld. St. 14 (2014–2015) Kommunereformen at det må vurderes å gi **økt kommunalt selvstyre innenfor fastsetting av skrivemåte og navn innenfor adresse- og skiltprosjekt**.» (u.h.)*

Det kan se ut til at politikerne er villedet av termen kommuners *selvråderett*. Det blir ikke mer korrekt om det gjentas aldri så mange ganger. Termen er og forblir innholdsløs i en rettslig sammenheng. Det innebærer at vi bør og må se bort fra dette. Det forhindrer ikke at vi må forholde oss til de konkrete forslagene som fremmes. Saken er at denne del av begrunnelsen er innholdsløs.

Begrensninger i stadnamnlova § 3 1.ledd – «særegne navn» og «andre grunner»

KUD redegjør bl.a. for § 3 1.ledd på s. 8 og viser særlig til begrensninger i 1.ledd, jf termene *særegne navn* og *andre grunner*. Ingen av disse er definert og bestemmelsen er derfor uklar. Det er likevel neppe noen tvil om at 1.ledd medfører en begrensning mht navneendringer.

Ingen geografisk avgrensning – elver, fjell og innsjøer med mange navn?

Regjeringens forslag innehar ingen generelle geografiske avgrensninger. Det innebærer at forslaget gjelder hele landområdet og i sjøen så langt kommune- og fylkeskommunegrensene går. Det innebærer at kommuner og fylkeskommuner kan vedta å fjerne stedsnavn både til lands og til sjøs.

Det er videre ingen avgrensning mht navnetyper. Det innebærer at alle typer stedsnavn kan fjernes herunder navn på fjell og fjellområder og områder til sjøs herunder navn i farledene og på fiskebanker.

Vedtakskompetansen er imidlertid begrenset til den aktuelle kommunes/fylkeskommunes grenser dvs eget geografisk område. KUD legger ikke opp til noen avgrensning her og det tilsier at kommunene kan etter forslaget skal kunne endre alle navn innen eget område herunder den del av elva, fjellet eller innsjøen som ligger i kommunen. Det innebærer at slike større objekter kan få mange navn med de konsekvenser det vil ha. Også dette viser at det ikke foreligger noen tilfredsstillende analyse i forkant.

Det er sju(?) kommuner som grenser til Mjøsa og det kan bli like mange navn.

Sakens bakgrunn - Overhalla-saka

Det fremgår av høringsnotatet punkt 2 at sakens bakgrunn er Overhalla-saka samtidig som omtalen er kort og ikke særlig opplysende. Det tilsier at denne saken bør opplyses nærmere.

Undertegnede har representert Aksjonsgruppa som har sitt grunnlag i et *Opprop for korrekt bruk av stedsnavn i Overhalla* hvor ca 230 personer med tilknytning til Overhalla og særlig bygda Skage protesterte mot at Overhalla kommune den 26.5.2014 vedtok å fjerne de nedarva navna til de to kirkestedene i kommunen dvs Hunn og Ranemsletta. Færre enn 5 av de spurte ville tenke seg om eller takket nei.

Kommunen har ikke i noen sammenheng herunder flere uttalelser fra ordfører Per Olav Tyldum hevdet at kirke-/tettstedenes korrekte navn har vært hhv Overhalla og Skage. Overhalla er og har vært navnet på kommunen og Skage er navnet på den vestlige bygda og navnet på det tidligere kirkesognet. Det var derfor navneendring mot bedre vitende og det eneste som gjensto av begrunnelse, var at ordfører og kommunestyret ønsket navneendring. Hvorfor?

I ettertid har det vært mye tale om kommuners *selvråderett* fra ordfører og varaordførere. Det er et formelt synspunkt og tilsier overhode ingen navneendring. Synspunktet er også rettslig sett helt feilaktig da det er staten som bestemmer at det skal være kommuner og hva kommunene kan få bestemme. Rettslig sett gir det ingen mening å tale om selvråderett for kommuner. Kommunene er ikke nevnt i grunnloven og de tildeles myndighet av staten iht den til enhver tid gjeldende lovgivning. Kommunepolitikere benytter likevel denne termen for å signalisere ønske om mer myndighet. Derimot er det både feilaktig og misvisende at høringsnotatet også taler om kommuners selvråderett. Staten bør vite bedre.

Den reelle bakgrunnen for kommunens vedtak den 26.5.2014 var at begge steder har vært feilskiltet. På Hunn ble det skiltet feil tidlig på 70-tallet (antakelig i 1972) med bygdenavnet Skage og på Ranemsletta ble det skiltet feil på 90-tallet med kommunens navn dvs Overhalla. Felles for begge er at det ikke var fattet noe forutgående vedtak herunder på lokalt hold om at omskilting burde skje og heller ikke noe vedtak om selve skiltingen fra Vegvesenets side. Det tyder på at det ikke var noe gyldig rettslig grunnlag for omskilting samt at omskiltingen heller ikke skjedde på korrekt måte. Dette tyder på at begge omskiltinger var rettslig sett ugyldige. Feilene er heller ikke blitt rettet opp i ettertid og rettslige mangler har derfor bestått og vil bestå inntil ny omskilting skjer i samsvar med vedtak fra Klagenemnda for stedsnavnsaker, se neste avsnitt.

Den sannsynlige årsaken til feilskiltingen på Hunn var feil i offentlige kart ved at stedet Hunn ble plassert på kartet der Hunn ligger. På kart fra ca 1880 var sognenavnet Skage plassert på sør side av Namsen og skapte ingen misforståelser. Feil på kart er ganske sikkert også årsak til feil navn på jernbanestasjonen og på boligfelt m.v. og derved også kommunens feilaktige vedtak angående reguleringsplan og senere navnevedtak. Ansvarlig for feil i kartene er Statens kartverk.

På Ranemsletta ble det skiltet om på 90-tallet fordi enkelte der ønsket det og det antas at noen fra kommunen må ha snakket med Vegvesenet. Noen dokumentasjon synes ikke å eksistere for noen av omskiltingene. Felles for begge omskiltinger er derfor at det kan se ut til at de var både uformelle og lovstridige.

Kommunens vedtak hadde sin konkrete bakgrunn i kommunens vedtak om «*Reguleringsplan for Skage sentrum*» i 2012. Vedtaket ble påklaget av Carl Ivar Storøy m.fl. begrunnet med at stedet har og hadde et navn og at det er Hunn. Klagen ble tatt til følge av kommunestyret med stemmetalla 19-2 og «*Reguleringsplan for Hunn*» ble samtidig vedtatt. Stemmetallet vitner klart om at alle var kjent med at stedets korrekte navn alltid har vært og er Hunn. Det kan opplyses at gården Skage er

resultat av deling den opprinnelige Hunna-gården antakelig i middelalderen og før 1507. Gården ligger som de to Hunna-gårdene (de utgjør den andre halvparten), på stedet Hunn.

I samme møte vedtok kommunestyret å reise navnesak iht stadnamnlova for de to kirkestedene. Den konkrete bakgrunnen for det var informasjon fra kartverket til kommunen. Verken Klagenemnda for stedsnavnsaker eller Sivilombudsmannen (SOM) har gitt sin tilslutning til opplysningen fra kartverket og det kan derfor slås fast at den var feilaktig.

Kommunens vedtak ble påklaget til nevnte klagenemnd av Namdal historielag med støtte fra Kulturrådet i Nord-Trøndelag oppnevnt av fylkeskommunen. Etter at klagenemnda hadde tatt klagen til følge for Ranemsletta den 7.11.2014. Kartverket ba kommunen kommentere hva som var rett skrivemåte av Ranemsletta og kommunen besvarte det uten nærmere kommentar til nemndas vedtak. Det kan tyde på at kommunen på det tidspunkt aksepterte nemndas vedtak.

Grunnen til at klagen ikke ble tatt til følge mht navnet Hunn, var en misforståelse fra navne-konsulentene og som nemnda videreførte. Begge skrev feilaktig at Skage var et litt større område enn Hunn. Det korrekte er at Skage er bygdas navn og har vært sognenavnet de siste 500 år. Før det het kirka *Hunnar*, jf biskop Bolts jordebok.

På grunn av at klagen ikke ble tatt til følge mht navnet Hunn begjærte nevnte aksjonsgruppe at nemnda omgjorde sitt vedtak dvs nemndas avslag på klagen mht Hunn. Klagenemnda tok begjæringen til følge i nytt vedtak av 5.6.2015 med den virkning at klagen for begge navn derved var tatt til følge. Vedtakene var ved det korrekt for begge steder. I tillegg var navna ved nemndas vedtak formalisert og ble ført inn i SSR og navnet Hunn ble kartfestet.

Etter det har korrekte og gyldige navn vært hhv Hunn og Ranemsletta. Det klagenemnda gjorde var å vedta at kommunens navnevedtak for begge steder var ugyldig samt å vedta at korrekte navn er Hunn og Ranemsletta. Nemnda begrunnet begge vedtak med at kommunens vedtak innebar at et navn på et større geografisk område erstattet et navn for et mindre område. Det lå også i korta at både Hunn og Ranemsletta er eldre navn enn Overhalla og Skage. Det klart eldste er Hunn.

Kommunen ved ordfører Per Olav Tyldum forsøkte etter det å få KUD til å overprøve begge vedtak fra nemnda, men ble avvist i brev av 3.7.2015 – ref 13/4368 – hvor KUD skriver at «*Vedtaket i nemnda er endelig.*» Det fremgår av brevet at KUD siktet til begge vedtak.

Namdalsavisa skrev den 7. og 8.7.2015 at

«Denne uka kom svaret fra Kulturdepartementet hvor det slås fast at klagenemnda for stedsnavnssaker har behandlet saken korrekt og at vedtakene om at tettstedene skal hete Ranemsletta og Hunn, er endelig.

Svaret fra departementet har ført til at Overhalla kommune nå bringer saken inn for Sivilombudsmannen.

Dette er ei sak som jeg skulle ønsket at vi slapp å bruke energi på. Som ordfører forholder jeg meg til kommunestyrets vedtak og der må være grunn til å spørre om betydninga av det lokale demokratiet når et enstemmig kommunestyrevedtak blir satt til side av konsulenter som sitter langt unna. Vi ser oss derfor nødt til å henvende oss til Sivilombudsmannen, sier ordfører Per Olav Tyldum.»

Svaret fra Sivilombudsmannen (SOM) var at SOM ikke behandler klager fra forvaltningsorganer. Klagen ble mao avvist uten realitetsbehandling av SOM.

Det er interessant at ordføreren og derved kommunen gir klart og utvetydig uttrykk for at de ikke respekterer norsk lov og gyldige statlige vedtak. Langt verre er det at det støttes av stortingsrepresentanter og regjeringen – og det siste etter at KUD hadde slått fast at klagenemndas vedtak var korrekt og endelig.

Kommunen begrunnet i realiteten ikke vedtaket om navneendring i forkant. I ettertid har ordfører og varaordfører vært særlig opptatt av kommunens *selvråderett*. Dette kommenteres nærmere nedenfor, jf eget punkt om termen *selvråderett*. Her kan det kort nevnes at ordførerens bruk av denne termen skyldes ønske om mer myndighet herunder forsøk på å så tvil om det rettslig holdbare ved klagenemndas vedtak.

Vedtakene er fulgt opp av Statistisk sentralbyrå (SSB) bl.a. i forbindelse med publisering av tettstedsdata og i hovedsak også av Statens kartverk ved bl.a. å føre inn stedsnavna Hunn og Ranemsletta i Sentralt stedsnavnregister (SSR) og dels ved å føre inn navnet Hunn på kartet samt å flytte plasseringen av bygdenavnet Skage et stykke unna stedet Hunn (på kartet). I tillegg hadde kartverket tidligere på 70-tallet feilaktig ført inn navnet Overhalla som navn på den østlige bygda i kommunen og dette ble endret ved at Overhalla som bygdenavn ble fjernet på kartet, men dessverre fortsatt består i SSR. Det bemerkes at kartverket opplyste at dette skjedde med kommunens aksept. Bygdas navn er Ranem og det er kartverket informert om, men uten å gjøre slik endring i SSR.

På grunn av at kommunen ved ordføreren gjentatte ganger slo fast at kommunen ikke ville respektere nemndas vedtak så drev kommunen med sivil ulydighet eller lovbrudd. Etter oppfordring herfra skrev kartverket til kommunen og ba de følge nemndas vedtak. Kartverket fulgte ikke opp dette antakelig etter signal fra KUD eller et annet departement. Det ble opplyst hva som skjedde herunder om KUD var involvert i saken og evt på hvilken måte.

Aksjonsgruppa tok også saken opp med fylkesmannen i Nord-Trøndelag som i brev av 8.10.2015 – ref 2915/5996 - ga klart uttrykk for at

«... fylkesmannsembetet som statlig organ etter loven er pliktig til å følge klagenemnda sitt vedtak. Fylkesmannen følger naturlig nok loven, slik et der det er aktuelt, vil vi benytte navna Ranemsletta og Hunn.»

Daværende fylkesmann Inge Ryan (SV) gjentok det i intervju i Namdalsavisa, men presterte samtidig å uttrykke forståelse for ordføreren og kommunen. Det er mildt sagt spesielt og Ryan forsøkte nok å ri to hester samtidig – det går sjelden bra. Uansett årsak ga han faktisk her uttrykk for sympati for at kommunen ikke ville følge nemndas vedtak. Dette er ikke mindre oppsiktsvekkende og viser etter vårt syn en korrupt tenkemåte. Ryan burde vite bedre etter flere år på Stortinget bl.a. som parlamentarisk leder for SV. Det bemerkes at også Ryan er fra Overhalla. Forklaringen ligger nok her. Han opplyste i samme intervju at han hadde hatt flere møter om saken med ordfører Tyldum. Det var neppe fornuftig og nyttig tidsbruk. Vi andre kan lære noe om hvordan våre politikere og embedsmenn ter seg. Signalet de gir er at det ikke er så nøye å følge lover. Regjeringen synes ved foreliggende høring å ha lagt seg på samme linje.

Aksjonsgruppa klaget kommunen inn for SOM og det heter i brev derfra av 4.5.2017 – ref 2016/3406 - til kommunen bl.a. at

*«Klagenemndas vedtak innebærer at kommunestyrets vedtak av 26.mai 2014 ... er opphevet. Som Kulturdepartementet har påpekt, er klagenemndas vedtak endelig. For kommunen innebærer nemndas vedtak først og fremst en **plikt til å benytte stedsnavnene Ranemsletta og Hunn** i skriftlig kommunikasjon. Dette **gjelder uavhengig av hva Overhalla kommune måtte mene om innholdet i klagenemndas vedtak.**» (u.h.)*

SOM ga derved sin støtte til klagenemnda og til klagerne dvs Namdal historielag og Aksjonsgruppa.

Kommunen synes ikke å ha kommentert uttalelsen, men derved foreligger det heller ingen opplysning om at kommunen vil respektere denne. Sett på bakgrunn av ordførerens gjentatte uttalelser mot nemndas vedtak, så tilsier det at kommunen ikke respekterer og følger uttalelsen fra SOM. I så fall er det en fortsettelse av kommunens lovstridige handling i saken.

Statens vegvesen skiftet standpunkt flere ganger og konkluderte til sist med å ikke foreta omskilting begrunnet med henvisning til svar som kommunalminister Jan Tore Sanner ga i Stortinget, se nedenfor. Dette til tross for at Vegvesenet som nevnt foran, har et hovedansvar for nevnte feilskilting på begge steder.

Av denne grunn klaget Aksjonsgruppa ved undertegnede Samferdselsdepartementet (SD) inn for SOM. SOM ba om at saken først ble sendt til SD som henviste saken til Vegdirektoratet (VD) som avsto krav om omskilting. SOM ba deretter om at klage ble sendt til SD. Klage herfra ble sendt 12.12.2016. SD tok ikke klagen til følge i brev av 26.4.2017 – ref 16/2462.

Saken ble deretter tatt til behandling av SOM og SOM skrev i brev av 28.8.2017 - ref 2016/3407 - til SD bl.a. at

«Det synes å være enighet om at klagenemndas vedtak må forstås slik at riktig stedsnavn for de to tettstedene i kommunen er Ranemsletta og Hunn. Klagenemndas vedtak er ikke omgjort etter forvaltningsloven § 35, og vedtaket er ikke bragt inn for domstolene. Navnesaken er heller ikke gjenåpnet av kommunen ... Det betyr at klagenemndas vedtak fortsatt står ved lag.

Situasjonen i Overhalla kommune med manglende samsvar mellom vegvisningsskilt og den offisielle navneregistreringen skaper en uklar situasjon som ikke bør vare ved.

*Ombudsmannen må derfor be departementet om å **vurdere saken på nytt**, og å legge til grunn gjeldende stadnamnlov.» (u.h.)*

SD fulgte ikke opp uttalelsen og det til tross for at SD også var kjent med nevnte brev fra SOM til kommunen. Saken ble derfor purret herfra og til slutt også av SOM etter ny klage herfra. Den 13.12.2017 sendte SD brev til VD - ref 16/2462-59 - og ba VD foreta omskilting på begge steder dvs på Hunn og på Ranemsletta. Det bemerkes at dette skjedde mer enn tre år etter at klagenemnda fattet sitt første vedtak den 7.11.2014. Tidsbruken skyldes ikke manglende aktivitet herfra.

Beslutningen innebærer at klage på nevnte vedtak/avslag fra VD derved ble tatt til følge av SD. Det tilsier at vedtak med begrunnelse burde vært sendt hit i tråd med forvaltningslovens regler. Det har fortsatt ikke skjedd trass flere purringer herfra.

Omsider oversendte SD kopi av brev fra SD med beklagelse. Det bemerkes at SD den 3.10.2017 skrev i brev hit at de ville svare «... så snart som mulig». Heller ikke det ble overholdt av SD.

Dessverre er dette en fortsettelse av SDs handlemåte i saken. Det gjenstår å se om og evt når omskilting vil skje.

VD sendte den 4.1.2018 e-post vedlagt notat - ref 16/204551-43 - vedlagt nevnte brev fra SD til Vegvesen Region Midt hvor de skrev at

«Vi ber Region midt følge opp med nødvendig omskilting i tråd med departementets beslutning.»

Vegvesen Region Midt sendte den 12.1.2018 – samme ref. – brev til undertegnede hvor de opplyste at

«Omskilting vil bli foretatt innen 3-4 uker.»

Det bemerkes at KUD har utelatt mye i sin beskrivelse av sakens bakgrunn herunder at både Overhalla kommune og vegmyndighetene ikke har respektert stadnamnlova og gyldig vedtak av klagenemnda i medhold av denne. I tillegg har SD motvillig bedt VD om å foreta omskilting. Det skjedde først etter ny klage på SD til SOM og etter at SOM ba SD om å redegjøre for oppfølgingen av uttalelsen fra SOM.

Grunnen til at SD omsider ba VD om å foreta omskilting er åpenbar og det er at SD tydeligvis ikke ønsket en ny kritisk uttalelse fra SOM. Viser til statsråders konstitusjonelle ansvar.

Kommunen respekterer derimot fortsatt ikke SOM og ordfører Tyldum varslet i Namdalsavisa den 3.1.2018 at kommunen vil ta opp saka på nytt hvis regjeringens forslag til lovendring blir vedtatt og at skiltene i så fall kan bli byttet ut på nytt. Regjeringen inviterer til det ved kommentaren knyttet til § 7, se nedenfor.

Foreliggende høring kan meget vel oppfattes som en støtte til denne lovstridige adferden fra kommunen og fra vegvesenet.

Det opplyses at det foreligger tre kritiske uttalelser fra SOM i saken hvorav den tredje var rettet mot KUD. Det opplyses dessuten at saken er beskrevet i tre artikler av undertegnede i meldingsbladet til Norsk namnelag - Nytt om navn – nr 59/60 – 2014, nr 61/62 – 2015 og nr 63/64 – 2016. Viser til artiklene.

Lokale konsekvenser – bl.a. splittende vedtak og økte motsetninger

Feilskiltinga samt kommunens vedtak om at kommunesenteret Ranemsletta skal ha samme navn som kommunen, har medført at flere har begynt å si «*på Overhalla*» samt at en person kommer «*fra Overhalla*» i samme betydning dvs stedet Sletta. Konsekvensen av det er at de som kommer fra andre steder i kommunen enn Ranemsletta ekskluderes rent språklig ved at de ikke kommer «*fra Overhalla*». Vedtaket er derfor splittende.

Kommunens vedtak skjedde uten forutgående folkelig engasjement. Derimot skapte vedtaket slikt engasjement og da særlig ved Aksjonsgruppa. Prosessen i ettertid hvor Namdalsavisa har vært mikrofonstativ for ordfører Tyldum, har medført at mange uten kunnskap om navnehistoria, har valgt å støtte ordføreren. En av disse er den ikke helt ukjente Bjarne Brøndbo, jf oppslag 11.1.2018

i nettavisa NRK Trøndelag etter intervju sammen med Tyldum dvs begge fra samme side slik Namdalsavisa i stor grad har praktisert. Det heter her bl.a. at

«Hjembygda får nytt navn – D.D.E.-Brøndbo skjønner ikke hvorfor. ...

Bjarne Brøndbos hjembygd og arbeidssted, Skage i Namdalen vil få navnet Hunn, selv om både kommunestyret og de fleste innbyggerne er imot.»

Det er veldig få på Skage som ønsker en navneendring på stedet de er oppvokst eller bor på.

Jeg er straks 53 år og har alltid benyttet Skage som stedsnavn.» (u.h.)

Her er det flere feil. For det første blandes navn på sted og på bygd. I Namdalen eksisterer det derimot ingen *hjembygd* – det heter *heim*. Ingen er uenige i at bygda heter Skage. Verken kommunen eller klagenemnda har vedtatt navn på bygda, kun på kirkestedet og sentrum i *bygda Skage*. Det vet Brøndbo meget godt. Han var en av de første jeg snakket med ifm foran nevnte *Opprop* og han valgte av ulike grunner å ikke være en av de seks underskriverne, men han var ikke i tvil om at han støttet *Oppropet*. Det tyder på at han i ettertid har skiftet mening, men forhåpentligvis ikke tapt kunnskap. Det tilsier at Brøndbo her gjør seg skyldig i *fake news*. Det er ikke bra.

Ingen vet hva flertallet mener. Dessuten endrer mange oppfatning stadig vekk slik som Brøndbo synes å gjøre i denne saken. De leser i lokalavisa og snakker med folk og ser hvor vinden blåser. Enkelte motiveres også av popularitet. Der er Brøndbo profesjonell. Brøndbo vet også at Aksjonsgruppa er og har vært eneste folkelige engasjement om en ser bort fra sosiale media dvs Facebook. Aksjonsgruppa har ikke deltatt der og akter ikke å begynne med det.

Det er også korrekt at den oppvoksende slekt og mange av innflytterne sier «*på Skage*» og at de ikke vet bedre, jf «*på Overhalla*» foran. Det er ikke tilfelle for Brøndbo – han vet meget godt hva som er korrekte navn og uttryksmåte og det er «*i Skage*» og «*i Overhalla*».

Grunnen er feilskilting ca. 1970 samt at det på 70-tallet ble anlagt boligfelt med mange innflyttere i Hunnaåsen. Boligfeltet fikk antakelig av samme grunn også feil navn ved *Skage Vest*. Vest i bygda Skage er grenda Vestergårdene og grenda Kvatninga. Hunn er pga boligfeltet største tettsted i Overhalla og ligger midt i bygda.

Brøndbo avsluttet med at «... *det er feil når man bruker så mye energi på en så uviktig sak.*» Ut fra intervjuet ellers kan det se ut til at han viser omsorg for oss. Det kan han spare seg. Vi noterer ellers at han mener det er en uviktig sak. Da bør han opptre deretter. Ellers forsøkte han å gjøre seg morsom på bekostning av navnet Hunn som lokalt uttales Hoinn i likhet med dyret, jf *hainnhoinn i bainn* fra Otto Nilsens sang. Brøndbo er gjengitt slik «*Hoinn, hunn, hund, voff, voff, ler Brøndbo.*» Han glemte antakelig at det er mange personer her til lands som har Hunn som etternavn samt noen også i Namdalen og Overhalla. Synes de det er morsomt? Navnet *Bjarne* er det også gjort mye moro utav, men det lar vi ligge. Ingen av delene er særlig morsomme og i beste fall pinlig.

På grunn av kommunens og Vegvesenets vegring mot å følge lov og gyldige statlige vedtak samt ulike aktørers hamring mot vedtaket, så kan det ha endret noe på den lokale opinionen, men ikke bygdefolket vi har kontakt med herunder godt voksne folk som kjenner bygda. Resultatet er splittende med motsetninger som resultat. Det er all grunn til å anta at tilsvarende vil skje også andre steder. Det er en svakhet at slike konsekvenser heller ikke omtales i forslaget. Det bemerkes

at medføre at en del seiler på slør med flertallet. Derfor kan stemningen skifte flere ganger. Det underliggende problemet er at mange ikke kjenner lokal- og navnehistoria.

Det bemerkes for orden skyld at temperaturen ikke er plagsom høy og saka likner ikke på EEC-kampen på 70-tallet. De fleste er ikke sterkt engasjert i saka.

Leserinnlegg fra Aksjonsgruppa – Namdalsavisa (NA) 12.1.2018

Følgende leserinnlegg fra Aksjonsgruppa ved Carl Ivar Storøy, Ole Formo, Ole Martin Skilleås, Kjell Ivar Vannebo og Brynjar Mørkved kan illustrere Overhalla-saka samt bidra til å klargjøre de valg som foreliggende høring inviterer kommunene til:

«Bør vi fjerne våre eldste kulturminner?»

Nyhetsredaktør Lars Mørkved i NA skriver "for egen regning" den 4.1. at navnesaka ".. ikke er verdig en kommune som ellers står for mye bra." Vi kan si oss enig i det, men ikke i at klagerne bør klandres slik han synes å gi uttrykk for. Det er opplyst at det er skrevet i egenskap av nyhetsredaktør, og vi tar derfor NA til inntekt for innlegget.

Vi vil minne om at det er kommunen som har valgt å ikke følge gjeldende lovgivning, gyldige statlige vedtak og heller ikke Sivilombudsmannen. Det kan ingen andre klandres for og heller ikke for Vegvesenets og Samferdselsdepartementets sendrektighet.

Vi er enig med Lars M. i at saka har vart for lenge. Kommunen kan og bør derfor stanse den nå, med den vedtatte omskiltinga. Men det ser det ikke ut til at verken ordfører Tyldum (eget oppslag) eller Lars M. vil. Begge ønsker at kommunen skal kunne fortsette å trenere saka samt ta den opp på nytt etter evt lovendring. De gir derfor begge uttrykk for at kommunen bør få siste ord. Da bør de avstå fra å beklage at saka tar tid. I verste fall kan saka fortsette i mange år. Vi ønsker ikke det, men det er ikke tida som er det sentrale problemet her.

Lars M. uttrykker dessuten usikkerhet med hensyn til hva som er rett navn. Det er det ingen grunn til. Kommunestyret vedtok også at rett navn er Hunn i forbindelse med reguleringsplanen etter vår klage.

Vi kjenner navnehistoria godt. Begge steder har vært feilskiltet - på Hunn fra ca 1970 og på Sletta fra 90-tallet. Det har medført at mange av innflytterne og av den yngre garde oppriktig mener at rett navn er Skage. Derimot er det få - om noen - som mener at kommunesenterets korrekte navn er kommunenavnet. Likevel vedtok kommunen å vedta navneendring også der. Tyldum og Trine Skei Grande begrunnet det med at det var fare for at Overhalla-navnet kunne forsvinne ved en kommunesammenslåing. Overhalla slo seg ikke sammen med nabokommuner og argumentet fordampet. Et annet argument var at navneendringen var nødvendig for at folk skulle finne fram til Sletta. Det kan ordnes med vegskilt slik tilfellet er andre steder.

Det sentrale spørsmålet er om vi ønsker å bevare kunnskapen om vår eldste historie og våre eldste kulturminner. "Kikkhull inn i fortiden" ble de nedarva stedsnavna kalt av forrige kulturminister. Det er en god beskrivelse. Stedsnavna bidrar også til å klargjøre den eldste historia sammen med de materielle kulturminnene som helleristningene og gravhaugene.

Forskning på stedsnavn er et supplement til arkeologi. En kan gjerne kalle det for språklig arkeologi.

Ønsker vi kunnskap om vår eldste historie og våre eldste kulturminner. Eller bør helleristningene, gravhaugene og de eldste kirkene som f.eks. Ranemskirka og Nidarosdomen også fjernes? En slik rasering ville minne om det Taliban og IS drev med.

Lars M. spør om det kan finnes andre løsninger for å ta vare på navna. Det gjøres best ved å ikke foreta noen endring. Kirkestedet heter Hunn, og bygda og det tidligere kirkesognet har de siste 500 år hatt navnet Skage. Gården Skage (Skagga) er halvparten av den opprinnelige Hunna-gården som antakelig ble delt i middelalderen. De tre gårdene på Hunn var mao én gård og før det ei bosetting som skriver seg over 3.000 år tilbake. Hunn er et av våre eldste stedsnavn og ordet har nok samme opphav som blant annet det engelske ordet hunt. Tilsvarende ord finnes både i tysk og nederlandsk. Bør Overhalla kommune fjerne det navnet som særlig knytter Namdalen til jakt og fiske og hvorfor? Hvilke andre eldgamle stedsnavn bør fjernes? Er det neste at Øysletta, Skogmo og Melen også skal erstattes med Overhalla og Skage?

Hva med navnet Ranemsletta? Det er ikke enkelt å fjerne navnet Ranemsletta og samtidig beholde det. Og hvorfor skal det fjernes om en ønsker å beholde det? Og hva er problemet med å beholde navna Hunn og Sletta? Vi forstår det ikke.

Regjeringen foreslår at kommuner skal kunne fjerne nedarva stedsnavn av hensyn til kommunesammenslåingsprosjektet. Det er en usedvanlig kortsiktig og dårlig begrunnelse. Det er verdt å huske at vår holdning til bevaring av gravhauger, gamle kirker og andre fysiske kulturminner er av relativt ny dato. Før denne holdningsendringen ble gravhauger fjernet med bulldoser om de sto i veien, og annet "gammelt skrot" ble kastet. Det er på tide at de ikke-fysiske kulturminnene også blir bevart for ettertida. Stedsnavn som har vært brukt i over tusen år knytter vårt dagligliv tett til fortiden. De som levde her for tusen år siden, brukte de samme navna. De som nå vil kutte slike bånd til historien vil dømmes like hardt av senere generasjoner som de som kastet "gammelt skrap" fra gravhauger. Det er ikke for sent å snu.

Så langt har vi ikke sett noen tungtveiende begrunnelse for navneendring av Overhalla kommune og enda mindre en begrunnelse som kan begrunne fjerning av både Hunn og Ranemsletta. Regjeringens planer om å endre stadnamnlova medfører ingen plikt for kommuner til å fjerne sine eldste immaterielle kulturminner som de nedarva stedsnavn er.

Kulturminneplanarbeid er nå igangsatt i Overhalla hvor bl.a. stedsnavn er et tema. Det tilsier at kommunen snart må velge hva den vil.»

Det gir ingen mening å utarbeide en kulturminneplan som bl.a. tar sikte på bevaring av stedsnavn, samtidig som de eldste navna fjernes.

Nærmere om sakens bakgrunn - hva vil regjeringen?

Kunnskap om hva regjeringen ønsker må søkes utenfor høringsnotatet. Den 1.4.2016 stilte stortingsrepresentant Aril Grande (AP) fra Nord-Trøndelag følgende spørsmål til statsråd Jan Tore Sanner:

«Hva er årsaken til at vedtaket fra Overhalla kommune fremdeles ikke er effektivt?»

SOM skrev i foran nevnte brev til kommunen at kommunens vedtak ble opphevet av klagenemnda. Kommunens vedtak eksisterte ikke etter det – noe som gjerne omtales som at vedtaket etter det var en nullitet - og det var derfor ikke noe kommunalt vedtak som skulle eller kunne iverksettes. Det visste Grande og det har han bekreftet overfor undertegnede og begrunnet formuleringen med at han mente at kommuner burde kunne fatte slike vedtak og uten overprøving av statlig nemnd. Grande ga derved uttrykk for at det etter hans syn ikke burde være klageadgang på slike kommunale vedtak.

Grande har ikke gitt uttrykk for at han misforsto eller beklaget at han tok feil. Tvert om har han forsøkt å forsvare den feilaktige opplysningen. Det tilsier at det ikke kan være noen som helst tvil om at feilen skjedde bevisst.

Grande ga derved sin støtte til kommunens lovstridige praksis og ga derved også uttrykk for at heller ikke han respekterer stadnamnlova og gyldige vedtak i medhold av loven.

Det er nærliggende å spørre om hvorfor Grande la til grunn feil fakta i sitt spørsmål. Svaret er nok ikke overraskende og det antas å være – politiker på stemmejakt, jf forutgående oppslag i Trønder-avisa hvor Grande og representanten Elin Rodum Agdestein (H) - også fra NT - beklaget seg over at kommunen ble overprøvd av staten. Det skjer hver dag og bør ikke være overraskende nytt for stortingspolitikere. Hvis de prinsipielt mener at staten ikke bør overprøve kommunale vedtak så er de ikke på linje med egne partier og heller ingen andre partier. Vi velger derfor å tro at de ikke mener det. Da gjenstår den konkrete saken og stemmefiske, men også at de ga sin støtte til lovstridig praksis.

I tillegg kommer det faktum at Grande bevisst presenterte feilaktige opplysninger i sitt spørsmål til statsråd Sanner. Det vitner om manglende respekt også for Stortinget.

Sanner svarte i motsetning til Grande med korrekte fakta, men forsvarte i sitt svar av 11.4.2016 manglende iverksetting av nemndas vedtak med henvisning til Innst.S. (2014-2015) hvor kommunal- og forvaltningskomiteen hadde signalisert ønske om nye økte oppgaver til kommuner og at det burde

*«... vurderes **økt kommunalt selvstyre** innenfor fastsetting av skrivemåte og navn innenfor adresse- og skiltprosjekt.» (u.h.)*

Sanner fortsatte:

*«Jeg vil i dialog med berørte statsråder vurdere muligheten for å **utsette iverksettingen av omskiltning** og andre praktiske navneendringer i denne konkrete saken **i påvente av den varslede endringen i regelverket.**» (u.h.)*

Foreliggende høring er en direkte oppfølging av svaret som Sanner her ga. SD benyttet samme begrunnelse som Sanner, men dette ble ikke akseptert av SOM i nevnte brev til SD hvor det heter at

*«Departementet (dvs SD – tilføyd her) gir ingen nærmere opplysninger om lovarbeidet, verken med hensyn til innhold eller hvor langt arbeidet egentlig har kommet. Det fremstår dermed som noe uklart om – og eventuelt nå – et nytt rettslig grunnlag blir vedtatt. **Uansett må saken avgjøres etter gjeldende rett. Et pågående lovarbeid i Kulturdepartementet kan ikke i seg selv legitimere at myndighetene lar være å følge stadnamnlova.**» (u.h.)*

Uttalelsen har også adresse til Sanner og KUD som i brev av 17.3.2017 – ref 16/2743 - til SOM, ga uttrykk for tilsvarende synspunkter. I korthet kan en si at regjeringen støttet lovstridig praksis fra Overhalla kommune og fra Vegvesenet. Det er heldigvis ikke hverdagskost, men like fullt et faktum i denne saka og ligger til grunn for høringen.

Høringen er i det perspektivet en klar støtte til lovstridig adferd fra offentlige organer og svekker regjeringens autoritet i myndighetsspørsmål. En kan gjerne uttrykke det slik at saken viser politikk på sitt verste. Sånn sett er det ikke bare en trist sak ved svekkelse av stedsnavn som kulturminner, men bidrar også til å undergrave respekten for våre myndigheter. Bør kommuner kunne *trumpe* igjennom sin vilje ved lovbrudd?

Bitter strid?

Noen media har omtalt saken som en bitter navnestrid. Det er godt mulig at noen er bitre, men vi har ikke inntrykk av at det gjelder ordfører Tyldum. Vi er heller ikke bitre og håper vi ikke skaper bitterhet lokalt og heller ikke at vi virker bitre i dette skrevet. Vi har forsøkt å være saklige, noe bl.a. ordfører Tyldum har gitt uttrykk for. Vi ønsker å fortsette med det. Det vi imidlertid er redd for er at om saken fortsetter, så kan det skape strid og sår. Enkelte vil sikkert mene at vi derfor bør kaste korta og ofre de to aktuelle stedsnavna. Det er vi ikke villige til.

Vi forsvarer to sentrale stedsnavn i Namdalen hvorav det ene dvs Hunn er et av de eldste i dalen. Det vil vi fortsette med og vi ser det derfor slik at det er ordfører Tyldum, kommunen og kulturminister Skei Grande og regjeringen som sitter på korta og kan velge.

Utfordring av Overhalla kommune og ordfører Tyldum – og nye Trøndelag fylke

Ordfører Tyldum har et klart mandat og er derfor i en trygg posisjon. Det tilsier økt spillerom. Han utfordres til å finne løsninger hvor ingen navn går tapt og til å bidra til økt forståelse for kulturminnene i Namdalen herunder stedsnavna gjerne i samarbeid bl.a. med de andre kommunene og med nye Trøndelag fylke. Trøndelag og Namdalen er særdeles rik på eldre kulturminner og dette bør brukes for å skape bevissthet i lokalbefolkningen om disse verdiene samt i markedsføringen av kommunen, dalen og landsdelen utad. Vi vil tro at fylkespolitikkerne vil respondere positivt.

Vi har vansker med å se at fjerning av kulturminner er en god sak å markedsføre kommunen, dalen og landsdelen på.

Det er skrevet mye om eldre kulturminner i Trøndelag. Her viser vi til bygdebøkene for Overhalla av Olav Flotten og Gunnar Groven samt boka *Det eldste Overhalla* av Gunnar Groven.

Overhalla-saka og stortingsrepresentant Trine Skei Grande (V)

Daværende Venstre-leder og stortingsrepresentant og Trine Skei Grande - også fra Overhalla – engasjerte seg også i navnesaka og forsvarte kommunens vegring av å følge nemndas vedtak. Hun begrunnet det med at *kommunenavnet* Overhalla burde bevares, jf Namdalsavisa (NA) 7. og 8.7.2015. Hun tok også opp saken i Stortingets spørretime. Det heter i NA at

*«Venstre-leder Trine Skei Grande har for lengst engasjert seg i navnestriden – blant annet i Stortingets spørretime. – Jeg mener det lages en konflikt som er konstruert. I Overhalla har folk levd godt med at sentrum heter både Overhalla og Ranemsletta og at det heter både Hunn og Skage. I denne saken opplever vi et **byråkrativede** som ikke tar innover seg hvordan navn brukes i hverdagen, sier Skei Grande.*

*Trine Skei Grande er **opptatt av at Overhalla-navnet ikke må bli borte.***

I en prosess med endring av kommunegrensene kan vi i framtida oppleve at dette navnet blir borte. Det må vi unngå. Etter min mening dreier navnesaken seg om en stor misforståelse hvor konsulentene ikke oppfatter at de omstridte navnene er begrep på ulike ting, sier Trine Skei Grande.»

Skei Grande gir her en oppskrift på kommunesammenslåinger og det er at for de kommuner som ikke får videreført sitt navn ved kommunesammenslåinger, bør gi kommunesentrene kommunens navn. Det er mildt sagt spesielt og vitner enten om total mangel på kunnskap om stedsnavns verdi som kulturminner og/eller totalt fravær av respekt for våre nedarva stedsnavn. Det er godt gjort av en person som den 17.ds. blir ny kulturminister. Vi får håpe at kulturministeren får bedre innsyn i verdien av våre kulturminner og Norges forpliktelser. Vi får dessuten håpe at holdningen til statsadministrasjonen også bedrer seg. Det bemerkes at politikere har privilegiet at de kan prate tull. Vi andre bør registrere når det skje og ikke legge for mye i alt som blir sagt. Problemet oppstår når tullpraten får negative konsekvenser slik som i denne saken.

Overhalla slo seg ikke sammen med nabokommuner og *kommunenavnet* Overhalla består.

Logikken er imidlertid ikke helt på plass pga at kommunens vedtak om å erstatte navnet Ranemsletta med kommunens navn innebar at *Overhalla* ble navn på stedet Sletta. Det er ikke det samme som å bevare *kommunenavnet* Overhalla. Overhalla er og har aldri tidligere vært noe navn på et sted, men tvert om et *administrativt navn* med røtter tilbake til *amtet* Efri Halfa dvs midtre og øvre halvdel av Namdalen.

I tillegg bemerkes det at Skei Grande ikke kommenterte klagenemndas vedtak om at korrekt navn for det vestlige kirkestedet er Hunn.

Spørsmålet nå er hva kulturminister Skei Grande mener og ikke minst hva regjeringen vil gjøre, se nedenfor.

Utfordring av regjeringen og kulturminister Skei Grande

Vi foreslår at regjeringen legger forslaget til side og i stedet igangsetter en undersøkelse og utredning av hva som bør gjøres for å styrke vernet av eldre dvs nedarva stedsnavn her i landet og i andre land.

Det første som bør skje er at det foretas en analyse hva som er hovedproblemene for våre nedarva stedsnavn i tråd med den regjeringsfastsatte *Utredningsinstruksen* og Sjekklisten for nye reguleringer - *Skal – skal ikke* - fra daværende Administrasjonsdepartement.

Tiltaket bør ses i sammenheng med vernet av materielle kulturminner og i samarbeid med Klima- og miljødepartementet ved statsråd Elvestuen og Direktoratet for kulturminne-forvaltning ved riksantikvar Holme. Arbeidet bør også skje i samarbeid med Statens kartverk, navnekonsulentene og relevante fagmiljø på universitetene. Det bør bl.a. vurderes endringer av lovstruktur herunder vurdering av ev. sammenslåing av stadnamnlova og kulturminneloven. Viser her til det regjeringsoppnevnte *Lovstrukturutvalget* – NOU 1992: 32 Bedre struktur i lovverket. Arbeidet bør også skje i samsvar med mandatet til det daværende regjeringsoppnevnte *Næringslovutvalget*, se mandat i NOU 1996: 9 Effektiv matsikkerhet.

Vi vil utfordre regjeringen ved kulturminister Skei Grande og klima- og miljøminister Elvestuen til å finne tiltak og løsninger på disse problemene samt å se på hvilke muligheter Norge har til å bidra positivt i forståelsen av de verdier stedsnavna har og i sammenheng med andre kulturminner herunder de eldste materielle slik som boplasser, helleristninger og gravhauger – fra stein-, bronse- og jernalder. Vi tror at befolkningen vil respondere positivt på et slikt initiativ. Det tror vi også vil være tilfelle lokalt i Namdalen pga at navnesaka tærer på alle.

Saken er på høring og det er derfor fortsatt mulig å snu med mindre det er investert for mye politisk prestisje i forslaget. Etter vårt syn har verken Skei Grande eller Elvestuen gjort det. Statens fremste etat dvs kulturminnedirektoratet har også avgitt en meget klar og entydig uttalelse. Det samme er tilfelle for navnekonsulentenes fellesuttalelse.

Forutsatt at regjeringen ikke er mottakelig for våre forhåpentligvis konstruktive forslag og i stedet vil realisere høringsforslaget, så vil vi i det følgende argumentere mot forslaget

III. Kulturminner og vern

Boplasser/huler, helleristningene og stedsnavn – våre eldste kulturminner

Det kan være nyttig å se de nedarva stedsnavna i sammenheng med våre eldste materielle kulturminner som er boplasser fra steinalderen herunder huler og helleristningene. De eldste fysiske

kulturminnene i Namdalen er boplasser langs kysten. Mest kjent er de to hulene med veggmaleri dvs Fingalshula i Nærøy og Solsemhula på Leka, jf *Namdalens historie fram til år 1600* av tidl. professor Jørn Sandnes (Snåsa) – Univ. i Trondheim. Maleriene gjør disse hulene unike. Det er registrert i alt 11 huler som var boplasser i steinalderen fom Namdalen til Lofoten. I tillegg er det et par helleristninger av kval på Salsnes og av elg i Sørli. Det er mao beskjedent med slike.

Om de eldste stedsnavna heter det i Norsk stadnamnleksikon s. 34 bl.a. at

«Mellom dei aller eldste gardnamna finst fleire som ikkje utan vidare let seg forklare ut frå kjent nordisk språktilfang. Dette kan komma av at dei inneheld språkstoff som gjeikk tapt før dei nordiske språka vart skriftfeste, eller av at namna gjennom tusenåra har vorte så mykje endra at dei ikkje let seg gjennomskode. Av slike uskjonlege gamle namn finst det t.f. mange på Jæren, der vi må rekne med eldgammel jordbruksbusetnad: Horr, Tjøtta, Erga, Sola, Tasta osv. Granskarar har vore inne på at slike namn kan innehalde førnordisk, kanskje førgermansk språktilfang.»

Førgermansk peker i retning av urindoeuropeisk språk.

Det heter samme sted at Hunn også er et svært gammelt navn med røtter fra eldre germanske språk ev. gotisk. Det er tre steder i Norge hvor gårder har dette navnet og det heter s.s. at dette er «svært gamle» gårder. Bosettinga på Hunn i Overhalla er noe over 3.000 år gammel. Jørn Sandnes benevnte denne og enkelte andre gårder i Namdalen for «urgårder» i boka *Namdalens historie*.

Norsk språkhistorie er omtalt i Wikipedia hvor det bl.a. heter:

*«Norsk språkhistorie på [1900-tallet](#) har hatt nøye sammenheng med århundrets politiske forhold. Ved begynnelsen av århundret hadde Norge nettopp brutt ut av unionen med [Sverige](#), og landet var på leting etter en egen identitet, også språklig. [Dansk](#) var fortsatt det rådende skriftspråket. [1800-tallet](#) hadde vært preget av nasjonalisme, og flere hadde tatt til orde for å skape et eget norsk skriftspråk for å distansere landet fra [Danmark](#). Historikeren [P.A. Munch](#) hadde argumentert for å ta den «reneste» norske dialekten (altså den med mest til felles med norrønt) og basere et skriftspråk på denne. Læreren [Ivar Aasen](#) hadde samlet inn dialekter fra Bygde-Norge og laget et skriftspråk av dem, og [Knud Knudsen](#) hadde arbeidet med fornorsking av dansken i skoleverket, noe folkedikteren [Henrik Wergeland](#) tidligere hadde tatt til orde for. [Nynorsken](#) hadde vært en av [Venstres kampsaker](#), partiet som kom til makten da [parlamentarismen](#) ble innført i [1884](#). Venstre hadde mye støtte på landsbygda. Det foregikk på denne tiden en **maktkamp mellom embetsmennene, en liten elite som lenge hadde styrt landet, og en folkelig reformbevegelse.**» (u.h.)*

Det er interessant å notere at Munch og Aasen var på linje. Søk på professor Oluf Rygh i Wikipedia viser følgende:

*«I 1863 **besluttet Stortinget** at det skulle utarbeides en ny [matrikkel](#) for eiendommer i Norge. I forbindelse med trykkingen av matrikkelen, ble det foreslått at navneformene på gårdene skulle normaliseres. I 1878 ble **Oluf Rygh oppnevnt som formann i namnekommissjonen** som skulle **foreslå ny navneform** sammen med [Sophus Bugge](#) og [Johan Fritzner](#). Under [Dansketiden](#) hadde skrivemåten av gårdene blitt **fordansket**, med en skrivemåte som var svært ulik lokal uttale. Rygh gikk i gang med dette store arbeidet ved å*

lete opp navneformen i historiske kilder som sagaer, diplomer, jordebøker, skattemanntal og en rekke kilder fra 15-1600-tallet. Dessuten samlet han inn samtidens **lokale muntlige uttale** av stedsnavnene. Innsamlingen ble sluttført i 1886, men Rygh fortsatte bearbeidelsen av materiale for trykking. Rygh samlet inn **50 000 gårdsnavn og 20 000 bruksnavn**.

Rygh ga det innsamlede materialet som **18-bindes verket Norske Gaardnavne**. Stortinget bevilget penger til utgivelse i 1896. Utgivelsen strakte seg fra 1897 til 1924, og ble ikke ferdigstilt før etter Ryghs død. Ved Ryghs død hadde kun 3 ½ bind blitt utgitt. **Verket brukes fortsatt av etymologer, historikere og arkeologer som referansemateriale.**» (u.h.)

Det er naturlig å se stedsnavna i sammenheng med språkspørsmålet på 1800-tallet. I tillegg er det verdt å notere hvilke faggrupper som benytter verket *Norske Gaardnavne* som kilde.

Dette var intet mindre enn et storverk og formålet var å fornorske skrivemåten og bør nok ses i sammenheng med Ivar Aasens arbeide. Felles for begge var at de inngikk i mange ulike forberedelser til at Norge skulle bli en selvstendig stat – noe som skjedde i 1905.

Det er skrevet mange andre bøker om norske stedsnavn herunder *Norsk stadnamnleksikon* utgitt av Det Norske Samlaget. Forfatterne er professor Jørn Sandnes og førsteamanuensis Ola Stemshaug. Begge arbeidet ved Universitetet i Trondheim (nå – NTNU) og de var Språkrådets navne-konsulenter for Midt-Norge i hhv bokmål og nynorsk. Det fremgår av leksikonet at det er registrert «... mellom fem og ti millioner namn.», se s. 27. Omfanget er mao betydelig.

De eldste stedsnavna er våre **eldste immaterielle kulturminner**. De går tilbake til steinalderen og tiden da våre eldste materielle kulturminner ble skapt dvs helleristningene eller mere bestemt veideristningene. Språket til de første som innvandret er ikke kjent og heller ikke språket i bronsealderen. Det forhindrer ikke at enkelte stedsnavn kan ha oppstått i førnorrøn tid og kan gi spor tilbake til det eller de første språk som ble snakket her til lands. Høringsforslaget åpner for å slette slike spor.

Sett i lys av at regjeringen foreslår svekket vern av våre eldste stedsnavn, så er det nærliggende å se hvordan våre eldste materielle kulturminner er vernet.

Vern av våre eldste materielle kulturminner – kulturminneloven

Formålet med kulturminneloven fremgår av § 1 – 1. og 2.ledd:

«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.» (u.h.)

Det heter videre i § 2:

«§ 2. Kulturminner og kulturmiljøer - definisjoner.

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

*Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg **kulturhistoriske verdier** til.*

Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes. Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.»

Det fremgår av stadnamnlova § 1, se nedenfor, at de eldste stedsnavna også er kulturminner. En språklig fortolkning av kulturminneloven § 1 kan derfor tilsi at også denne loven regulerer vern av stedsnavn.

Høringsnotatet har ingen drøftelse av forholdet til kulturminneloven og det synes å være en klar svakhet. Det vises her til Ot.prp. 51 (1991-1992) pkt. 4.1.1. hvor forslag til ny kulturminnelov ble fremmet. Det heter her at

*«**Vår norske kulturarv** består av **materielle og immaterielle** elementer. Vernet av kulturminnene, de fysiske spor etter menneskelig virksomhet i vårt miljø, har naturlige tilknytningspunkter til det allmenne kulturarbeid, og særlig til den del av kulturvernet som er museenes ansvarsområde. Likeledes har bygninger, miljøer og landskap m.v. sammenheng med andre typer overleveringer som **språk**, litteratur, sagn og tradisjoner av ulik art.*

*Formålsparagrafen understreker ovennevnte tilknytningspunkter ved å vektlegge at **vern av kulturminner og kulturmiljøer** gjennomføres for å **ta vare på den norske kulturarven** for fremtidige generasjoner.» (u.h.)*

Det overordnede formålet er vern av «den norske kulturarven» herunder norsk språk. Stedsnavna er en del av vårt språk og teksten her kan tyde på at en også har hatt dette som siktemål.

Samtidig ser det ut til å være slik at det verken i arbeidet med kulturminneloven eller i arbeid med stadnamnlova, har forholdet mellom disse lovene blitt vurdert. Det er en klar svakhet og det bør skje før det fremmes forslag til endringer i stadnamnlova. KUD bør derfor legge fram nytt høringsnotat hvor en ser grundig på forholdte mellom disse to lovene evt også muligheten for å slå de sammen til én lov. Jeg ser at Lovstrukturutvalget NOU 1992: 32 Bedre struktur i lovverket ikke foreslo det. Det synes bl.a. å ha sin årsak i at utvalget så på andre mulige koblinger til kulturminneloven. Tiden synes å være inne for å vurdere dette på nytt.

Uavhengig av spørsmål om lovstruktur bør lovenes vernebestemmelser sammenliknes. Kulturminneloven §§ 3 og 4 har automatisk fredning av de eldste kulturminnene:

«§ 3. Forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner.

***Ingen må** - uten at det er lovlig etter § 8 - sette i gang tiltak som er **egnet til å skade**, ødelegge, grave ut, **flytte, forandre, tildekke, skjule** eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje. ...*

§ 4. Automatisk fredete kulturminner.

Følgende kulturminner fra oldtid og middelalder (inntil år 1537) er fredet:

a) **Boplasser**, huler, hellere med spor etter folk som har holdt til eller arbeidet der, hus- eller

- kirketufter, kirker, hus og byggverk av alle slag, og rester eller deler av dem, gårdshauger, gårds- og tunanlegg og andre bebyggelseskonsentrasjoner som stapelplasser og markedsplasser, byanlegg og liknende eller rester av dem.
- b. **Arbeids- og verkstedsplasser** av alle slag som steinbrudd og annen bergverksdrift, jernvinneplasser, trekull- og tjæremiler og andre spor etter håndverk og industri.
 - c. **Spor etter åkerbruk av alle slag**, som rydningsrøyser, veiter og pløyespor, gjerder og innhegninger og jakt-, fiske- og fangstinnretninger.
 - d. **Vegfar av alle slag** med eller uten brolegging av stein, tre eller annet materiale, demninger, broer, vadested, havneanlegg og åreskifter, båtstøer og båttopptrekk, fergeleier og båtdrag eller rester av slike, seilsperringer, vegmerker og seilmerker.
 - e. **Forsvarsverk** av alle slag som bygdeborger, skanser, voller, vollgraver, festningsanlegg og rester av dem og dessuten varder, veter o.l.
 - f. **Tingsteder, kultplasser**, varp, brønner, kilder og andre steder som arkeologiske funn, tradisjon, tro, sagn eller skikk knytter seg til.
 - g. Steiner og fast fjell med innskrifter eller bilder som **runeinnskrifter, helleristninger og hellemalinger, skålgroper, sliperenner og annen bergskurd**.
 - h. **Bautasteiner**, kors og andre slike minnesmerker.
 - i. Steinsetninger, steinlegninger o.l.
 - j. **Gravminner** av ethvert slag, enkeltvis eller samlede felt, som gravhauger, gravrøyser, gravkammer, brannflakgraver, urnegraver, kistegraver, kirkegårder og deres innhengninger og gravmæler av alle slag.

Det samme gjelder **samiske** kulturminner som nevnt ovenfor fra mer enn 100 år tilbake.

Automatisk fredet er de til enhver tid erklærte stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537-1649, dersom ikke annet er bestemt av vedkommende myndighet. § 15 tredje og fjerde ledd får tilsvarende anvendelse for automatisk fredete byggverk fra perioden 1537-1649. Dispensasjon fra fredningen kan skje etter § 15 a.

Bestemmelsene i §§ 16-18 kommer til anvendelse for alle automatisk fredete byggverk som nevnt i første til tredje ledd så langt det passer.

Objekt eller område registrert av vedkommende myndighet eller avmerket i matrikkelen, jf. lov om eigedsregistrering, som automatisk fredet kulturminne, skal alltid regnes som et automatisk fredet kulturminne, med mindre det føres bevis for det motsatte.

Departementet avgjør i tvilstilfelle med bindende virkning om et kulturminne er automatisk fredet etter bestemmelsen her.» (u.h.)

Loven har flere andre bestemmelser om fredning herunder også hjemmel for å frede ved enkeltvedtak, jf kap V. I tillegg er det en straffebestemmelse i § 27 med strafferamme på fengsel i inntil 2 år. Bestemmelsen må dessuten ses i sammenheng med straffeloven, se nedenfor.

De eldste materielle kulturminner synes mao å være godt vernet i loven, jf § 3 hvor det heter at «Ingen må ...» foreta noe tiltak overfor slike. Det gjelder også for offentlige organer herunder statlige.

Straff er idømt for brudd på kulturminneloven av både Høyesterett (HR) og lagmannsrettene i flere saker. Her nevnes to nyere dommer fra HR:

- HR 29.6.2017 hvor det heter i ingressen at det ble «... fengsel i 14 dager. Domfelte hadde over en periode på seks år ved hjelp av metalldetektor funnet og beholdt et antall løse kulturminner fra oldtid og middelalder.»
- HR 31.1.2013 hvor «En automatisk fredet fangstgrop var blitt ødelagt ved ombygging av en skogsbilvei. Staten ble tilkjent 136 000 kroner i erstatning fra skogeieren for kostnader til arkeologisk utgraving av fangstgropen og sikring av arkeologisk kildemateriale.»

Det viser at brudd på kulturminneloven følges opp av forvaltningen, påtalemakta og domstolene.

Ekspropriasjon av kulturminner – kulturminneloven

Det fremgår av Ot.prp. nr 7 (1977-1978) hvor forslag til ny kulturminnelov ble fremmet, at staten må betale full erstatning i samsvar med grunnloven § 105 for ekspropriasjon av kulturminner:

«Erstatning for de ekspropriasjonsinngrep staten foretar i medhold av loven, blir å fastsette ved avtale eller ved skjønn i samsvar med reglene i lov om ekspropriasjonerstatning og
Grunnlovens § 105.

I hvilken utstrekning andre vedtak i medhold av loven som regulerer privat eierrådighet, vil medføre erstatningsansvar for det offentlige, blir å avgjøre i samsvar med vanlige rettsgrunnsetninger. Verken den direkte fredning av faste fornminner i loven, eller fredning av bygninger ved særskilt vedtak, utløser erstatningsplikt. Når det gjelder legalfredning av faste fornminner fremgår dette av høyesterettsdom i [Rt-1963-146](#). Men eier av fredet bygning kan etter loven få dekket merutgifter til vedlikehold, og det skal ytes vederlag for en fredet bygning som eksproprieres av det offentlige.

Omfatter fredningen også områder rundt fornminner, bygninger eller bygningsmiljø, er erstatningsspørsmålet mere usikkert. Antagelig har man i senere år hatt en viss utvikling i retning av å tilkjenne erstatning i færre tilfelle enn tidligere ved offentlig regulering av eierrådighet. Rettspraksis har imidlertid ikke trukket noen klar grense for hvor langt ansvaret går.» (u.h.)

Grunnloven § 105 representerer et ytterligere vern av kulturminner som omfattes av denne loven.

Vern av kulturminner i straffeloven

Straffeloven av 20.5.2005 nr 28 har en direkte relevant bestemmelse og det er § 242 som lyder:

«§ 242. Kulturminnekriminalitet

Med fengsel inntil 6 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt volder betydelig skade på kulturminner eller kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning.

Med fengsel inntil 2 år straffes den som i en væpnet konflikt forsettlig eller grovt uaktsomt bruker et kulturminne eller et kulturmiljø av særlig nasjonal eller internasjonal betydning til støtte for militære handlinger og ved det skaper fare for at kulturminnet eller kulturmiljøet

skades. Straff kommer likevel ikke til anvendelse dersom det var tvingende militært nødvendig å handle på denne måten.» (u.h.)

Bestemmelsen er nærmere omtalt i Ot.prp. nr 22 (2008-2009) og det heter her:

«Til § 242 Kulturminnekriminalitet

Bestemmelsen er ny, men er **delvis en videreføring av straffeloven 1902 § 152 b**. Om bakgrunnen for et eget straffebud om alvorlig kulturminnekriminalitet vises til punkt 4.11.

Første ledd viderefører straffeloven 1902 § 152 b annet ledd nr. 3 uten realitetsendringer. Skyldkravet og strafferammen videreføres på tilsvarende måte. Det vises til merknadene til § 240 når det gjelder skyldgradens betydning for straffutmålingen. Den øvre delen av strafferammen vil først og fremst få anvendelse ved de forsettlig overtredder. Bestemmelsen gjennomfører forpliktelsen etter tilleggsprotokollen artikkel 15 nr. 1 bokstav c om å sette straff for omfattende ødeleggelse av kulturverdier.

Annet ledd er nytt og skal dekke forpliktelsene etter annen tilleggsprotokoll til **Haagkonvensjonen om beskyttelse av kulturverdier** i tilfelle av **væpnet konflikt** artikkel 15 nr. 1 bokstav b.

Straffansvar etter annet ledd er kun aktuelt i forbindelse med en væpnet konflikt. Det vises til [Ot.prp.nr.8 \(2007-2008\)](#) side 90 om forståelsen av begrepet «væpnet konflikt». Straffansvaret må blant annet avgrenses mot tilfeller av interne uroligheter og spente situasjoner, som for eksempel opptøyer, isolerte og sporadiske voldshandlinger og andre handlinger av lignende art. Bruk av kulturminner til støtte for militære handlinger utenfor en væpnet konfliktsituasjon vil imidlertid kunne straffes etter første ledd eller etter bestemmelser i spesiallovgivningen.

Den straffbare handlingen består etter annet ledd i å bruke et kulturminne eller et kulturmiljø av særlig nasjonal eller internasjonal betydning til støtte for militære handlinger. **Begrepet «kulturminne» er hentet fra kulturminneloven § 2**, og skal normalt gis samme forståelse etter bestemmelsen her. Tilsvarende gjelder for **«kulturmiljø»**, jf. **kulturminneloven § 2 annet ledd**.

Kulturminne og kulturmiljø omfatter alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til, samt områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Etter departementets oppfatning er kulturminne og kulturmiljø dekkende for det som i tilleggsprotokollen betegnes som kulturverdi, jf. Haagkonvensjonen om beskyttelse av kulturverdier i tilfelle av væpnet konflikt artikkel 1. Det er ikke et krav at det må foreligge et fredningsvedtak for at noe skal være et kulturminne eller kulturmiljø.

Det er ikke nok at det skadede objektet er et kulturminne eller at det skadede området er et kulturmiljø. Det må i tillegg være av **særlig nasjonal eller internasjonal betydning**. Om dette vilkåret er oppfylt, må avgjøres etter en konkret vurdering. Fredningsvedtak eller automatiske lovvern vil ha betydning ved denne vurderingen. **Internasjonale konvensjoner eller fredningslister mv.**, som for eksempel kulturminner inntatt i **World Heritage List** eller som er gitt forsterket beskyttelse av **Komiteen for beskyttelse av kulturverdier** i tilfelle av væpnet konflikt, vil være andre viktige momenter å ta i betraktning. Det er imidlertid ikke et krav at kulturminnet eller kulturmiljøet er tatt inn i lister over objekter som nyter en spesiell status.

Stavkirker og gamle festninger er eksempler på kulturminner som ofte vil bli regnet for å være av særlig nasjonal eller internasjonal betydning.

Ikke en hvilken som helst bruk av kulturminner er omfattet av straffansvaret etter annet ledd. Kulturminnene må brukes til støtte for militære handlinger. Bruken av kulturminner eller kulturmiljøer må altså utgjøre et visst bidrag til de **militære** handlingene. Et utgangspunkt for denne vurderingen kan tas i tilleggsprotokollens definisjon av «militært mål», jf. artikkel 1 bokstav f. Her heter det at et «militært mål» er en «gjenstand som på grunn av sin art, sin plassering, sitt formål eller sin bruk utgjør et effektivt bidrag til militære handlinger, og som, dersom den blir helt eller delvis ødelagt, tatt eller nøytralisert, gir en klar militær fordel under de rådende omstendigheter på vedkommende tidspunkt». Sett i sammenheng

Haagkonvensjonens og tilleggsprotokollens formål om å forbedre beskyttelsen mot forventede virkninger av en væpnet konflikt, befinner man seg trolig i kjerneområdet for hva det skal settes straff for etter tilleggsprotokollen artikkel 15 nr. 1 bokstav b dersom et kulturminne eller et kulturmiljø er et lovlig militært mål. Bruk av for eksempel en gammel kirke som kommandosentral eller våpenlager i en væpnet konflikt vil medføre stor fare for at kulturminnene vil bli skadet eller ødelagt. På den annen side vil ikke enhver bruk av kulturminner eller kulturminner til støtte for militære handlinger være straffbar etter annet ledd. **Det må trekkes en grense nedad mot bruk som ikke representerer en mulig fare for skade eller ødeleggelse av kulturminner**, som for eksempel bruk av kirketårn eller andre kulturminner som navigasjonspunkter i forbindelse med et bombeoppdrag, jf.

Haagkonvensjonen artikkel 4 nr. 1 om at konvensjonspartene er forpliktet til å avstå fra bruk og aktivitet som vil kunne utsette kulturminnene for skade eller ødeleggelse i tilfelle av væpnet konflikt. **Det må altså være tale om en viss fare for at kulturminnet skal utsettes for skade, og det må avgjøres i hvert enkelt tilfelle om bruken av kulturminnet til støtte for militære handlinger representerer en fare for skade eller ødeleggelse.**

Straffansvar etter annet ledd er kun aktuelt dersom kulturminner eller kulturmiljøer brukes til støtte for «militære handlinger». Dette omfatter først og fremst handlinger som utføres av militært personell i en stats forsvarsstyrker som ledd i deres tjenesteutøvelse. Dersom de benytter en gammel festning som lager for ammunisjon i forbindelse med aktive kamper, utgjør det et eksempel i kjernen av hva som forstås med bruk av kulturminner til støtte for militære handlinger. Men militære handlinger kan også utføres av organisasjoner eller grupperinger som benytter militære virkemidler. Opprørsgrupper som i forbindelse med en væpnet konflikt benytter kulturminner eller kulturmiljøer i sin krigføring, vil kunne straffes etter annet ledd.

I spørsmålet om å trekke grensen for hva som er en militær handling vil videre handlingens art og formål være sentrale momenter å ta i betraktning. Man befinner seg i kjerneområdet for militære handlinger hvor for eksempel militært personell rykker frem for å legge nye områder under sin kontroll, og det gjøres bruk av tradisjonelle militære virkemidler. Det kreves imidlertid ikke aktive kamphandlinger eller at den militære aktivitet må pågå over en viss tid for at det skal være tale om militære handlinger, dersom det først foreligger en væpnet konflikt. I en væpnet konfliktsituasjon kan også enkeltstående handlinger kvalifisere som militære handlinger. Bruk av kulturminner eller kulturmiljøer i forbindelse med sabotasjeoperasjoner er et eksempel på dette. Videre kan det være grunn til å se hen til om formålet med den aktuelle aktivitet er å oppnå en militær fordel, og om denne aktiviteten utgjør et effektivt bidrag for å oppnå dette målet. Dersom den militære fordel vil være å sikre kontroll over et bestemt område, og

handlingen for å oppnå dette er å avskjære atkomst til området, vil det kunne være tale om en militær handling.

Straffansvar etter annet ledd inntreffer ikke hvis den aktuelle handlingen var tvingene militært nødvendig, jf. annet punktum. Selv om medlemsstatene har en plikt til å sikre respekt for kulturverdier, jf. Haagkonvensjonen artikkel 4 nr. 1, kan det gjøres unntak fra denne plikten hvor militær nødvendighet absolutt krever slik tilsidesettelse, jf. Haagkonvensjonen artikkel 4 nr. 2. Rekkevidden av unntaket fra plikten til å sikre respekt for kulturverdier er utdypet i tilleggsprotokollen artikkel 6, hvor det er annet alternativ som er mest aktuelt for rekkevidden av straffansvar etter annet ledd. Her fremgår det at plikten til å sikre respekt for kulturminner kan settes til side bare når og så lenge det ikke foreligger noen annen gjennomførlig måte å skaffe seg en lignende militær fordel. Dette er et strengt krav. Det kan for eksempel være oppfylt dersom bruk av en gammel festning til utstyrslager er det eneste egnede oppbevaringsstedet som det mulig å bevare kontroll over på et viktig militært område.

Skyldkravet i § 242 annet ledd er forsett eller grov uaktsomhet. Medvirkning og forsøk kan straffes, jf. §§ 15 og 16.

Straffen for overtredelse av annet ledd er fengsel inntil 2 år. Det er først og fremst de grove forsettlige overtredelsene som vil bli å straffe i strafferammens øvre del.» (u.h.)

Straffeloven § 351 fastsetter straff for **skadeverk** dvs for «... den som skader, ødelegger, gjør ubrukelig eller forspiller en gjenstand som helt eller delvis **tilhører en annen.**» Grovt skadeverk er regulert i § 352 og det heter her bl.a. at

«**Grovt skadeverk** straffes med bot eller **fengsel inntil 6 år**. Ved avgjørelsen av om skadeverket er grovt skal det særlig legges vekt på

- a) skadeverkets art og objekt, for eksempel om det er rettet mot gjenstander til alminnelig nytte eller pryd, eller som har **historisk, nasjonal** eller religiøs verdi,
- b) om skaden er av et **stort omfang**,
- c) om det var motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne, og
- d) om det er begått ved flere anledninger, av flere i fellesskap eller har et **systematisk eller organisert preg**.

Skadeverk som innebærer ødeleggelse av gjenstand som har en betydelig historisk, nasjonal eller religiøs verdi, eller som innebærer en svært omfattende ødeleggelse av eiendom, regnes som særlig grovt skadeverk. Det samme gjelder skadeverk som har til følge slik ødeleggelse, tap av menneskeliv eller betydelig skade på kropp eller helse, eller nærliggende fare for slike følger. **Særlig grovt** skadeverk straffes med fengsel **inntil 15 år**.

Skadeverk som nevnt i første ledd og som er forøvd ved grov uaktsomhet, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år. Grovt uaktsomt skadeverk som nevnt i annet ledd straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.» (u.h.)

Samme lov § 129 setter også visse begrensninger i handlefriheten. Bestemmelsen lyder:

«§ 129. **Straff for deltakelse mv. i voldelig sammenslutning med politiske mål**

*Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell **støtte til en sammenslutning som har til formål ved grovt skadeverk, sabotasje, vold eller tvang eller trusler om dette å begå en handling som nevnt i §§ 111-120 eller på annen måte forstyrre samfunnsordenen eller oppnå innflytelse i offentlige anliggender, når sammenslutningen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler.**» (u.h.)*

Dette kan oppsummeres kort med at ødeleggelse eller fjerning av materielle kulturminner straffes med fengsel i inntil 6 år og for særlig grovt skadeverk med inntil 15 år. Fjerning av våre eldste immaterielle kulturminner som våre nedarva stedsnavn er, og som Overhalla kommune gjorde er etter regjeringens forslag snarere premiært. Det er et godt stykke igjen til at det blir vern på lik linje mellom materielle og stedsnavna slik Sandvig-utvalget uttrykte det.

Kort om forvaltningspraksis og stadnamnlova

Hvordan er det med lovvern m.v. av våre eldste stedsnavn?

Historikken er beskrevet i NOU 1983: 6 Stadnamn. Det heter her i pkt 6.1. (s. 50 1.spalte) at

*«Stadnamna er **språklege minne** frå eldre og yngre tider om busetjing og arbeid på land og sjø. **Dei er verneverdige på line med andre fornminne**, og det er ei viktig oppgåve for staten å ta vare på dei som **kulturminne**. Det gjeld både norsk-, samisk- og kvenskspråklege stadnamn.» (u.h.)*

Her skal kort nevnes at Rygh-kommisjonens arbeid ble fulgt opp ved navneendring av byene Oslo og Trondheim fra hhv Kristiania og Trondhjem. Første vedtak var Nidaros, men grunnet bråk ble det fattet nytt vedtak.

Felles for navneendringene var å fornorske og å fjerne spor etter danskestyret fram til 1814. Planen var å gå videre, men det skjedde ikke. Derimot var det betydelig forvaltning av skrivemåten av stedsnavn, inntil en høgsterettsdom fastslo i 1961 at deler av praksisen var i strid med legalitetsprinsippet dvs at det manglet lovhjemmel. Det ledet til at regjeringen oppnevnte et utvalg i 1979.

Verken Sandvik-utvalget eller regjeringen tok konsekvensen av synspunktet om at stedsnavna var «... verneverdige på line med andre fornminne ...». Lovforslaget som ble fremmet ved Ot.prp. nr 66 (1988-89) hadde ingen bestemmelser om navnevern. Lov av 18.5.1990 nr 11 om stadnamn m.m. regulerte kun *skrivemåten*. Grunnen til det var om en ser bort fra nevnte endringer av navn på de to byene, så var ikke navneendringer noe tema før lovendring i 2005 ved innføring av ny § 3.

Det kan tale for å anse det slik at den rådende oppfatning var at våre eldste stedsnavn ikke skulle endres og derfor i praksis var verna uten at dette var nedfelt i lov. Det er også mulig at en kan ha sett det slik at prinsippene om vern av våre eldste kulturminner som var nedfelt i kulturminneloven, også skulle anvendes ift stedsnavn selv om dette ikke kom eksplisitt til uttrykk i kulturminneloven

og dens forarbeider. Viser til det anførte foran om kulturminneloven og vern av kulturarven herunder språk.

Evaluerings og ny bestemmelse om navnevern – ny § 3

Forslag til bestemmelse om navnevern ble fremmet i ny § 3 ved Ot.prp. 42 (2004-2005). Bakgrunnen var en evaluering av loven med tilhørende høring. Det heter i pkt 5.4. bl.a. at

«Etter departementets syn er det usikkert om mangelen på reglar om namnevern og namnsetjing i praksis utgjør ein trussel mot stadnamn som kulturminne eller på annan måte er eit problem av noko omfang. Det er likevel eit samrøystes ønske frå det namnefaglege miljøet, frå klagenemnda, Kartverket og fleire kommunar om slike føresegner, og departementet foreslår derfor at dei blir tekne inn i loven.» (u.h.)

Det skjedde også og ny § 3 om navnevern er i proposisjonen kommentert slik:

«Som del av kulturarven har mange av stadnamna krav på vern. Eit namn som høyrer med blant dei som er nemnde i første ledd, kan derfor som hovudregel ikkje takast i bruk på ein stad dersom det ikkje kan dokumenterast at namnet har gammal tilknytning til staden. At eit etternamn er verna, vil seie at det er i bruk som etternamn av færre enn 200 personar i Noreg, jf [lov 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn § 3](#) første ledd. At eit namn er særlege, vil seie at det er spesielt for den staden der det høyrer heime, t.d. Jarlsberg eller Portør. Andre grunnar til at eit stadnamn bør vernast, kan vere at namnet har ei særleg historisk eller kulturell interesse på staden, som t.d Gardermoen.

Eit nedervd stadnamn kan heller ikkje bytast ut med eit namn utan tradisjon på staden dersom ikkje særlege grunnar talar for det. Særlege grunnar til å byte ut eit tradisjonelt namn kan vere at namnet lett kan bli forveksla med eit anna namn i nærleiken, at namnet er nedsetjande og til byrde for dei som bur på staden (t.d. Pina, Sveltihel), eller når det nye namnet er tenkt gitt på grunn av behovet for identifikasjon. Vidare kan hendingar på ein stad gjere det naturleg å ta i bruk nye namn, til dømes å kalle opp ein stad etter ein person som har hatt mykje å seie for eit lokalsamfunn. Det skal ikkje stillast strenge krav til «særlege grunnar» i denne samanhengen.

Føresegna skal ikkje vere til hinder for nydanning av stadnamn. Stadnamn har alltid vore gjenstand for ei viss endring, og det er ikkje eit mål i seg sjølv å fryse utviklinga.

Når nye namneobjekt skal namnsetjast, bør namneskikken på staden følgjast når det er mogleg.» (u.h.)

Pina og Sveltihel omtales nedenfor ifm Prop. 105L (2014-2015) kap 5.

Det er ingen tilfeldighet at navnet Portør er nevnt. Den konkrete bakgrunnen var at navnet Portør var benyttet på ei brygge et stykke unna stedet Portør og da med navnet *Portør brygge*.

Jeg er tvilende til at firmanavnet *Portør brygge* kunne rammes av stadnamnlova også med en ny § 3 om navnevern. Navnet *Portør brygge* er ikke et stedsnavn, men derimot et firmanavn og slike reguleres ikke av stadnamnlova. Det kan derfor se ut til at eier av *Portør brygge* kan ha mottatt en rettslig sett tvilsom melding evt fra kartverket.

Hvis en ønsket å regulere bruk av stedsnavn i firmanavn, så vil det kreve bestemmelser som en kan finne i lov om personnavn.

Patentstyret sendte den 14.1.2018 ut e-post med følgende melding:

«Et unikt navn styrker markedsandelene

Når du starter egen bedrift eller skal lansere nye produkter, kan det være en god idé å finne et navn som er unikt i forhold til konkurrentene. På dette frokostmøtet viser vi deg hvordan du kan sikre deg enerett til navn.»

Det var vel det eier av *Portør brygge* mente å ha gjort.

Grunnlaget for forslaget - ingen ny evaluering

Det bemerkes at det ikke er foretatt noen ny evaluering i ettertid og at det derfor ikke ligger noen evaluering til grunn for regjeringens forslag. Det synes heller ikke å foreligge noen faglig basert utredning fra KUD. KUD engasjerte leder av klagenemnda professor Marit Halvorsen til å bistå, men det antas at det har vært begrenset til noen rettslige spørsmål, jf at Halvorsen er jurist samt at arbeidet synes å ha tatt kort tid. Det ville vært en fordel om KUD hadde opplyst hva Halvorsen har bidratt med av hensyn til høringen, men også av hensyn til hennes rolle og habilitet i klagenemnda. Jeg har derfor spurt, men ikke fått noe svar fra KUD utover at de har opplyst om at Halvorsen var engasjert. Det bidrar ikke til tillit til saken og heller ikke til nemnda og det er derfor beklagelig.

Internasjonale konvensjoner og Ot.prp. nr 42 (2004-2005) – finske/skogfinske navn

På grunn av at internasjonale forpliktelser er relevant ifm høringen gjengis hvordan dette ble kommentert i proposisjonen pkt 13:

«Internasjonale konvensjonar er særleg relevante i forholdet til dei nasjonale minoritetsspråka.

*Kommunal- og regionaldepartementet viser i si høyringsfråsegn mellom anna til **Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter og ILO-konvensjon 169 om urfolk**. I Europarådets rammekonvensjon blir det understreka at dei **nasjonale minoritetane mellom anna har rett til å ha skilt på sitt eige språk**. I denne samanhengen blir det vist til **Europarådets ministerrådsresolusjon** av 8. april 2003, der retten **kvenane** har til bruk av eigne stadnamn er omtala. I ILO-konvensjon 169, art. 28.3 står det at «Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utviklingen og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk». Kultur- og kyrkjedepartementet er kjent med at dei same måla og prinsippa er uttrykte i Den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk, art. 7.*

På bakgrunn av desse konvensjonane ber Kommunal- og regionaldepartementet om at det blir teke inn eit tillegg i forslag til stadnamnloven § 1:

«Lova skal særskilt sikre hensynet til samiske og kvænske stadnamn i henhold til nasjonalt lovverk og internasjonale forpliktelser.»

Det har vist seg at offentlege organ ikkje alltid følgjer reglane om fleirspråkleg namnebruk. Kultur- og kyrkjedepartementet er samd med Kommunal- og regionaldepartementet i at **samiske og kvænske stadnamn treng eit særleg vern** og eit incitament til å ta vare på og nytte dessa namna i samsvar med regelverket. Dette vil **også gjelde skogfinske stadnamn**. I andre ledd i § 1 i loven er det derfor teke inn ei føresegn som legg vekt på det ansvaret det offentlege har for slike namn. Lovforslaget har ei eiga føresegn om bruk av stadnamn (§ 9), og andre ledd i denne paragrafen skal sikre bruken av samiske og kvænske stadnamn der desse eksisterer og er i bruk blant folk som bur fast på staden eller har næringsmessig tilknytning til staden. Denne siste presiseringa av føresegna er teken inn for å sikre at mellom anna reindriftsamar og fiskarar har rett til å nytte samiske eller kvænske stadnamn på stader dei har næringsmessig tilknytning til.» (u.h.)

Det kan se ut til at KUD glemte eller bevisst utelot andre konvensjoner, se nedenfor.

Det bemerkes at skogfinske eller finske stedsnavn ikke er medtatt i regjeringens forslag. Noen begrunnelse er ikke gitt. Det innebærer at de skogfinske likestilles med de norske ved at kommunene kan fjerne dem. Skogfinske/finske stedsnavn har vi særlig i området Finnskogen i Hedmark. Det kan fort bli historie og ev. én av flere bautaer over Solberg-regjeringene.

Internasjonale konvensjoner og Prop. 105L (2014-2015)

Det heter i Prop. 105L (2014-2015) pkt 2.2. som omhandler kulturminneverdien til eit stadnamn, at

«Formålet med stadnamnlova går fram av § 1. Det er å «ta vare på stadnamn som kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk og tenleg, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna». **Stadnamna er ein del av vår felles kulturarv. Dei gjev opplysningar om språk, terreng, ferdselsårer, dyreliv, plantevekst, militære varslingssystem, kyrkjeleg styring, folkelege gjeremål, ordbruk, arbeid, tenkjemåte og levevis.**

I merknadene til § 1 i forarbeida til gjeldande lov ([Ot.prp.nr.42 \(2004-2005\)](#)) er det understreka at det som er **avgjerande for kulturminneverdien til eit stadnamn, er at det språkhistoriske, kulturhistoriske og busetjingshistoriske aspektet ved namnet kjem fram**. Det språklege aspektet ved stadnamna er viktig. Forma som namnet har i nedervd lokal uttale, er utgangspunkt for normering og har i seg sjølv kulturminneverdi. I stadnamnlova § 4 går det fram at nedervd lokal uttale skal tilpassast norske rettskrivingsprinsipp når ein fastset skrivemåten. På den måten blir i stor grad det språklege uttrykket vidareført ved normering. Nokre gonger vil det språklege uttrykket i namnet ikkje gje meining for oss i dag, men også slike namn er viktige å vidareføre. Formålet med lova er likevel å gje namna ein skrivemåte som i seg sjølv ikkje skjuler meningsinnhaldet i namnet.

Vernetiltaket i lova er å formidle namna i ei rettskriving som sikrar at gamle stadnamn blir vidareførte med utgangspunkt i nedervd lokal uttale og med ein skrivemåte som er praktisk for **kartprodusentar**, brukarar og tenesteutøvarar, og som ikkje i seg sjølv skyggjer for

meningsinnhaldet i namnet. Den nærare reguleringa av skrivemåten følgjer av forskrift om skrivemåten av stadnamn 1. juni 2007, gjeven med heimel i stadnamnlova § 13.» (u.h.)

Stedsnavnas betydning for kartproduksjon omtales nedenfor.

Forslaget til ny § 3 er kommentert av KUD i kapittel 5 i samme proposisjon og det heter der at

*«Paragrafen er **ei støtte til formålsparagrafen**. Overordna handlar føresegnene om å vidareføre så mange opphavlege namn som råd på den staden dei har ei tradisjonell tilknytning til.*

***Innhaldet i føresegna blir vidareført**, men språkleg omarbeidd og presisert, både i første og andre ledd. Første leddet i paragrafen skal verne stadnamn som har tradisjon éin stad frå å bli tekne i bruk på ein stad namna ikkje har tilknytning til. Dette er namn som alt er verna eller klart må vernast. Første ledd inneheld tre vilkår. Alle vilkåra må gjelde dersom eit stadnamn skal takast i bruk på ein stad det tradisjonelt ikkje høyrer heime. At eit etternamn er verna, vil seie at det er i bruk som etternamn av færre enn 200 personar i Noreg, jf. lov 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn § 3 første ledd. At eit **namn er «særeige»** vil seie at namnet har ei tilnærma **unik tilknytning til staden** det har gjeve namn til, som t.d. Jarlsberg eller Portør. «Andre grunnar» refererer særleg til namn som er av særleg kulturell eller historisk interesse på ein stad. Namn som Stiklestad eller Gardermoen er døme på namn som av andre grunnar har krav på vern. Desse kan ikkje takast i bruk på ein stad dei ikkje har tilknytning til.*

***Andre leddet skal verne dei namna som tradisjonelt er i bruk på ein stad.** Reglane i andre ledd skal hindre at namn med stor geografisk utbreiing automatisk blir til fortrengsel for namn som har ei mindre geografisk utbreiing. **Dinest skal reglane hindre at eit nedervd stadnamn blir bytt ut med eit stadnamn som blir oppfatta som «finare»**, t.d. at kommersielt meir omsetjelege namn trengjer ut nedervde stadnamn.*

*«**Særlege grunnar**» til å byte ut eit namn kan vere at namnet er **vanskeleg å skilje frå andre namn**, og at dette kan skape **fare for liv og helse**. Døme kan vere at **ambulansepersonell** e.l. forvekslar namnet med eit anna eller har problem med identifisering av ei konkret adresse. Særlege grunnar kan òg vere at eit stadnamn er til vesentleg byrde for dei som bur på staden. Det skal vurderast konkret om det ligg føre særlege grunnar.*

*Stadnamnlova er ikkje til hinder for nydanningar av namn. Føresegnene i stadnamnlova § 3 regulerer ikkje om eller i kva grad nedervde stadnamn skal vidareførast i bruk på nye namneobjekt. Dersom eit namneobjekt forsvinn og blir erstatta med eit nytt, t.d. ved at ei seter blir omdanna til ei hyttegrend, er det i tråd med formålsparagrafen å vidareføre det nedervde stadnamnet på setra til det nye namneobjektet, hyttegrenda, men § 3 regulerer ikkje dette. **Namneskikken på staden bør likevel følgjast.**» (u.h.)*

I rettslig sammenheng betyr *bør* det samme som *skal*. Det siste betyr derfor at namneskikken *skal* følges.

Det er noe uklart hva konsekvensen er av at det her står at navn ikke skal kunne byttes ut med *finere* navn. Dette står i motsats til at det ved lovendringen i 2005 ble åpnet opp for å bytte ut nav som Pina og Sveltihel. Det kan se ut til at dette er endret ved siste lovendring.

Selv etter at endringen var gjort, bar loven preg av å være rettet inn mot å regulere skrivemåten. Det gjelder fortsatt og er en klar retts teknisk svakhet som vi ikke vil gå nærmere inn på her. Viktigere er det at virkningen av lovendringen i 2005 faktisk kan synes å ha svekket navnevernet i strid med det som var det uttalte formålet. Foreliggende høring er en videreføring av denne svekkelsen. Det bemerkes at noe av svakhetene ble rettet opp ved nevnte lovendring i 2014, men nå gjør regjeringen retrett. Det sentrale spørsmålet er hvorfor. Regjeringens problem er at den ikke har gitt noen i nærheten tilfredsstillende begrunnelse for den foreslåtte endringen.

Vern av våre eldste immaterielle kulturminner dvs stedsnavn – stadnamnlova

Stadnamnlova slår i § 1 fast at stedsnavn også er kulturminner. Et sentralt spørsmål er om de nedarva stedsnavna er gitt tilsvarende vern som de eldste materielle kulturminner etter kulturminneloven. Vi må derfor se på de sentrale lovbestemmelsene:

«§ 1. Formål og verkeområde

*Formålet med denne lova er å ta vare på stadnamn som **språklege kulturminne**, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og **medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna**.*

Lova skal sikre omsynet til samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtalar og konvensjonar.

Lova gjeld når organ for stat, fylkeskommune og kommune skal fastsetje stadnamn eller skrivemåten av dei, eller bruke dei i tenesta. Lova gjeld også bruk av stadnamn i selskap som det offentlege eig fullt ut og i læremiddel som skal brukast i skolen. Departementet kan i særskilte tilfelle gi forskrift om at lova skal gjelde når selskap som det offentlege ikkje eig fullt ut, skal bruke stadnamn. ...

§ 2. Definisjonar

I denne lova tyder:

- a) **stadnamn**: namn på terrengformasjonar som fjell og vatn, kulturformasjonar som gardsområde, gardsbruk, vegar og bruer, administrative område som kommunar og sokn, institusjonar og adresser*
- b) **gardsnamn**: namnet på heile det gardsområdet som eitt eller fleire gardsnummer er knytte til*
- c) **bruksnamn**: namn på gardsbruk eller annan eigedom med eitt eller fleire bruksnummer eller festenummer under eit gardsnummer*
- d) **nedervd stadnamn**: stadnamn som munnleg eller skriftleg er overlevert frå tidlegare generasjonar*
- e) **nedervd lokal uttale**: uttale som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk*
- f) **rettskrivingsprinsipp**: allmenne reglar for korleis lydar og lydkombinasjonar skal givast att i skrift.» (u.h.)*

Det fremgår at de eldste stedsnavna er skilt ut som egen gruppe og omtales som «nedervd stadnamn». Her omtales disse som nedarva stedsnavn. Det er disse som har behov for et sterkt vern.

Gjeldende § 3 lyder:

«§ 3. Navnevern

*Eit stadnamn kan berre takast i bruk på ein stad der det tradisjonelt ikkje høyrer heime dersom det ikkje er i bruk som verna etternamn, ikkje er eit **særeige namn** og heller ikkje må vernast av **andre grunnar**.*

*Eit **nedervd stadnamn** kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet. Unntak kan gjerast dersom særlege grunnar talar for det.»
(u.h.)*

Termen «*særeige navn*» er ikke definert i loven og det er en klar lovteknisk svakhet at termen derfor benyttes i § 3. Det er dessuten usikkert om denne termen overhode gir noen mening og derfor kan vektlegges. Det bemerkes at termen er omtalt i forarbeidene, men ikke klart avgrensa. Det tilsier at henvisningen til *særeige namn* ikke gir noen presis mening. Konsekvensen er en svekkelse av vernet som er tilsiktet med 1.ledd. Det innebærer at begrensningen i adgangen til å benytte et nytt navn på et sted det ikke hører heime svekkes.

Termen «*nedervd stadnamn*» er derimot definert og gir derfor mening.

Sammenlikning – vern av materielle kulturminner har langt bedre vern enn stedsnavna

En kan uten videre slå fast at materielle kulturminner har et langt bedre og mer omfattende lovvern enn immaterielle og da særlig stedsnavna. Samtidig ser det ikke ut til at dette er resultat av en gjennomtenkt analyse og politikk. Tvert om ser det ut til at disse to reguleringsområdene har utviklet seg uavhengig av hverandre og da til klar skade for stedsnavna.

Det er i denne situasjonen regjeringen fremmer forslag om ytterligere svekkelse av vernet av stedsnavna. Det er nærliggende å spørre om hvorfor regjeringen ikke samtidig foreslår å fjerne alt vern og forvaltning av stedsnavn og foretar en komplett liberalisering. Det er faktisk vanskelig å se hvorfor det ikke skjer.

IV. Nærmere om regjeringens forslag og reguleringer

Regjeringens forslag – avvikling av navnevern for andre enn kvenske og samiske stedsnavn

Norske stedsnavn er under press på flere måter. Det siste og mest alvorlige er at regjeringen ved KUD den 6.12.2017 sendte ut et høringsbrev vedlagt høringsnotat med følgende forslag til endringer i stadnamnlova, jf notatet punkt 7 - forslag til endringer er uthevet her:

«I lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn (stadnamnlova) gjøres følgende endringer ...

§ 3 skal lyde:

§ 3. Namnevern

Eit stadnamn kan berre takast i bruk på ein stad der det tradisjonelt ikkje høyrer heime dersom det ikkje er i bruk som verna etternamn, ikkje er eit særeige namn og heller ikkje må vernast av andre grunnar.

Eit nedervd stadnamn kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet. Unntak kan gjerast dersom særlege grunnar talar for det.

For kommunale og fylkeskommunale vedtak om namnsetjing gjeld andre ledd berre for samiske og kvenske stadnamn.

§ 6 første ledd skal lyde:

Når ei namnesak er teken opp med vedtaksorganet, skal saka gjerast kjend for dei som har rett til å uttale seg. Eigaren eller festaren har rett til å uttale seg i saker som gjeld skrivemåten av bruksnamn. Eigaren eller festaren har òg rett til å uttale seg i saker som gjeld gardsnamn når skrivemåten av gardsnamnet skal vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamnet. Kommunane har rett til å uttale seg når vedtaket skal gjerast av andre organ enn kommunen sjølv. Fylkeskommunane har rett til å uttale seg i saker som gjeld område som femner om meir enn ein kommune. Lokale organisasjonar har rett til å uttale seg i saker som gjeld stadnamn organisasjonen har ei særleg tilknytning til. Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal namnekonsulentane gi tilråding om skrivemåte, namneskikk og namnsetjing. Grunneigaren kan be om å få tilråding frå namnekonsulentane i saker som gjeld namn på eige gardsbruk eller eigedom.» (u.h.)

Regjeringen ved KUD beskriver forslaget på s. 8 5. avsn. slik:

*«Departementet foreslår å gi kommunene og fylkeskommunene større **selvråderett** i stedsnavnsaker, ved at **vedtak om fastsetting av norske stedsnavn ikke er omfattet av deler av navnevernet**, og at det som følge av dette, heller **ikke er grunnlag til å klage** på disse vedtakene til Klagenemnda for stedsnavnsaker.» (u.h.)*

§ 3 er todelt og regjeringens forslag retter seg mot 2.ledd dvs vernet av våre eldste stedsnavn dvs de nedarva. Regjeringen foreslår å fjerne vernet av nedarva stedsnavn som ikke er kvenske eller samiske. For enkelthets skyld kan vi gjerne omtale denne gruppen for norske selv om det er langt fra presist eller korrekt. Restgruppen som fratas vernet, består av eldgamle stedsnavn også fra før norrøn tid, navn fra norrøn tid og navn fra tida etter. Første gruppe har spor fra utdødde språk og den siste gruppa omfatter stedsnavn med spor fra mange språk. Felles for alle navn som ikke er

kvenske eller samiske bør fratas vernet som gjeldende § 3 2.ledd gir dem. For ordens skyld bemerkes at dette gjelder også finske stedsnavn på Finnskogen da disse ikke er kvenske.

Forslaget åpner for å fjerne alle våre nedarva stedsnavn og alle nyere navn som ikke er kvenske eller samiske. Navnevernet som ble innført i 2005, bør ifølge regjeringen avvikles med unntak for kvenske og samiske navn. Hvorfor?

Regjeringens forslag – ikke samsvar med kommunalkomiteéns innstilling

KUD skriver på s. 9 i notatet bl.a. at

*«Som det fremgår av i Meld. St. 12 (2011–2012) Stat og kommune – styring og samspel, som det er sitert fra ovenfor, har kommunene en klar **selvråderett**. Flertallet i Stortingets kommunalkomité uttalte i behandlingen av Meld. St. 14 (2014–2015) Kommunereformen at det må vurderes å gi økt kommunalt selvstyre innenfor fastsetting av skrivemåte og navn innenfor adresse- og skiltprosjekt.» (u.h.)*

Som vist foran, gir ikke termen kommunal *selvråderett* noen rettslig mening. Korrekt beskrivelse er at kommuners myndighet gjerne beskrives som negativt avgrensa, se foran. Og grunnen for den ligger i hva kommuner tradisjonelt har praktisert å fatte vedtak om. Fjerning av stedsnavn er ikke en del av denne tradisjonen.

Kommunalkomiteén knytter endringen til «... *adresse- og skiltprosjekt*.» Komiteén sikter med dette til kommuners plikt til å gi alle boliger m.v. adresser iht matrikkellova. Dette prosjektet pågår og antas å være ferdigstilt antakelig for de fleste kommunene. For disse vil ikke endringen ha noen hensikt.

I tillegg synes regjeringen å foreslå endringer som går ut over komiteens forslag, og uten at dette er begrunnet. Vi kan ikke se at KUD har begrunnet hvorfor regjeringen går lengre enn kommunalkomiteén. Det er derimot ikke vanskelig å forstå logikken bak kommunalkomiteéns innstilling.

Fravær av reell begrunnelse – forslaget motivert av hensyn til regjeringen

KUD innleder begrunnelsen på s. 9 med følgende:

*«Departementet har foretatt en **avveining** av hensynet til vern av stedsnavn som kulturminne og hensynet til kommunenes **selvråderett**. En begrensing i virkeområdet til § 3 vil kunne innebære en **fare for at navnevernet blir svekket**. Eldre, nedarvede stedsnavn kan bli® byttet ut med nye navn eller med andre nedarvede navn uten tradisjon som navn på samme navneobjekt. **Det kan argumenteres for at dette vil være i konflikt med formålet med loven**, som er å «ta vare på stadnamn som språklege kulturminne» og «medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna». (u.h.)*

Det er neppe noen tvil om at regjeringen ved KUD har foretatt en avveining, men det er ikke opplyst hvordan og enda mindre vektleggingen av ulike hensyn. En isolert opplysning om at det er foretatt en avveining er ingen begrunnelse.

Derfor er vi tilbake til det anførte foran om at regjeringens reelle formål er å redusere kommuners motvilje mot sammenslåing ved å ofre de kulturminnene som stedsnavna utgjør. KUD forsøker å begrunne dette med at det er av hensyn til kommunene, jf hensynet til kommunenes selvråderett. Problemet er at det er misvisende.

Det er ikke hensynet til kommunene som har begrunnet forslaget, men derimot hensynet til ett av regjeringens sentrale prosjekt dvs kommunesammenslåingsprosjektet. Forslaget om å ofre stedsnavna er derfor reelt sett begrunnet i hensynet til regjeringen selv.

Regjeringens problem er at det ikke foreligger noen fakta som viser at forslaget vil øke kommuners og fylkers vilje til sammenslåing. Inntil så skjer betviles det at forslaget vil ha noen slik virkning. Det viktige for både kommuner og fylkeskommuner er helt andre spørsmål enn muligheten til å leke seg med å fjerne kulturminner. Det sentrale for begge er økonomi. Og her er vi nok nær sakens kjerne.

Regjeringen er selvsagt kjent med at det er økonomien som opptar kommunene, og regjeringen har i andre sammenhenger forsøkt å argumentere på nær sagt alle mulige måter i denne forbindelse og da særlig med fokus på at økt effektivitet ved økt innbyggertall dvs at sammenslåing vil gi bedre økonomi gjennom økt effektivitet. Regjeringen har hatt klare problemer med å overbevise kommunene om det på en tilstrekkelig måte til at de av den grunn velger å slå seg sammen. Regjeringen har av den grunn også signalisert bruk av økonomiske virkemidler. Problemet er at slike virkemidler har en kostnadsside og derfor er en begrenset ressurs samt at for brutal omfordeling vil skape nye problemer og avstandtaken fra regjeringen og partiene bak denne. Sagt på annen måte vil radikale tiltak kunne tjene opposisjonen og evt medføre regjeringsskifte.

Det er nok denne erkjennelsen som ligger til grunn for foreliggende forslag. Samtidig er det ikke enkelt å finne gaver som kan gis til kommunene uten kostnadsside. Sann sett er det enkelt å ofre stedsnavna også fordi de har begrenset vern i internasjonale konvensjoner slik tilfellet er for materielle kulturminner.

Forsøk på å nedtone konsekvensene

Det er tilnærmet korrekt når KUD skriver at

*«Eldre, nedarvede stedsnavn **kan** bli byttet ut med nye navn eller med andre nedarvede navn uten tradisjon som navn på samme navneobjekt.»*

Forbeholdet i ordet *kan*, bør sløyfes. Tilsvarende er det også noe misvisende når KUD skriver at

*«En begrensning i virkeområdet til § 3 **vil kunne** innebære en fare for at navnevernet blir svekket.» (u.h.)*

Det er ikke grunnlag for noen av disse forbeholdene pga at det regjeringen forslår at nedarva stedsnavn skal kunne fjernes av kommunene.

KUD har også tilnærmet rett i at

*«Det **kan argumenteres for** at dette vil være i konflikt med formålet med loven ...» (u.h.).*

Det korrekte er at tiltaket åpenbart er i strid med lovens formål om å verne stedsnavn som kulturminner. Det er derfor nærliggende å spørre om hvorfor regjeringen ikke samtidig foreslår å endre § 1 slik at stedsnavn ikke lengre skal anses som kulturminner.

Stabile stedsnavna trengs for kartproduksjon

Stedsnavn er helt sentrale deler av kart. De utgjør kartenes informasjon sammen med avtegninger av landskapet.

En annen sentral del av kart er at ulike kart over samme landskap må inneholde samme basisinformasjon slik som landskap og stedsnavn.

Videre bør kart gi informasjon med varighet over til dels lange tidsperioder. Det tilsier at stedsnavna ikke bør endres av hensyn til kartproduksjon. Hensynet til kartproduksjon blir derfor et sentralt argument mot navneendringer. Kanskje like greit å la det være formålet med vern av stedsnavna.

Kulturminner som kan og bør fjernes?

Det gir ingen videre mening å beskrive stedsnavn som kulturminner samtidig som det foreslås at de kan fjernes. I beste fall bør regjeringen erkjenne at det er kulturminner som landet etter regjeringens syn ikke trenger og faktisk også ønsker fjernet.

Tvilsom logikk – begrunnet med at det er få klager

KUD skriver videre på s. 9 4. og 6. avsn at

*«Siden 2010 har **Klagenemnda** for stedsnavnsaker hatt **fem saker** som gjelder § 3, til behandling. **To av sakene har blitt avvist** av Klagenemnda. En av forklaringene på at klageomfanget ikke er større enn dette, er antakelig at det fram til lovendringen i 2015 til dels ble oppfattet som **uklart** om klagereglene i stedsnavnloven gjaldt ved brudd på stedsnavnloven § 3 om navnevern.*

...

*Det at det har blitt fremmet så **få klagesaker** knyttet til navnevernet i § 3, kan også tyde på at endringsforslaget **i praksis ikke vil føre til vesentlig svekkelse** av nedarvede stedsnavn.» (u.h.)*

Det siste er å fokusere på håp om at kommunene og fylkeskommunene ikke vil benytte seg av den myndigheten som regjeringen foreslår å gi dem. Dette er feilaktig og håpløs logikk samt latterlig.

Det regjeringen her også forsøker er å skyve ansvar for framtidig tap av de kulturminner som stedsnavna representerer over på kommunene og fylkeskommunene.

Korrekt logikk er at når regjeringen og evt Stortinget vil gi kommunene myndighet til å fjerne nedarva stedsnavn så ligger det primært en aksept av de konsekvenser det måtte få. Dessuten er det faktisk også en oppfordring til å benytte denne myndigheten.

Hvis regjeringen ikke ønsker tap av de kulturminner så vil det adekvate være å avstå fra foreliggende forslag og heller vurdere et bedre vern.

Det faktum at det er få klagesaker kan ha flere grunner. For det første har det ikke vært noen tradisjon for å fjerne nedarva stedsnavn. Vedtakene om de to nye bynavna Oslo og Trondheim representerer i så måte et unntak. Overhalla-saka er også et unntak pga at det finnes kun ett tilsvarende eksempel fra nyere tid og det er at Surnadal kommune vedtok å fjerne det nedarva navnet for kommunesenteret – Skei – og erstatte det med kommunens eget navn. Det skjedde mot rådmannens innstilling. Vedtaket er godt kjent, men uten at rett myndighet har foretatt seg noe.

Den normale slutningen av at det har vært få klagesaker, er at evt problem er minimalt. Verre ville det vært fra regjeringens ståsted om antall klagesaker ble så stort med tilhørende betydelig ressursbruk på å behandle klager. Argumentet med få klager er derfor ikke et gyldig og saklig argument.

Klagerett – stadnamnlova og forvaltningsloven

Slik forslaget er utformet så er det nærliggende å gå ut fra at regjeringen også har et klart ønske om å begrense klageadgangen. I så fall er ikke det noen nyhet.

En av flere sentrale sider ved forvaltningsloven var at det ble utarbeidet generelle regler om klageadgang og klagebehandling. Mange myndigheter har forsøkt å begrense denne. Det er også gjort i stadnamnlova og det uten at det er drøftet i forarbeidene. Også det er en klar svakhet ved loven og denne forvaltningen.

Klageretten er omtalt i Wikipedia og det heter der bl.a. at

«Klageretten er en rett til å kreve at [forvaltningen](#) behandler en sak på nytt kombinert med en rett til å kreve at organet som behandlet saken i første instans bringer saken inn for sitt overordnede organ.

Som prinsipp følger klageadgangen av forvaltningens hierarkiske oppbygning, og implisitt i dette prinsippet ligger at et overordnet organ har rett til å instruere sine underordnede og omgjøre deres avgjørelser. [Departementene](#) er underlagt [Kongen](#), [direktoratene](#) er underlagt et departement. Følgelig vil det alltid, helt opp til Kongen, finnes et overordnet organ man kan klage til.

En alminnelig klagerett kom ikke før [forvaltningsloven](#) ble vedtatt på 1960-tallet, men allerede fra tidlig 1900-tall ser man at lovgivningen begynner å ta inn bestemmelser om klagerett. Tidlige eksempler på dette er vergemålslovgivningen og skattelovgivningen.

Departementenes avgjørelser kunne også klages inn for Kongen, men dette var en lite kjent og lite brukt ordning.

I dag følger den alminnelige klagerett av [forvaltningslovens](#) kapittel VI, men enkelte områder har beholdt særpreg de hadde fra før. Som eksempel kan nevnes at [Skatteetatens](#) saksbehandling i skattesaker følger ligningsloven, mens [Arbeids- og velferdsetaten](#) følger de mer domstolslignende reglene i trygderettsloven.» (u.h.)

Er reduksjon av klagesaker ett av flere hovedmotiv?

Regjeringen foreslår en ytterligere innskrenkning av klageadgangen. Det er i strid med prinsippene som ligger til grunn for og kommer til uttrykk i forvaltningsloven.

Det som bidrar til å gjøre forslaget særlig tvilsomt er at regjeringen tar utgangspunkt i Overhalla-saka. Her ble kommunens vedtak påklaget og klagenemnda ga klagen medhold mht begge navn dvs Hunn og Ranemsletta og nemnda underkjente derved kommunens vedtak.

I ettertid har kommunen konsekvent bestridt at de har plikt til å følge stadnamnlova og nemndas vedtak. Etter at SOM slo fast at kommunen plikter å gjøre det, ble det stille.

Sett i lys av dette er det grunn til å gå ut fra at regjeringen har et ønske om å redusere klageadgangen og at det er et selvstendig ønske uavhengig av regjeringens kommunesammenslåingsprosjekt. I den grad dette er en korrekt beskrivelse, så er dette i strid med sentrale forvaltningsrettslige og demokratiske prinsipper.

Gjenåpning og omkamper

Sett i lys av at regjeringen foreslår å fjerne klagemuligheten for vanlige folk, er det påfallende og klart tvilsomt at regjeringen inviterer til omkamp og nye runder og stadige endringer i kart, vegskilt m.v. fra kommunenes side. KUD skriver på s. 11 at

«Gjenåpning av stedsnavnsaker

Vedtak som er fattet av Klagenemnda for stedsnavnsaker med hjemmel i gjeldende lov, påvirkes ikke direkte av forslaget til lovendringer, eller av eventuelle lovendringer i tråd med forslaget.

*Dersom lovendringene som det fremmes forslag om i dette høringsnotatet, blir vedtatt, vil rettstilstanden på området endres. **Departementet legger til grunn at eventuelle lovendringer vil være å regne som en «nye opplysninger», jf. stedsnavnloven § 7 om gjenåpning av en sak.***

***Dette gir grunnlag for eventuell gjenåpning** av saker hvor kommunen eller fylkeskommunens vedtak om navnsetting i strid med § 3 andre ledd har blitt overprøvd av Klagenemnda for stedsnavnsaker. Hvis vilkårene for gjenåpning av en sak er til stede, skal nytt vedtak fattes etter gjeldende regler i stedsnavnloven.» (u.h.)*

§ 7 lyder:

«§ 7. Gjenopning

*Ei sak kan bli **gjenopna** av dei som er nemnde i § 5 bokstav a til d, dersom det kjem til nye opplysningar. Nytt vedtak skal gjerast etter reglane i denne lova.» (u.h.)*

Det heter i merknadene til § 7 i Ot.prp. nr 42 (2004-2005) at

«Denne paragrafen er ny og opnar for at det skal vere mogleg å ta opp att ei sak dersom ein har nye opplysningar som vil kunne verke inn på vurderinga. For at opplysningane skal bli vurderte som nye, er det tilstrekkeleg at dei ikkje har vore med i den førre vurderinga av korleis stadnamnet skal skrivast. Nye reglar som endrar det faktiske vurderingsgrunnlaget, er også grunn til gjenopptaking. For at den som ønskjer at ei sak skal takast opp att skal kunne vurdere om opplysningane er nye, må vedtaksorgan som har gitt avslag, på spørsmål kunne opplyse om grunngevinga for det, dersom dette ikkje er gjort samtidig med avslaget.» (u.h.)

Spørsmålet synes ikke åpenbart og det kan medføre tvister for domstolene. Det antas at med opplysninger siktes det til opplysninger om faktiske forhold. Endringer i lovgivning er noe annet.

Dette er et åpenbart frieri til Overhalla kommune og evt også Orkanger kommune, jf saken om bygdenavnet der hvor nemnda slo fast at bygdas korrekte navn er Råbygda og ikke Gjølme som kommunen mente.

Som nevnt foran, har ordfører Tyldum oppfattet invitasjonen fra regjeringen, jf oppslag i Namdalsavisa den 3.1.2018 hvor Tyldum gir uttrykk for at han tar sikte på ny sak dvs omkamp hvis lovendringen skjer og med et uttrykt ønske om ny omskilting. Forutsatt ny navneendring må det gjøres endringer i SSR og i kartene.

Det ligger i saken at ved evt senere lovendring så ligger det til rette for enda en ny sak med de konsekvenser det vil ha for vegskilt, SSR, kart m.v..

Samlet sett kan det bli en langvarig sak med betydelig ressursbruk også fra det offentlige side. Enda verre vil stadige endringer i kart og veksilting være. Vi går ut fra at det vet regjeringen og at forslaget er fremmet med slik kunnskap om framtidige langvarige konsekvenser.

Det bemerkes at det viktigste for kommunen synes å være navnet på kommunesenteret slik det er for stortingsrepresentant Skei Grande. I så fall er det ikke noen grunn for kommunen for å ta opp saken om navnet Hunn på nytt.

Økt medvirkning fra navnekonsulentene? – uten økonomisk virkning?

KUD skriver på s. 10 at bestemmelse om navnekonsulentene i § 14 i tidligere forskrift ble opphevet i 2016 pga at

«Vurderingen da var blant annet at hensynet til navnevernet ble tilstrekkelig ivaretatt i loven.» (u.h.)

Etter det har virksomheten til navnekonsulentene blitt gradvis nedbygd og det har i senere tid vært usikkert om tjenesten ville bestå.

Forslaget om økt aktivitet fra konsulentene må derfor leses med skepsis. Regjeringens motiv også her synes åpenbart og det er et forsøk på å selge inn forslaget om at «norske» stedsnavn skal ofres.

Det foreligger ingen forpliktende opplysninger om at navnetjenesten skal bygges ut og forslaget må derfor leses i lys av pkt 6 som omhandler administrative og økonomiske konsekvenser og det heter der at

*«I forslaget til lovendring er det tatt inn en **ny saksbehandlingsregel**. Denne regelen vil **ikke gi merarbeid for kommunene**. Innhenting av tilråding om valg av navn skal skje i samme saksgang som innhenting av tilråding om skrivemåte.*

***For navnekonsulentene vil vurderingen av sakene og utformingen av de navnefaglige rådene kunne bli noe mer omfattende.** Navnekonsulenttjenesten finansieres over Kulturdepartementets budsjett.*

*Forslaget vil, etter departementets vurdering, **ikke ha vesentlige administrative og økonomiske konsekvenser.**» (u.h.)*

I klartekst kan dette bety minimale eller ingen økonomiske konsekvenser. Det er mest nærliggende å lese det slik. Det betyr i så fall at det KUD skriver om økt aktivitet fra navnekonsulentene etter all sannsynlighet ikke er basert på regjeringens planer. Det innebærer at det KUD skriver ikke medfører riktighet.

Regjeringen ved KUD er selvsagt bevisst at det forholder seg slik. Det er derfor nærliggende å spørre om hvorfor KUD skriver at lovforslaget skal kompenseres med økt saksbehandling.

Forklaringen er åpenbar og det er at KUD forsøker å sukre den bitre pillen fjerning av de nedarva stedsnavna vil være.

Det er også nærliggende å spørre om KUD ikke forstår og erkjenner at dette vil bli gjennomskuet. Selvsagt forstår de det. Saken er at de ikke forventer særlig motstand og derfor kan komme unna med hva det skal være herunder åpenbare uriktigheter og endog det som verre er.

Vi har notert oss at stedsnavnkontulentene er klart negative til regjeringens forslag.

Nærmere om navnekonsulentene

Regjeringen foreslår endring av nest siste setning i § 6 1.ledd og at den skal lyde slik:

*«Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal navnekonsulentane gi tilråding **om skrivemåte, namneskikk og namnsetjing**.*» (u.h.)

Den her uthevede teksten er forslag til ny tekst. Det er ingen andre endringer.

KUD skriver på s. 10-11 at:

*«**Departementet foreslår å pålegge navnekonsulentene å gi tilråding** om navnsetting før kommunen fatter vedtak om skrivemåte av et stedsnavn. En slik tilråding gjelder både norske, samiske og kvenske navn, og den skal gis i samme saksgang som den som gjelder vedtak om skrivemåte, jf. § 6 første ledd sjuende punktum:*

«Før det blir gjort vedtak om skrivemåten, skal namneconsulentane gi tilråding om skrivemåte, namneskikk og namnsetjing.»

Formålet med forslaget til endring i saksbehandlingsreglene er å sørge for at navnevernet tas inn i saksbehandlingen og blir vurdert i saker om fastsetting av navn.

*Forslaget vil føre til at namneconsulentene gis en tydelig hjemmel til å gi tilråding om navnevalg og navneskikk, samtidig med at de gir tilråding om skrivemåte før vedtak om den. **Vedtaksorganet vil være forpliktet til å følge rådet om skrivemåte for norske, kvenske og samiske namn** - som i dag. Vedtaksorganet vil også være forpliktet til å følge rådet om **navnsetting, jf. § 3 første og andre ledd, når det gjelder samiske og kvenske namn.***

*For norske stedsnavn er tilrådingen bare rettledende når det gjelder forhold som er omfattet av § 3 andre ledd. Konsulentene vil samtidig få et vidt mandat til å gi rettledning om god navneskikk, som går utover det som er regulert i § 3. Dette har til nå ikke vært regulert i stedsnavnloven, men tilfører viktige navnevernhensyn. **God navneskikk i en kommune vil kunne innebære være å videreføre nedarvede stedsnavn i adresse- og veisystemet, i stedet for å lage nye stedsnavn på nye navneobjekter.** For eksempel vil det være god navneskikk å videreføre et seternavn på en hyttegren, selv om den konkrete seteren er borte. Dette er også i tråd med formålsparagrafen om «å medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna».*

Departementets vurdering er at forslaget til saksbehandlingsregel kan sørge for at navnevernet også for norske stedsnavn vil være belyst før vedtak treffes.

For kvenske og samiske stedsnavn vil navnevernet, etter departementets vurdering, totalt sett være noe styrket etter lovendringen ved at vernet i § 3 blir opprettholdt, og at navnevernet for samiske og kvenske navn blir opplyst i saksgangen.» (u.h.)

Det sentrale spørsmålet er hva som vil være konsekvensen av forslaget. Grunnforutsetningene er at det er økonomi og tilstrekkelig kapasitet i tjenesten, se forrige punkt. Etter hva vi forstår så har navnetjenesten vært under nedbygging og det samme med forskning og undervisningstilbudet ved universitetene. Det er dessuten et generasjonsskifte på gang. Det kan derfor se ut til at et slikt pålegg vil være uten eller tilnærmet uten effekt. Dessuten ble konsulentene fratatt denne oppgaven for et par år sia. I tillegg satt Språkrådet en grense på 100 timer pr år og enkelte konsulenter brukte opp denne kvoten tidlig i året.

Videre er arkivene fra UiO overført til Bergen med sikte på digitalisering. Navnesamlingene ved NTNU vurderes overført til UiB og det skal drøftes i løpet av 2018. Etter flytting vil ikke namneconsulentene som ikke har tilhold i Bergen, ha tilgang til arkiv. Det tilsier at for det første at også den forutsetningen svikter samt at det må bevilges tilstrekkelige midler for at digitaliseringen kan skje på så kort tid som mulig. Også disse forhold bes opplyst til alle høringsinstanser slik at alle kan kommentere det før beslutning tas.

Adressat for både gjeldende tekst og ny tekst er namneconsulentene. Videre er det ingen andre deler av bestemmelsen eller andre bestemmelser som hjemler pålegg på kommunene og fylkeskommunene i denne forbindelse. Det innebærer at det ikke påligger eller kan pålegges noen plikt for disse til å forelegge saker for konsulentene. Bemerker i den forbindelse at staten ikke kan pålegge kommuner m.v. plikter uten lovhjemmel. Det tyder på at kommunene vil stå fritt både mht å forelegge saker for konsulentene og dernest mht å følge de råd som mottas. Da hjelper det lite å pålegge konsulentene å avgi uttalelse. Det synes heller ikke å være noen plikt til å avvente slike uttalelser. Konsekvensen av dette er at forslaget kan vise seg å bli innholdsløst i praksis.

For ordens skyld reises også spørsmål om hvor mye innsats konsulentene vil legge i råd som de vet ikke vil bli fulgt. En kan også stille spørsmål om hvor interessante stillinger dette vil bli etterhvert og derfor om mulighetene til å rekruttere kvalifisert personell. Det betviles at KUD har rett når de skriver at

*«... forslaget til saksbehandlingsregel kan sørge for at **navnevernet** også for norske stedsnavn vil være belyst før vedtak treffes.» (u.h.)*

Tvert om er det flere forhold som taler for det motsatte. Hvorfor skal konsulentene ta saken på alvor når ikke regjeringen og KUD gjør det?

Overhalla-saka som regjeringen tydeligvis har sansen for, viser også at flere kommuner ønsker å gjøre hva de vil uten hensyn til omgivelsene. Og det støtter regjeringen. Det setter konsulentene i en helt umulig posisjon. Det antas at dette også vil få negative konsekvenser for forskningen, se eget punkt.

Saksbehandling – forskrift – stadnamnlova

Forskrift av 23.5.2017 nr 638 om stadnamn § 8 bestemmer at

*«Ved vedtak etter stadnamnlova § 5 andre til fjerde ledd skal vedtaksorganet sjå til at saka er så godt opplyst som mogleg før det blir gjort vedtak. Ved behov **kan det innhentast ei førebels vurdering** frå namnekonsulent.*

Vedtaksorganet skal førebu og avgjere saka utan ugrunna opphald. Dei som etter stadnamnlova § 6 første ledd har rett til å uttale seg, skal ha minst to månader til å uttale seg frå dei får saka. I saker som gjeld nedervde namn på bruk etter stadnamnlova § 6 andre ledd, kan eigaren fastsetje skrivemåten utan at det ligg føre ei vurdering frå namnekonsulent.

I område med samiske eller kvenske stadnamn må saka òg sendast til namnekonsulent for samisk eller kvensk. Namnekonsulenten skal vurdere om saka gjeld fleire namn på eit objekt og gi ei førebels vurdering av skrivemåten. Samiske og kvenske organisasjonar skal få saker som gjeld samiske og kvenske stadnamn, tilsende direkte.

Saker om skrivemåten av daglegnamn skal behandlast på same måten som saker om dei offisielle bruksnamna. Med daglegnamn er meint namn som er nytta i samsvar med den lokale tradisjonen, men som ikkje er identiske med dei offisielle bruksnamna som er registrerte i offentlege register.

I saker der det same namnet blir brukt om ulike namneobjekt på den same staden, skal ein først fastsetje skrivemåten for det objektet namnet opphavleg vart brukt på. Vedtaksorganet må sjå til at alle funksjonane av namnet blir tekne opp i namnesaka. I saker som gjeld skrivemåte av nedervde bruksnamn etter stadnamnlova § 6 andre ledd, trengst det likevel ikkje reisast namnesak for det tilsvarande gardsnamnet samtidig, med mindre eigaren krev det.»

Forskriften bestemmer at det kan innhentes foreløpig vurdering fra navnekonsulent. Noen plikt til å innhente en endelig uttalelse eller plikt til å følge denne eller plikt til å avvente slik uttalelse, ser jeg ikke og heller ikke i loven.

Er fjerning av vern for norske nedarva stedsnavn nødvendig for kommunesammenslåing?

På grunn av at regjeringen begrunner foreslått lovendring med hensynet til kommunesammenslåing, så er det berettiget å spørre om regjeringen har bevist eller grunnlagt dette på en tilfredsstillende måte. Svaret er nei til begge deler.

Det antas at det ikke er noen som mener at noen kommune vil velge å slå seg sammen med andre kommuner på grunn av at de vil få anledning til å fjerne nedarva stedsnavn innen kommunen. Enda mindre finnes det noen eksempler på det.

Overhalla kommune kan stå som eksempel på det motsatte ved at ordføreren har lagt stor prestisje i navnesaka, men likevel gikk i mot at kommunen skulle slå seg sammen med nabokommuner. Det er en logikk i dette og det er at ordfører Tyldum har et klart ønske om å fortsette som ordfører og at han ønsker å bestemme mest mulig. Taktisk sett kan det være klokt å snakke nedsettende om sentrale myndigheter. Det ga resultater i siste valg.

Det sentrale er at regjeringen ikke har presentert noen reell og enda mindre en tungtveiende begrunnelse for forslaget. Forslaget fremstår derfor som sukring av et ikke helt populært press på kommunene om at de skulle slå seg sammen med andre. Regjeringen la betydelig prestisje i den saken. Det forklarer nok dette desperate og ytterst tvilsomme tiltaket. Vi håper at dette vil representere absolutt lavmål for regjeringene Solberg.

Kvenske og samiske navn – grunnloven § 108 og internasjonale konvensjoner

KUD skriver på s. 4-5 at

«Grunnloven § 108 og de folkerettslige forpliktelsene overfor samisk språk og kultur ligger til grunn for forvaltningen av samiske stedsnavn. Norge har også forpliktelser overfor kvenske stedsnavn gjennom Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter.

Ved lovrevisjonen i 2005 ba Kommunal- og regionaldepartementet om at stedsnavnloven særlig skulle sikre hensynet til samiske og kvenske stedsnavn i henhold til nasjonalt lovverk og internasjonale forpliktelser. Dette hensynet ble tatt inn i § 1 andre ledd:

«Lova skal sikre omsynet til samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt loverk og internasjonale avtarar og konvensjonar.»

*I rapporten fra Europarådets ekspertkomité om Norges anvendelse av Minoritetsspråk-pakten går det fram at «den juridiske rammen for bruk av samiske, kvenske og **finske** stedsnavn er den **beste praksis som finnes i Europa.**»*

I NOU 2016: 18 Hjertespråket – Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk er stedsnavnloven omtalt som et effektivt og sentralt tiltak for å sikre og fremme samisk språk og kultur (s. 226):

*«**Samiske stedsnavn er en sentral del av samisk kulturarv. Eldre samiske stedsnavn er immaterielle kulturminner. Stedsnavnene inneholder ofte landskapsinformasjon og er kilde til kunnskap om områdene.** Samiske stedsnavn er informasjon på samiske språk rettet spesielt til samiskspråklige, men også til andre som oppholder seg i området. Synliggjøring av samiske stedsnavn på kart, i registre og på skilt er derfor av vesentlig betydning både av hensyn til godt kulturvern og i mange tilfeller også av hensyn til samfunnssikkerhet.»*

*De samme vurderingene av hva stedsnavn betyr som språklige kulturminner, kan gjøres om **kvenske stedsnavn, og også om de norske stedsnavnene.** Det er likevel riktig å si at samiske og kvenske stedsnavn trenger **et særlig vern.** Det er en **tilleggsdimensjon** ved det å verne samiske og kvenske stedsnavn, som ikke gjelder for norske stedsnavn. Norske stedsnavn kan komme i posisjon til å fortrenge både samiske og kvenske der disse språkene har tradisjon. Som minoritetsspråk utsettes samisk og kvensk for et ekstra press, og i tillegg er de samiske (og kvenske) representantene ofte i mindretall i kommunestyre osv.» (u.h.)*

Vi kan slutte oss i hovedsak til det som står her, men det er ingen begrunnelse her for å svekke vernet av norsk stedsnavn og norsk kultur. Svekkelse av norsk kultur og forståelsen for kulturelle verdier vil etter all historisk erfaring på sikte også medføre svekkelse av vern av disse minoritetskulturene. Annerledes kan det bli for kulturen til nye folkegrupper grunnet økt innvandring. Vi kan ikke forvente at de skal være opptatt av vern av eldre norsk kultur og historie. Slik sett kan en si at foreliggende forslag kan være første skritt for å legge til rette for en mer omfattende fjerning av norsk kultur.

NOU 2016: 18 taler om at samisk kultur trenger «et særlig vern» og at det er «en tilleggsdimensjon» ift vern av norsk kultur. Ved at dette er gjengitt så går vi ut fra at KUD slutter seg til dette.

Til dette er å bemerke at teksten her forutsetter vern av norsk kultur. Det er denne forutsetningen som svikter ved at regjeringen nettopp foreslår å fjerne vernet av norske nedarva stedsnavn. Av den grunn gir ikke dette noen mening i sammenheng med foreliggende forslag fra regjeringen.

Grunnlovsvern av kulturminner – grunnloven § 108

Regjeringen har kun nevnt grunnloven § 108 som bestemmer at

*«**Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.**» (u.h.)*

Det første vi kan slå fast er at bestemmelsen medfører en særlig plikt for statlige myndigheter ift samiske folk og kultur. Bestemmelsen nevner verken norsk eller kvensk kultur. Trass det foreslår regjeringa vern av også kvenske stedsnavn. Det skjer på annet grunnlag enn denne bestemmelsen. Stedsnavn med annet språkgrunnlag enn samisk og kvensk vil etter forslaget ikke få tilsvarende vern. Dette omfatter bl.a. stedsnavn på finsk, svensk osv. og selvsagt norsk. For slike vises det til grunnloven § 98 som omtales nedenfor.

Internasjonalt arbeid for vern av stedsnavn – FN – UNGEGN og UNESCO

Det er også av interesse å se hvordan internasjonale avtaler/konvensjoner er omtalt tidligere. Det heter i Prop. 105L (2014-2015) pkt 2.7.1. at

«Dei sameinte nasjonane (SN)

*I 1967 vart det oppretta ein SN-organisasjon for standardisering av stadnamn, **United Nations Group of Experts on Geographical Names (UNGEGN)**. Resolusjon nummer 4 frå den første konferansen i Geneve i 1967 (1/4) slår fast at nasjonal standardisering av stadnamn både har økonomiske og praktiske fordelar. Nasjonal standardisering er også eit viktig grunnlag for internasjonal standardisering av stadnamn. UNGEGN oppmodar derfor til å bruke nasjonalt standardiserte former også i internasjonale samanhengar, til dømes på kart og i dokument. **UNGEGN har som mål at alle medlemslanda skal ha eit nasjonalt vedtaksorgan og retningslinjer for standardisering av stadnamn.**»*

Samme sted pkt 2.7.3. heter det at

«UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv

*Stadnamn er immaterielle kulturminne. Historisk sett er det den materielle delen av kulturarven som har vore omfatta av eit rettsleg vern. Det gjeld både nasjonalt og internasjonalt. Innanfor UNESCO-systemet fekk den materielle kulturarven ein konvensjon i 1972 med verneføresegnar for verdas natur- og kulturarv. I 2003 var ein konvensjon for den immaterielle kulturarven på plass, og Noreg ratifiserte i 2006 **UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven**, jf. [St.prp.nr.73 \(2005-2006\)](#).*

*Artikkel 2 i konvensjonen definerer **immateriell kulturarv** blant anna slik: «muntlige tradisjoner og uttrykk, herunder **språk** som et uttrykksmiddel for immateriell kulturarv». Denne kulturarven har vorte overført fra generasjon til generasjon. Eitt av formåla med UNESCO-konvensjonen er å sikre immateriell kulturarv som ikkje har kjend opphavsmann, og som dermed er å rekne som ein kollektiv eigedom i meininga kulturuttrykk som alle kan bruke, men som ingen har eksklusiv, privat eigedomsrett til.*

For å verne og fremje immateriell kulturarv pliktar kvar konvensjonspart etter artikkel 13 a) å «vedta en overordnet politikk som tar sikte på å fremme den immaterielle kulturarvens rolle i samfunnet og integrere vern av denne arven i sitt planleggingsarbeid». I [St.prp.nr.73 \(2005-2006\)](#) om tilslutning til konvensjonen er stadnamnlova nemnd som ei av lovene som varetek tilhøve som kjem inn under føresegnene i konvensjonen. Sentralt stadnamnregister (SSR), administrert av Statens kartverk som vedtaksorgan etter stadnamnlova, kjem under det som artikkel 12 omtalar som forteikningar eller register over immateriell kulturarv, og som alle statar pliktar å ha.

Ein ratifikasjon av UNESCO-konvensjonen inneber ikkje at Noreg har forplikta seg til eit bestemt nivå for vern av stadnamna. Departementet vurderer det slik at alle framlegga om endring i stadnamnlova er innanfor rammene av UNESCO-konvensjonen. Endringsframlegget fører ikkje til eit bortfall av vernetiltaka i lova, nemleg offisiell normering på fagleg grunn. Bruksnamna har med endringframlegget om at grunneigaren skal kunne bestemme skrivemåten, fått redusert vern, men ikkje mista vernet. Dei er framleis omfatta av formålsparagrafen, og Kartverket er framleis formelt vedtaksorgan. Endringa består i at grunneigaren i saker som gjeld namn på eige bruk, kan fastsetje skrivemåten av bruksnamnet dersom han kan dokumentere at ønskt skrivemåte har vore i offentleg bruk som bruksnamn. For andre stadnamn vil vernet vere det same som i gjeldande lov. I tillegg har departementet styrkt formålsparagrafen.»

Vi går ut fra at en slik overordnet politikk må være basert på hva det enkelte lands myndigheter gjør ellers og at festtaler ikke er tilstrekkelig. Det antas at foreliggende forslag vil stride mot en slik vedtatt overordnet politikk.

Det heter i St.prp.nr.73 (2005-2006) - kilde: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-73-2005-2006-/id212715/sec1> - bl.a. at

«UNESCO-konvensjonen trådte i kraft 20. april 2006, tre måneder etter at den 30. staten hadde sluttet seg til. Per 18. mai 2006 hadde 49 stater sluttet seg til og antallet er raskt stigende. Foreløpig er det hovedsakelig ikke-vestlige stater som har sluttet seg til, men også stater som Belgia, Luxemburg og en rekke av de østeuropeiske stater har ratifisert. Av de nordiske landene har Island ratifisert, mens saken er under vurdering i Sverige og Danmark.

UNESCO-konvensjonen er utarbeidet i den hensikt **å sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning.** Den er ment å fungere som et **supplement til UNESCO-konvensjon om vern av verdens kultur- og naturarv** av 16. november 1972 (Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), som fokuserer på vern av den materielle kulturarven, og som ble ratifisert av Norge i 1977. **Håpet har vært å skape en bedre balanse innenfor internasjonalt arbeid med vern av kulturarv. Historisk sett er det nettopp den materielle kulturarven som har vært omfattet av et rettslig vern.** I flere tiår har det derfor vært **økende bekymring for manglende vern av verdens immaterielle kulturarv.** UNESCO har arbeidet for bevaring og beskyttelse av verdens immaterielle kulturarv siden begynnelsen av 1970-tallet. I samarbeid med bl.a. WIPO (World Intellectual Property Organization) har dette arbeidet blant annet resultert i «Rekommandasjon om vern av tradisjonell kultur og folkløse» fra 1989. Rekommandasjonen har dessverre hatt relativt liten virkning, dels fordi den er av ikke-bindende karakter, og dels fordi den ikke er fulgt opp med tiltak som kunne bidratt til å stimulere medlemsstatene. **Hensikten med UNESCO-konvensjonen er derfor å skape balanse mellom materiell og immateriell kulturarv innenfor UNESCOs normative arbeid på feltet.**

Det finnes **flere internasjonale konvensjoner og avtaler** innenfor WIPO og TRIPS/WTO som gir opphavsrettslig vern til immaterielle rettigheter. Under forhandlingsprosessen i UNESCO ble det anført at disse ikke gir den immaterielle kulturarven tilfredsstillende

beskyttelse, og formålet med dem er ikke sammenfallende med formålet med UNESCO-konvensjonen. I tillegg kommer at opphavsrettskonvensjonene og -avtalene oppstiller kriterier for å oppnå opphavsrettslig vern (bl.a. nyhetskrav) som ikke er anvendelig for mye av den immaterielle kulturarven UNESCO-konvensjonen har til hensikt å verne. Blant annet ønsker UNESCO-konvensjonen å sikre immateriell kulturarv hvor opphavsmannen ikke nødvendigvis er kjent. Videre er opphavsrettslig vern tidsbegrenset, mens vern av immateriell kulturarv som faller inn under UNESCO-konvensjonen, av naturlige årsaker ikke skal være tidsbegrenset. Det legges videre til grunn at konvensjonene som finnes til beskyttelse av den materielle kulturarven, ikke gir tilfredsstillende rammer for vern av den immaterielle kulturarven.

Da arbeidet med konvensjonen startet var det fra norsk side knyttet noe usikkerhet til hvorvidt en konvensjon ville være det beste instrumentet å bruke i arbeidet med å styrke vernet av den immaterielle kulturarven. Etter en nærmere vurdering fant man det likevel riktig å støtte vedtagelsen av konvensjonen under generalkonferansen høsten 2003. Dette fordi en slik konvensjon vil kunne bidra til å utjevne det ensidige fokuset på vern av den materielle kulturarven som har vært hittil, slik at oppmerksomheten også rettes mot vern av den immaterielle delen av kulturarven.

Ettersom UNESCO-konvensjonen anses som en sak av særlig viktighet, er Stortingets samtykke til ratifikasjon av konvensjonen nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 andre ledd.

Konvensjonen i engelsk originaltekst med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen.»

Det fremgår klart av UNESCO-konvensjonene at formålet er å styrke vernet av immaterielle kulturminner slik at det blir mer samsvar med vernet av de materielle. Regjeringens forslag går motsatt veg. Det tilsier at forslaget undergraver UNESCO-konvensjonen. Det er derfor nærliggende å anta at forslaget er i strid med konvensjonen. Dette i motsetning til hva KUD skriver.

Norge nytt medlem av UNESCOs verdensarvkomité

Det heter i nettstedet www.regjeringen.no ved Klimadepartementet av 14.11.2017 at

«Norge ble i dag valgt inn som medlem av Unescos prestisjetunge verdensarvkomité.

- Dette er en stor begivenhet for oss. **Verdensarvkomiteen er en viktig komité i FN-systemet, og verdensarvlisten har stor betydning for å sikre verdens kultur- og naturarv for framtiden, sier klima- og miljøminister Vidar Helgesen.**

Verdensarvkomiteen bestemmer verdensarvlisten, og her finner vi verdens viktigste kultur- og naturarvsteder. Komiteen blir regnet som en prestisjetung komité i FN-systemet.

- Det medfører et stort ansvar for Norge å være med i komiteen. Det å komme på verdensarvlisten betyr mye for turisme, verdiskaping og muligheten til å ta vare på de

enestående stedene. Dette er natur- og kultursteder som vi vil videreføre i god stand til kommende generasjoner, sier Helgesen.

Tolv nye medlemmer til Unescos verdensarvkomité ble valgt på verdensarvkonvensjonens generalforsamling. Verdensarvkomiteen har en rekke oppgaver. Den vedtar hvilke nye områder som skal føres opp på verdensarvlisten, og den har ansvaret for å følge opp arbeidet med konvensjonen. Det betyr blant annet å overvåke og forvalte områdene som står på verdensarvlisten, og vurdere om det er land som trenger råd eller bistand. Den skal også beslutte hva som må gjøres for å sikre verdensarv som er truet.

- Verdensarvkonvensjonens formål er å sikre de uerstattelige verdiene. Samtidig kan en verdensarvstatus bidra til at et samfunn får gode muligheter for å utvikle seg, sier Helgesen. Verdensarven er utsatt for et stort press på grunn av mangelfull forvaltning, utbygging, massiv turisme, krig og katastrofer. Norge skal bidra i det internasjonale samarbeidet på områder der vi har særlig kompetanse.

Norges innsats i komiteperioden vil være å arbeide for å:

få en mer helhetlig forvaltning av kultur- og naturarven i tråd med konvensjonens prinsipp sikre verdensarvens universelle verdier

styrke institusjoner, eksperter og lokalsamfunn, slik at de kan ivareta verdensarven

gjøre verdensarvlisten mer representativ, ved å få fram land, regioner og type kultur- og naturarv som i dag er lite til stede på listen

gjøre landene bedre i stand til å reagere og handle når verdensarv trues som følge av krig, konflikt og naturkatastrofer. Norge støtter også Unescos krisefond for verdensarv som er utsatt for krig og naturkatastrofer.

Norge er medlem i verdensarvkomiteen for perioden 2017-2021. Komiteen har 21 medlemmer som velges blant de 193 landene som har undertegnet konvensjonen. Verdensarvkonvensjonen er en av de viktigste miljøkonvensjonene og har nærmest universell oppslutning.

Verdensarvkomiteen er en **ekspertkomité**, og Norges delegasjon til komiteen blir ledet av riksantikvar Jørn Holme og fagdirektør Berit Lein i Miljødirektoratet. Begge har lang og bred erfaring på hvert sitt område.

Norge har i dag åtte områder på verdensarvlisten, og vil ikke fremme nye nominasjoner så lenge Norge er medlem i verdensarvkomiteen.»

Norges medlemskap synes å øke våre forpliktelser ift ivaretagelse av våre kulturminner. Det kan derfor neppe være tvil om at regjeringen forslag er i strid med Norges forpliktelser og oppgaver ifm dette arbeidet eller i beste fall avvike radikalt.

Menneskerettserklæringen og Den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)

Det heter i Wikipedia om Menneskerettserklæringen bl.a. at

«Erklæringen er ikke **juridisk bindende**. Det er derimot (ved ratifisering) FNs syv internasjonale menneskerettighetsavtaler, som bygger på erklæringen: ...

Den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ICESCR, 16. desember 1966)» (u.h.)

Det heter om denne konvensjonen i Wikipedia bl.a. at

«ØSK er en **FN-konvensjon** som ble opprettet for å sikre de enkelte mennesker bestemte rettigheter hos sine respektive stater, som blant annet å gi økonomisk, sosiale og **kulturelle rettigheter** (ESCR), inkludert **rett til arbeid** og rett til helse, rett til utdanning, og rett til en tilstrekkelig levestandard. ...

Norge undertegnet konvensjonen i 1968 og ratifiserte den i 1972. Norge har reservert seg mot at ordningen med **tvungen lønnsnemnd** skal være i strid med konvensjonen. Konvensjonen ble i 1999 gjennomført i norsk rett gjennom **menneskerettsloven**.» (u.h.)

Menneskerettsloven og FN-konvensjon om bl.a. kulturelle verdier

Lovens formål er «å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett.», jf § 1. § 2 bestemmer at

«Følgende konvensjoner skal gjelde som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge:

1. Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter som endret ved ellefte protokoll 11. mai 1994 og fjortende protokoll 13. mai 2004, med følgende tilleggsprotokoller: ...
2. De forente nasjoners internasjonale **konvensjon 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter**, ...» (u.h.)

Spørsmålet her er om hva konvensjonen legger i termen «**kulturelle verdier**». Uten å ha studert det nærmere så vil vi gå ut fra at det også omfatter vern av sentrale kulturminner herunder våre nedarva stedsnavn. I så fall synes regjeringens forslag å være i strid med konvensjonen.

Det heter i omtalen av loven i Wikipedia bl.a. at

«Loven innebærer at fem konvensjoner fra **Europarådet** og **FN** som er **ratifisert** av Norge, også **gjelder som norsk lov**.

*Konvensjonene er gitt det som ofte kalles en **semikonstitusjonell karakter** siden de **går foran alminnelig norsk lovgivning** dersom denne fører til resultater som er i strid med konvensjonen. Se [Lex superior](#).*

Siden loven ble innført har den ført til en rekke [høyesterettsavgjørelser](#) der norsk lovgivning er tilsidesatt som konvensjonsstridig ...» (u.h.)

Dette taler for seg selv samt hvor saken kan gå videre.

Verdens helseorganisasjon (WHO) og åndelig velvære - helsedefinisjon

WHO er ett av flere organ for FN hvor Norge er medlem. I tillegg er Norge tilsluttet WHO's Europaregion ifølge www.regjeringen.no. Det fremgår samme sted at WHO bl.a. har mandat til å foreta utforming av globale standarder og normer ved bl.a. såkalte helsedefinisjoner. WHO inkluderte i 1999 åndelig velvære i sin helsedefinisjon.

Det er nærliggende å anta at bevaring av kultur gir åndelig velvære og vice versa og at fjerning av nedarva stedsnavn som mange er sterkt knyttet til oppleves som tap av åndelig velvære. Spørsmålet her er om forliggende høring er i strid med denne eller andre av WHO's regler. KUD bes undersøke det og opplyse om resultatet til alle høringsinstanser.

UNICEF Barnekonvensjon

Vi har ikke undersøkt nærmere, men vi går ut fra at fjerning av våre eldste immaterielle kulturminner også vil stride mot eller klart avvike fra Barnekonvensjonen og tilsvarende dokumenter.

Oppsummering – traktater og internasjonale konvensjoner

KUD skriver på s. 4 at

*«Historisk sett er det den **materielle delen av kulturarven** som har vært omfattet av et **rettslig vern**. Det gjelder **både nasjonalt og internasjonalt**.» (u.h.)*

Det kan være riktig, men det er ikke noe argument for å svekke det lille vernet Norge har innført for de immaterielle kulturminnene som de nedarva stedsnavna utgjør. Snarere tvert om.

Det heter samme sted at

*«**Norge ratifiserte i 2006 UNESCOs konvensjon** av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven, jf. St.prp. nr. 73 (2005–2006). I tilslutningen er **stedsnavnloven** nevnt som en av lovene som ivaretar forhold som kommer inn under bestemmelsene i konvensjonen. En ratifikasjon av UNESCO-konvensjonen **innebærer ikke at Norge har forpliktet seg til et bestemt nivå for vern av stedsnavnene**.*

*Departementet legger til grunn at forslagene til lovendringer i dette notatet er **innenfor rammene** som følger av UNESCO-konvensjonen.» (u.h.)*

KUD burde i stedet vist at det faktisk forholder seg slik. Sett på bakgrunn av høringsnotatets beskjedne kvalitet ellers, er vi slett ikke sikre på at dette er korrekt. Det er utredende myndighet som skal redegjøre og begrunne forslag og ikke høringsinstansene.

Krav om likebehandling – grunnloven § 98

Det kan se ut til at dette vil stride mot grunnloven § 98 som lyder:

*«Alle er **like for lova**.*

*Ikkje noko menneske må utsetjast for **usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling**.» (u.h.)*

Selv om det ikke er vanlig at majoritetsbefolkningen diskriminerer egen gruppe, så er det like fullt mulig å se forslaget som slik forskjellsbehandling mellom ulike kulturer og grupper. Det tilsier at forholdet til grunnloven § 98 bør utredes før det fremmes noe lovforslag.

Grunnen til at forslaget legger opp til en favorisering av de to minoritetene er ikke av hensyn til dem, men derimot fordi regjeringen ikke tør å svekke vernet for disse gruppene bl.a. pga internasjonale traktater og konvensjoner.

Det er også grunn til å stille spørsmål om hvorfor grunnloven ikke har bestemmelser om vern av andre kulturminner enn de samiske. Er det slik at om kulturminneloven og stadnamnlova ikke eksisterte, så ville ikke kulturminner ha annet vern enn rent privatrettslige. I så fall ville en helt lovlig kunne fjerne alle kulturminner. Er det slik?

Det er her nærliggende å tenke på konstitusjonell sedvanerett dvs regler på grunnlovs nivå uten at de er inntatt i grunnloven dvs regelfestet. Er det slik også med kulturminnene? Kan en si at disse også er vernet i kraft av at det er bred nasjonal enighet om at de er viktige verdier for samfunnet og befolkningen?

Det er gode grunner for å argumentere på denne måten. Arbeid med grunnloven synes ikke å ha hatt som mål å fange opp alle verneverdige verdier som bør vernes uavhengig av lovvern. En klar parallell finner vi i retten til ferdsel i utmark. Kan den retten fjernes med et kjapt lovvedtak? Formelt ja, men jeg er ikke så sikker på om Høyesterett ville konkludert slik som en slik sak kom opp. Og hva med domstolen i Strasbourg? Flere høyesterettsdommer har blitt underkjent der.

Lovtolkning omfatter ikke bare en tolkning av aktuell tekst, men også av andre momenter herunder lovgivers ønsker. Det antas at en i arbeid med grunnloven har forutsatt at sentrale verdier i samfunnet skal ivaretas herunder at våre sentrale materielle og immaterielle kulturminner ivaretas. På dette grunnlag anser vi det slik at regjeringens forslag er i strid med de prinsipper som ligger til grunn for grunnloven.

Likestillings- og diskrimineringsloven

Det fremgår av Prop.81L (2016-2017 at ny likestillingslov har sitt grunnlag i grunnloven § 98. Lov av 16.6.2017 nr 51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) – her benevnt: likestillingsloven - bestemmer at

«§ 1. Formål

Lovens formål er å fremme likestilling og **hindre diskriminering** på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, **omsorgsoppgaver**, **etnisitet**, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person.

Med likestilling menes likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging.

Loven tar særlig sikte på å bedre kvinners og minoriteters stilling. Loven skal bidra til å bygge ned samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes.

§ 2. Saklig virkeområde

Loven gjelder på **alle samfunnsområder**.

Loven gjelder ikke ved diskriminering på grunn av alder i forhold som reguleres av arbeidsmiljøloven kapittel 13 og skipsarbeidsloven kapittel 10.

Departementet kan gi forskrift om lovens anvendelse for utsendte arbeidstakere etter arbeidsmiljøloven § 1-7 første ledd.» (u.h.)

Det fremgår av merknadene til de enkelte bestemmelser § 2 at

«Første ledd fastslår at loven gjelder på alle samfunnsområder, med unntak av familieliv og andre rent personlige forhold. Det betyr at loven gjelder i blant annet arbeidslivet, boligsektoren, skole- og utdanningssektoren og i handel og næring.»

Det tilsier at med «alle samfunnsområder» inkluderes også kulturminner og stedsnavn og derved også stadnamnlova, jf § 2. §§ 4 og 5 bestemmer at

«§ 4. Ufravikelighet

Bestemmelsene i denne loven, og forskrifter gitt i medhold av loven, kan ikke fravikes ved avtale.

§ 5. FN's rasediskrimineringskonvensjon

De forente nasjoners internasjonale konvensjon 21. desember 1965 om avskaffelse av alle former for rasediskriminering **gjelder som norsk lov.**» (u.h.)
Konvensjonen omtales nedenfor. § 9 omhandler lovlig forskjellsbehandling:

«§ 9. Lovlig forskjellsbehandling

Forskjellsbehandling er ikke i strid med forbudet i § 6 når den

*a) har et **saklig formål***

*b) er **nødvendig for å oppnå formålet** og*

*c) ikke er **uforholdsmessig inngripende** overfor den eller de som forskjellsbehandles.*

I arbeidsforhold og ved valg og behandling av selvstendig næringsdrivende og innleide arbeidstakere er direkte forskjellsbehandling på grunn av kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk bare tillatt hvis denne egenskapen har avgjørende betydning for utøvelsen av arbeidet eller yrket, og vilkårene i første ledd er oppfylt. ...» (u.h.)

Det anføres at foreliggende forslag er brudd på alle tre alternativene her ved at norske nedarva navn diskrimineres og derved de personer og grupper som er knyttet til slike. I tillegg anføres det at høringen er et brudd på § 24 som omhandler plikt for offentlige myndigheter:

«§ 24. Offentlige myndigheters plikt til å arbeide for likestilling

*Offentlige myndigheter **skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig** for å oppfylle lovens formål.»*

I tillegg gjengis håndhevings og straffebestemmelser:

«§ 35. Diskrimineringsnemndas myndighet til å håndheve loven

Diskrimineringsnemndas myndighet til å håndheve loven følger av diskrimineringsombudsloven.

§ 36. Håndheving av reglene om universell utforming av IKT

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) skal føre tilsyn med at kravene i § 18, jf. § 41 om universell utforming av IKT, overholdes.

Difi kan gi pålegg om retting mot en virksomhet som ikke oppfyller plikten til universell utforming etter § 18 første ledd og forskrift gitt i medhold av § 18 fjerde ledd, og kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre gjennomføring av pålegget dersom fristen for å etterkomme pålegget er oversittet. Reglene i diskrimineringsombudsloven § 13 første til tredje ledd gjelder tilsvarende.

Difi kan kreve de opplysningene som er nødvendige for å gjennomføre sine oppgaver etter loven, og kreve adgang til IKT-løsninger som nevnt i § 18. Det samme gjelder klageinstansen ved klage over vedtak etter andre ledd.

Søksmål om gyldigheten av vedtak truffet av Difi eller av klageinstansen må reises innen tre måneder etter at underretning om vedtaket er mottatt. Vedtaket kan ikke bringes inn for domstolene uten at klageadgangen er utnyttet og klagen er avgjort. Søksmål skal likevel i alle tilfelle kunne reises når det er gått seks måneder fra klage første gang ble fremsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler om utmåling av tvangsmulkt, og hvordan vedtak om tvangsmulkt skal gjennomføres.

§ 37. Bevisbyrde

Diskriminering skal anses å ha skjedd hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at diskriminering har skjedd, og den ansvarlige ikke sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har skjedd.

Dette gjelder ved påståtte brudd på

- a) bestemmelsene i kapittel 2, med unntak av § 13 sjette ledd,*
- b) reglene om universell utforming i §§ 17 og 18,*
- c) reglene om individuell tilrettelegging i §§ 20 til 23 og*
- d) §§ 29, 30, 33 og 34.*

§ 38. Oppreisning og erstatning

Den som er blitt behandlet i strid med

- a) bestemmelsene i kapittel 2, med unntak av § 13 sjette ledd*
- b) reglene om individuell tilrettelegging i §§ 20 til 23*
- c) §§ 29, 30, 33 og 34*

kan kreve oppreisning og erstatning.

I arbeidsforhold og ved arbeidsgivers valg og behandling av selvstendig næringsdrivende og innleide arbeidstakere, gjelder arbeidsgivers ansvar uavhengig av om arbeidsgiver kan bebreides. På andre samfunnsområder gjelder ansvaret dersom den ansvarlige kan bebreides.

Erstatningen skal dekke økonomisk tap som følge av den ulovlige behandlingen.

Oppreisning for ikke-økonomisk skade fastsettes til det som er rimelig ut fra skadens art og omfang, partenes forhold og omstendighetene for øvrig.

§ 39. Straff for grov overtredelse av diskrimineringsforbudet som er begått av flere i fellesskap

Den som i fellesskap med minst to andre personer grovt overtrer forbudet mot å

- a) diskriminere på grunn av etnisitet, religion eller livssyn i § 6,*
- b) trakassere på grunn av etnisitet, religion eller livssyn i § 13,*
- c) gjengjelde på grunn av etnisitet, religion eller livssyn i § 14 eller*
- d) instruere om å diskriminere på grunn av etnisitet, religion eller livssyn i § 15,*

straffes med bøter eller fengsel inntil tre år. Den som tidligere er ilagt straff for overtredelse av denne bestemmelsen, kan straffes selv om overtredelsen ikke er grov.

Ved vurderingen av om en overtredelse er grov, skal det særlig legges vekt på graden av utvist skyld, om overtredelsen er rasistisk motivert, om den har karakter av trakassering, om den innebærer en kroppskrenkelse eller alvorlig krenkelse av noens psykiske integritet, om den er egnet til å skape frykt og om den er begått mot en person som er under 18 år.

Før tiltale tas ut for forhold som nevnt i første ledd, skal det vurderes om det vil være tilstrekkelig med sivilrettslige reaksjoner.

Reglene om bevisbyrde i § 37 første ledd gjelder ikke ved håndhevingen av denne bestemmelsen.

§ 40. Organisasjoners adgang til å opptre som fullmektig

I saker som behandles av Diskrimineringsnemnda, kan en organisasjon som helt eller delvis har til formål å arbeide mot diskriminering, brukes som fullmektig.

I saker for domstolene kan en person utpekt av og med tilknytning til en organisasjon som helt eller delvis har til formål å arbeide mot diskriminering, brukes som prosessfullmektig. Dette gjelder ikke for Høyesterett.

Retten kan nekte å godta en prosessfullmakt hvis det etter rettens skjønn er fare for at prosessfullmektigen ikke har tilstrekkelige kvalifikasjoner til å ivareta partens interesser på en tilfredsstillende måte.

En prosessfullmektig skal, i tillegg til fullmakt som nevnt i tvisteloven § 3-4, samtidig fremlegge skriftlig orientering fra organisasjonen om sine kvalifikasjoner.»

KUD har ikke ført bevis for at det ikke har skjedd diskriminering, jf § 37 1.ledd. Vedlagt lovteksten i Lovdata er konvensjons engelsk tekst i vedlegg 1 og i norsk tekst i vedlegg 2. Teksten gjelder som norsk lov, jf § 5.

Likestillingsloven er neppe til hinder for at foreslått lovendring skjer, men likestillingsloven antas å få forrang ved evt motstrid og derved ramme vedtak i medhold av stadnamnlova, jf prinsippet lex specialis.

Det anføres imidlertid at grunnloven § 98 synes å være til hinder for foreslått lovendring.

Krav om likebehandling – myndighetsmisbrukslæra – forvaltningsrett - forvaltningslov

I tillegg er det krav om likebehandling et sentralt prinsipp i myndighetsmisbrukslæra i forvaltningsretten. Like saker skal behandles likt og det skal ikke gjøres usaklig forskjellsbehandling. Brudd på disse prinsippene medfører ugyldighet. Den sentrale loven er forvaltningsloven.

Hvordan er status for samiske stedsnavn? – brudd på grunnlov og traktater

Det finnes flere eksempler på manglende respekt for samiske stedsnavn. Her nevnes de kanskje meste kjente eksemplene *Bossekop* og *Hjemmeluft*. Ingen av disse navna er samiske.

Søk på **Bossekop** i Wikipedia gir følgende resultat:

«**Bossekop** (*nordsamisk*: **Bossugohppi**, 'bardehvalbukt') er det vestligste av de tre områdene som i dag utgjør tettstedet Alta. De to andre områdene er Bukta og Elvebakken og rundt år 2000 var stedene vokst sammen til ett tettsted. Stedet ligger ved E 6 innerst i Altafjorden hvor E 6 krysser Kautokeinoveien. I Bossekop finnes noen butikker, en kafe, og i krysset mellom E 6 og Kautokeinoveien ligger Vertshuset eldresenter.

Fra 7. september 2005 er det offisielle samiske navnet Bossogohppi. Stedet er en gammel markeds plass hvor samer fra Kautokeino, Karasjok og Porsanger kom for å selge reinsdyrkjøtt, reinsdyrskinn, ryper, skaller o.l. Faste markedsdager var 3. mars og 1. desember. I de senere år er markedstradisjonene tatt opp igjen.» (u.h.)

Bossekop er en lydherming av det samiske navnet *Bossugohppi*. Bossekop gir ingen mening og er nærmest en latterliggjøring av det samiske navnet. Det er også kritisert i flere sammenhenger bl.a. av stedsnavnkonsulent for sør-samisk og første president av Sametinget - professor Ole Henrik Magga – i NRK-programmet: *Forvrengning av samiske stedsnavn* - den 15.2.2015. Trass det har retting ikke skjedd. Det samiske navnet *Bossugohppi* betyr **bardehvalbukt**.

Søk på **Hjemmeluft** i Wikipedia gir følgende resultat:

«Jiepmaluokta (Northern Sami) or Hjemmeluft (Norwegian) is a bay in the municipality of Alta in Finnmark, Norway. It is the main site for the rock carvings at Alta with about 3,000 individual carvings (petroglyphs). [1][2]

Hjemmeluft is an often used example for how the Norwegerization of the indigenous Sami language names in Northern Norway have often created meaningless names. In Sami language the name Jiepmaluokta is «bay of seals» while the Norwegian name Hjemmeluft is an adaption of the Sami name and is translated to «home air». [3]

The ending -luft (air) comes from the accusative and genitive form of the Sámi noun luokta (bay) : «luovtta» which is pronounced «luofta». The Norwegian version's hjemme- (home) may indicate that at an earlier stage the toponym was Jiemmaluokta - the difference being that jiepmma is rendered in genitive, making the name mean «seal's bay».

There is also another place in Finnmark County called Jiemmaluokta. In Norwegian, that place is called Saraby and lies in Kvalsund.» (u.h.)

Budskapet bør være klart nok, jf «... often used example for how the Norwegerization of the indigenous Sami language names in Northern Norway have often created meaningless names.»

Det samiske navnet *Jiepmaluokta* betyr **selbukta**.

Felles for begge de her samiske navna er at de gir informasjon om dyrelivet i området. De norske etterapingene sier intet annet enn at de spotter de samiske navna og det skjer til tross for at stadnamnlova § 6 bestemmer at

«Namnesak må reisast samtidig for parallellnamn på norsk, samisk og kvensk.» (u.h.)

Disse eksemplene kan illustrere respekten den norske staten har og har hatt for samiske stedsnavn. Det antas at disse eksemplene er i strid med både grunnlov, stadnamnlova og traktater e.l. som Norge har sluttet seg til. Norske myndigheter herunder KUD antas også å være velkjent med at det forholder seg slik og uten å foreta seg noe. Hva er grunnen til det? En rest av eller spor fra tidligere tiders rasisme? Her kan vi ikke skylde på tyskerne trass i det de foretok seg i Finnmark under krigen.

Det ironiske er at forslaget synes å åpne opp for flere slike tullenavn på norsk forutsatt at det korrekte kvenske eller samiske beholdes. Det vil sikkert glede noen, men neppe den samiske befolkningen og de som mener at samisk kultur bør bevares.

V. Avsluttende merknader

Nedarva stedsnavn er et produkt av stabilitet

Grunnen til at nedarva stedsnavn er våre eldste immaterielle kulturminner er at de har eksistert uendret i tusener av år. Mange har sine røtter før norrønt talemål og lenge før vi fikk skriftspråk herunder runer. Både uttalemåte og skrivemåte har endret seg over tid, men kjernen har bestått. Det er den som gir oss kunnskapene om tidligere tiders liv her i landet og i våre naboland. Det er denne lange historiske linja regjeringen foreslår å kutte av. Konsekvensen vil være gradvis tap av kunnskap om våre eldste tider. En medvirkende grunn til det er at forskning og kunnskapsformidling også trappes ned. Også av den grunn er det ikke troverdig når regjeringen forsøker å selge inn forslaget med økt vekt på navnekonsulenter. Det vises også ved at Språkrådet har redusert bevilgningene til navnekonsulenter og navnekonsulentene har faktisk også vært usikre på om tjenesten ville bli nedlagt. Regjeringens forsøk på å sukre pillen er rett og slett ikke troverdig.

Personlige og samfunnsmessige konsekvenser? - tap av identitet og stedstilknytning

Klagenemndas leder professor Marit Halvorsen skrev i *Nytt om navn* nr 58/2013 s. 13-14 bl.a. at

*«Stedsnavn handler om **identitet**: Hvor kommer jeg fra? Hvilket land, hvilken landsdel, hvilket landskap, hvilken bygd eller by?*

*Stedsnavn handler om **språk**: Hva er språkhistorien bak akkurat dette navnet, hva sier det om dialekttilknytning, påvirkning utenfra, språkutviklingen?*

*Stedsnavn handler om **historisk sammenheng**: Hva slags aktiviteter har det vært på dette stedet? Hva har folk levd av, hva har de drevet med, hva slags impulser og hendelser viser seg i navnehistorien?*

*Til sist handler stedsnavn også om **verdigrunnlag**: Er det spor fra førkristen tid her? Viser navnet til en kult, en religion, en praksis? Ønsker man gjennom navnet å formidle noe særskilt om stedet, dets historie og kultur?» (u.h.)*

Det er slike spor regjeringen foreslår å slette. Hva sier det om det norske folk om det skjer? Et folk som ønsker å fjerne sin historie? Enkelte vil kanskje gi uttrykk for glede ved at de har høy alder og slipper å oppleve det nye samfunnet etter regjeringens og evt stortingsflertallets mal.

Stedsnavn og chippewya-kulturen – navn forteller om visdom og moral

Stedsnavn finnes over hele kloden, men forholdet til dem varierer med kulturen. Den ikke ukjente journalisten, klatreren m.v. Stein P. Aasheim skriver på nettstedet

<http://www.steinpaasheim.no/tekstarkiv/item/visdom-horer-steder-til.html> at

«Wisdom sits in places, sier chippewya-indianerne. **Visdom hører steder til.**

Hos chippewyaene i Nord-Amerika blir alle stedsnavn på tundraen og i skogene **knyttet til en begivenhet** som en gang fant sted der. Historiene inneholder dessuten, nesten uten unntak, et **moralsk budskap**. De forteller noe om hvordan du skal leve for å være en god indianer.

For chippewyaene er det umulig å nevne et eneste stedsnavn uten å tenke på historien som er knyttet til stedet. Og derfra til moralen og budskapet som historien formidler. Slik blir selve chippewyaidentiteten knyttet til steder i fjellene og naturen.

Et eksempel: Det finnes et sted på tundraen som chippewyaene kaller T'iis Cho Naasikaadé. Direkte oversatt: «Store grantrær står her og der». For mange år siden, da chippewyaene og pimaindianerne var fiender, ble en chippewyaleir angrepet her. Ved morgengry ble de drept med køller av pimaene. En gammel chippewyakvinne hørte skrik og trodde det var hennes svigersønn som antastet datteren hennes. – Slutt å klå på dattera mi, ropte hun.

Dermed ble også hun oppdaget og slått i hjel. Den eneste overlevende var en ung chippewyajente, som kunne fortelle historien. Dette er historiens lærdom: Hos chippewyaene bor de nygifte hos brudens foreldre den første tiden. Da er det akseptert at brudens mor gir svigersønnen råd og kritikk. Men hvis svigermoren fortsetter å kritisere også etter at de nygifte har etablert sitt eget hjem, setter hun dem i dyp skam og forlegenhet. Med mindre datteren ber om at moren skal gripe inn, er det derfor høyst upassende dersom hun gjør det. Da kan det gå slik det gjorde en gang med en svigermor ved «Store grantrær står her og der». «The land makes the people live right», sier indianerne. «Våre ti bud finnes i naturen». **Den som glemmer stedsnavn, glemmer hvordan han skal være sterk.** Chippewyaene har et begrep som de kaller «**speaking with names**». En indianer kan framføre en hel tale ved å referere til stedsnavn i naturen. Alle vil vite hva han sikter til, for alle kjenner stedene og historiene. Høvdingene, det er de som best kjenner fjellene og elvene, prærien og skogene. Det er de som vet hvilke historier alle stedene er forbundet med.

Man kan forstå at naturen blir hellig når alle livets mysterier er innvevd i skogene og fjellene. Noen ganger tenker jeg at nordmenn skulle ha vært chippewyaindianere. Ikke bare nordmenn. Da tror jeg vi hadde stelt mer varsomt med fjellene våre.» (u.h.)

Da kan vi kanskje tenke oss hva den kulturens folk tenker om fjerning av stedsnavn. Regjeringen bør merke seg dette.

Her i landet er det fjerning av vern av stedsnavn som er i ferd med å bli en nokså omfattende og interessant fortelling. Fortellingen avviker fra tidligere fortellinger om temaet pga at jussen er kommet inn som et sentralt element. For oss jurister gjør det stedsnavna mer interessante. Sånn sett står vi takknemlighetsgjeld til Overhalla kommune og ordfører Tyldum og alle andre mer eller mindre aktive bidragsyttere.

Fjerning av stedsnavn, kultur og kulturminner i internasjonal sammenheng

Etter vårt syn bør regjeringens forslag settes inn i et større geografisk, historisk og politisk perspektiv. Opp gjennom historien er det mange eksempler på at seierherrer etter kriger og nye har fjernet eldre stedsnavn og gitt nye navn. Navneskifte har ofte handlet om en av flere former for

undertrykking. Et eksempel på det kan være Amerika hvor mange indianske kulturer dvs urbefolkninger ble utslettet. Andre knakk ryggen.

Det er ikke uvanlig at norskamerikanere og nordmenn er stolte av norske navn *over there*. Det er ikke vanskelig å forstå at de som flyttet ut følte behov for å ha kontakt med heimlandet og stedet de kom fra, men i ettertid ser vi at det burde vært gjort på andre måter.

Det finnes en nettside som angir Norske stedsnavn i utlandet dvs andre land - https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Norske_stedsnavn_i_utlandet - og det heter der bl.a. at

*«Det finnes mange **norske stedsnavn i utlandet**, de fleste av dem navn som norske innvandrere tok meg seg og brukte når de grunnla nye landsbyer og byer rundt om i verden. Navn som Norway og Norge forekommer også. Det finnes også noen steder som er oppkalt etter kjente nordmenn. I denne oversikten tar vi med navn på større områder, mens gatenavn er omtalt i artikkelen [norske gatenavn i utlandet](#).*

Fordi det kan være interessant å se på om noen distrikter skiller seg ut ved at folk derfra var mer aktive enn andre med å ta med seg stedsnavn fra gamlelandet, har vi satt opp alle steder som har navn etter et norsk sted i én sorterbar tabell, samt en egen tabell for steder som har navn etter nordmenn. I noen tilfeller er det uklart hvor navnet kommer fra – og i noen av de tilfellene kan det være av svensk opphav – men når det dreier som om et norskklingende navn i et område med et stort norsk innslag tas navnet med til tross for litt usikkerhet.»

Nettstedet viser at det er mange steder med navnet *Norway over there*.

Tilsvarende finner vi i tidligere kolonier. Flere av disse landene har i nyere tid erstattet kolonimaktas navn med sine egne. Her kan nevnes – fra Peking som vi lærte, til nåværende Beijing – det heter i Wikipedia:

"Beijing" is the [atonal](#) pinyin romanisation of the [Mandarin](#) pronunciation of the [Chinese characters](#) 北京, the Chinese name of the capital of the [People's Republic of China](#).

The spelling Beijing was adopted for use within China upon the approval of [Hanyu Pinyin](#) on February 11, 1958, during the Fifth Session of the [1st National People's Congress](#). It became obligatory for all foreign publications issued by the People's Republic on 1 January 1979. It was gradually adopted by various news organizations, governments, and international agencies over the next decade.

"Peking" is a spelling created by French missionaries of the 17th and 18th centuries. In [De Christiana expeditione apud Sinas](#) (1615), [Matteo Ricci](#) calls the city Pechinum.^[2] (The English translation gives Pequin.^[3]) "Peking" appears in A Description of the Empire of China (1735) by [Jean-Baptiste Du Halde](#).^{[4][5]} These early spellings may represent pronunciation in the [Nanjing dialect](#), which was used as a lingua franca at this time,^{[6][7]} or the various other southern Chinese languages (e.g., Cantonese, Hokkien and Hakka) used by the traders of the port cities visited by early European traders. Peking was the English name of the city until the adoption of pinyin. However, it is still employed adjectivally in terms such as "[Pekingese](#)", "[Peking duck](#)", "[Peking Man](#)" and various others. The name remains in common and official use in many other languages.»

Et annet eksempel er fra Burma til nåværende Myanmar – det heter i Store Norske Leksikon:

«Navnet. Landets internasjonale navn var inntil 1989 Burma, da militærjuntaen SLORC endret det til Myanmar. Burma er en engelsk forvansking av adjektivet Bama. Myanmar er avledet fra adjektivet Myan-ma. Bama og Myan-ma er begge gamle former med samme betydning og henspiller både på den burmanske etniske gruppen og på hele landet. Mens Myan-ma vanligvis brukes i offisielle sammenhenger, er Bama en mer muntlig betegnelse. I vestlig terminologi brukes ofte [burmansk](#) spesifikt om den etniske majoritetsbefolkningen og [burmesisk](#) om alle folkegruppene inklusive minoritetene. Denne bruken er ikke konsekvent. Navnet Bama er fra [sanskrit](#) og betyr 'de sterke'.» (u.h.)

Og i Wikipedia:

«**Myanmar** (burmesisk uttale: [mjəmà], offisielt **Republic of the Union of Myanmar** ([burmesisk](#): ပြည်ထောင်စု သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်, Pyidaunzu Thanmăda Myăma Nainngandaw), tidligere kjent som **Burma**,^[1] er et land i [Asia](#) med grenser mot [Bangladesh](#) og [India](#) i vest, [Kina](#) i nordøst, [Laos](#) i øst og [Thailand](#) i sørøst. Landet har over 2 000 km kystlinje mot [Andamanhavet](#) og [Bengalbukta](#). Fra 1962 til 2011 ble landet styrt av en militærjunta, under sterk internasjonal kritikk. Det første valget i Burma på 20 år ble avholdt i november 2010. Til tross for at landets nye [parlament](#) og [regjering](#) av januar 2011 er dominert av representanter med bakgrunn fra militærjuntaen, har de i løpet av 2011 gjennomført en rekke reformer som har ledet landet i en mer demokratisk retning.^[2] Hovedstaden ble flyttet til [Naypyidaw](#) fra [Rangoon](#) 7. november 2005.^[3] Navnene Burma og Myanmar er begge [romaniseringer](#) av statens navn på [burmesisk](#) og ifølge daværende [miljøvernminister](#) sa [Erik Solheim](#) i 2012 at Burma forbindes av noen innbyggere med [det britiske koloniherredømmet](#).^[1] Begge navnene er i dag brukt hyppig til å fremme politiske budskap, blant annet ved å benytte Burma for å vise opposisjon til det nåværende militærdiktaturet, som offisielt har tatt navnet Myanmar. **Det er ulikt hvorvidt stater har anerkjent navnbryttet**, og enkelte benytter Union of Burma eller Union of Myanma. Fullt offisielt navn på burmesisk er Pyidaunzu Thanmăda Myăma Nainngandaw og dets kortform er Myanma Naingngandaw.»

Et annet eksempel er området som ble benevnt Fransk-Indokina – det heter i Wikipedia:

«**Fransk Indokina** var en føderasjon av [franske kolonier](#) og [protektorater](#) i [Sørøstasia](#), del av det franske kolonivelde. Den bestod av [Cochinkina](#), [Tonkin](#), [Annam](#) (disse tre utgjør nå [Vietnam](#)), [Laos](#) og [Kambodsja](#). [Frankrike](#) underla seg Annam og Tonkin etter den [fransk-kinesiske krig \(1884–1885\)](#). [Indokina](#) ble organisert i oktober [1887](#) og omfattet da Annam, Tonkin, Cochinkina og Kambodsja. Laos ble tatt med i [1893](#). Føderasjonen bestod til [1954](#). Indokinas hovedstad var [Hanoi](#).»

Kambodsja endret navn til Kamuchea – det heter i Wikipedia at

«**Demokratisk Kampuchea** var det offisielle navnet på [Kambodsja](#), som da (og frem til 1989) het [Kampuchea](#), fra 17. april 1975 til 7. januar 1979. Det ble brukt den tiden da [Røde Khmer](#) regjerte landet. Grunnleggelsen den [17. april 1975](#) kom som resultat av et statskupp, og dette gjorde slutt på [den første kambodsjanske borgerkrigen](#) gjennom at [Røde Khmer](#)-geriljaen tok makten fra [Lon Nol](#)-regimet.

Røde Khmer regnet seg som et kommunistisk parti.

Demokratisk Kampuchea ble formelt opphevet etter at Vietnam [okkuperte landet](#). Den ble erstattet av [Folkerepublikken Kampuchea](#). Dette var også en kommunistisk stat, men var mindre despotisk.»

Et eksempel fra Afrika er tidligere Øvre-Volta – nå *Burkina Faso* – det heter i Wikipedia:

*«**Burkina Faso** er en innlandsstat i Vest-Afrika. Det grenser til [Mali](#) i nord, [Niger](#) i øst, [Benin](#) i sørøst, [Elfenbenskysten](#), [Ghana](#) og [Togo](#) i sør. Landet het tidligere [Øvre Volta](#), men skiftet navn i [1984](#). **Burkina Faso betyr de oppreistes land eller de ærliges land** på [mossi](#) og [dyula](#), de to dominerende afrikanske språkene i landet. Det var en fransk koloni inntil [1960](#). Gjennom tre tiår var landet svært ustabilt, men tidlig på [1990-tallet](#) ble det avholdt demokratiske valg, og det politiske klimaet framstår nå som nokså stabilt. Landet fikk sitt nåværende navn av den tidligere presidenten [Thomas Sankara](#) etter maktovertagelse i 1983 fra de tidligere kolonimaktvennlige regimer i landet.*

Hovedstaden er [Ouagadougou](#) (uttales wagadougou), på folkemunne kjent som Ouaga (wagá). Innbyggerne kaller seg burkinabé.

Mot slutten av [1800-tallet](#) startet franskmennene å kolonisere området. Ouagadougou ble overtatt i 1897 og fra nå av var Øvre Volta et [fransk](#) koloniområde. Landet ble erklært uavhengig fra Frankrike i 1960. I dag er landet konfrontert med økonomiske, sosiale og kulturelle vanskeligheter, som har ført til en rekke statskupp. Bare en liten del av befolkningen med høyere utdanning deltar aktivt i det politiske liv.» (u.h.)

Navnet kan synes et stykke unna dagens politiske og økonomiske realiteter. Det er nok av andre eksempler.

Fjerning av stedsnavn er selvsagt en beskjeden form for undertrykking sammenliknet med nedslakting. Flere av kolonimaktene gjorde grundig arbeid for å utslette lokal kultur. Et av de verste koloniregimene fantes i daværende *Belgisk Kongo* – nå: *Den demokratiske republikken Kongo*. Også her er det betryggende avstand mellom navn og realiteter. Flere millioner døde i krigshandlinger i nyere tid og flere millioner er på flukt. Saken er vel at ulike former for undertrykking gikk hånd i hånd.

I nyere tid er det særlig tre sentrale aktører som gjerne framheves, når det gjelder fjerning av kultur og kulturminner. Her nevnes Røde Khmer i Kampuchea, Taliban i Afghanistan og IS/ISIS i Syria. Felles for disse er at de var mer eller mindre lokale krefter, men med tilstrekkelig støtte utenfra. Det nyeste eksemplet er Jemen hvor Saudi-Arabia er sentral aktør.

Dette punktet tas med for å sette regjeringens forslag i et større geografisk, tidsmessig og politisk perspektiv samt også vise noen av de mest brutale ytterpunktene. Regjeringens forslag har til felles med disse at de også legger opp til fjerning av kultur og kulturminner. Det bør ikke være noen tvil om forslagets retning. Den ytterste konsekvensen kan bli svært ødeleggende.

Bevisst ødeleggelse av materielle kulturminner her til lands i nyere tid skjedde ved flere kirkebranner.

Vi må innrømme at vi ikke er optimistiske og vi ser det slik at dette er en meget trist sak for stedsnavna, våre kulturminner og for norsk kultur og det norske folk. Vi ser forslaget som resultat av politisk ukultur. Bør Kulturdepartementet være kjent med det?

Forslagets faktiske konsekvenser

Det er her naturlig å ta utgangspunkt i NOU 1983: 6 Stadnamn hvor det i pkt 6.1. (s. 50 1.spalte) heter at

*«Stadnamna er **språklege minne** frå eldre og yngre tider om busetjing og arbeid på land og sjø. **Dei er verneverdige på line med andre fornminne**, og det er ei viktig oppgåve for staten å ta vare på dei som **kulturminne**. Det gjeld både norsk-, samisk- og kvenskspråklege stadnamn.» (u.h.)*

Vi kan slå fast at stedsnavna ikke er gitt vern «... *på line med andre fornminne* ...». Det er et godt stykke dit og enda lengre blir det med regjeringens forslag.

I stedet for å gå i den retningen som den norske stat har forpliktet seg til i flere traktater og konvensjoner, så velger regjeringen å ikke bare svekke vernet av norske navn, men å fjerne det svake vernet de allerede har. Etter vårt syn strider det mot grunnloven, menneskerettsloven og traktater og konvensjoner knyttet til denne og andre traktater og konvensjoner.

KUD skriver på side 8 at

«Dette betyr at kommunens og fylkeskommunens navnevalg unntas fra navnevernet i § 3 andre ledd. En følge av dette er at ikke lenger vil være grunnlag for å klage på kommuners og fylkeskommuners valg av navn der de er i strid med § 3 andre ledd. I begge sammenhengene er det foreslått unntak for navnevalg som gjelder samiske og kvenske stedsnavn.

Dette innebærer for eksempel at når kommuner skal tildele adressenavn, jf. matrikkel-forskriften § 51, eller i reguleringsplaner tar i bruk nedarvede stedsnavn, gjelder andre ledd i § 3 bare vedtak om kvenske og samiske navn.

Første ledd blir likevel videreført. Formålet med bestemmelsen er å hindre at stedsnavn som har tradisjon ett sted, blir tatt i bruk på et sted det ikke har tilknytning til. Det vil si at blant andre «særegne» navn fremdeles har krav på vern (også de norske). At eit namn er «særeige», betyr ifølge forarbeidene at «namnet har ei tilnærma unik tilknytning til staden det har gjeve namn til, som t.d. Jarlsberg eller Portør. «Andre grunnar» refererer særleg til namn som er av særleg kulturell eller historisk interesse på ein stad. Namn som Stiklestad eller Gardermoen er døme på namn som av andre grunnar har krav på vern. Desse kan ikkje takast i bruk på ein stad dei ikkje har tilknytning til.» (u.h.)

Det sentrale her er at regjeringen foreslår å fjerne lovvernet for alle nedarva stedsnavn som ikke er samiske eller kvenske. Det siste gjentas ikke i det følgende nedenfor.

Regjeringen åpner for at kommuner og fylkeskommuner skal ha frihet til å fjerne alle «norske» nedarva stedsnavn. Det innebærer at staten på forhånd anerkjenner og aksepterer alle slik navnevedtak som kan komme.

En konsekvens av det fremgår av **Prop. 105L (2014-2015)** pkt 2.2. som omhandler kulturminneverdien til eit stadnamn, at

«Formålet med stadnamnlova går fram av § 1. Det er å «ta vare på stadnamn som kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk og tenleg, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna». Stadnamna er ein del av vår felles kulturarv. Dei gjev opplysningar om språk, terreng, ferdselsårer, dyreliv, plantevekst, militære varslingsystem, kyrkjeleg styring, folkelege gjeremål, ordbruk, arbeid, tenkjemåte og levevis.»(u.h.)

Det fremgår ikke noe sted at regjeringen er uenig i denne beskrivelsen og vi legger den derfor til grunn samt at det er dette regjeringen åpner opp for at kommuner og fylkeskommuner kan fjerne.

Regjeringens forslag til kompensierende tiltak ved økt innsats fra navnekonsulenter er uten faktisk grunnlag og det ses derfor bort fra det.

Det samme er tilfelle for KUDs uttrykte ønske om at kommunene ikke skal benytte den myndigheten og den friheten de er tiltenkt. Heller ikke det gir noen mening. Regjeringen må forutsette at kommuner vil bruke den myndigheten de tildeles. Noe annet er rett og slett meningsløst.

Det er derfor heller ikke noen grunn til å gå ut fra at kommunene vil følge evt råd fra navnekonsulenter eller andre. Det er tilstrekkelig å vise til ordfører Tyldum i Overhalla.

Forslaget vil medføre endringer og det kan bli mange etter hvert.

Samfunnssikkerhet? - Prop. 105L (2014-2015) kap. 5

Viser til gjengivelse av tekst foran. Nytt er betydningen av at synliggjøring av stedsnavn på kart, i registre og på skilt har

*«... vesentlig betydning ... av hensyn til godt kulturvern og i mange tilfeller også av **hensyn til samfunnssikkerhet.**» (u.h.)*

Det er en svakhet ved forslaget at det ikke er redegjort for hvilken samsfunnssikkerhet det siktes til samt tilsvarende betydning for *norske* stedsnavn. Likevel kan det nevnes at nødtjenester er avhengige av korrekt informasjon og det fordrer stabilitet mht navn og kart. Regjeringens forslag åpner opp for det motsatte med de følger det kan få.

Høringsuttalelse - Klima- og miljødepartementet og Direktoratet for kulturminneforvaltning

Vi har mottatt uttalelsen fra Klima- og miljødepartementet som i brev av 19.1.2018 skriver at

«Klima- og miljødepartementet viser til brevet datert 6. desember 2017 med forslag til endringer i stedsnavnloven. Klima- og miljødepartementet har tidligere, i forbindelse med tilsvarende høringer, påpekt at vi mener Riksantikvaren bør være en egen høringsinstans.

Riksantikvaren var heller ikke denne gangen ført opp på lista over høringsinstanser. Klima- og miljødepartementet har derfor oversendt brevet til Riksantikvaren som vårt fagdirektoratet, og har mottatt et utfyllende høringssvar derfra. **Vi støtter Riksantikvarens vurderinger som, gjengis under. Dette er dermed Klima- og miljødepartementets svar på høringsforslaget.**

«Til nå har tradisjonelle stedsnavn hatt en lovfestet beskyttelse gjennom stadnamnlova § 3 annet ledd hvor det heter, sitat:

«Eit nedervd stadnamn kan berre bytast ut med eit anna namn som har tradisjon som namn på det same namneobjektet.»

Lovendringsforslaget innebærer at kommunale og fylkeskommunale vedtak om valg av stedsnavn ikke lenger skal omfattes av den nevnte verneregelen, dog med unntak for samiske og kvenske stedsnavn – vernet for disse skal videreføres.

Riksantikvaren er uenig i forslaget om å lempe på verneregelen for stedsnavn. Tradisjonelle stedsnavn er både immaterielle kulturminner i seg selv og en viktig kulturhistorisk kilde av stor betydning for kulturminneforvaltningens arbeid, f.eks. når det skal foretas arkeologiske registreringer i et område. Stedsnavn kan gå langt tilbake i tid og fortelle om topografiske særtrekk ved landskapet, samt om gammel bosetting og hvordan et område historisk sett har vært nyttet/anvendt (til f.eks. jakt, fangst, ferdsel eller jordbruk). Stedsnavn kan også fortelle personalhistorie, samt om myter/sagn og trosliv. **Denne kunnskapen vil kunne svekkes eller forsvinne dersom det innføres nye stedsnavn. Istedenfor å skifte ut stedsnavn som ut fra dagens språkbruk oppfattes som «rare», «uforståelige» eller «vanskelige», bør kommunene gjøre en aktiv innsats for å forklare bakgrunnen for gamle, historiske stedsnavn.**

Vi har også vanskelig for å se at det foreligger viktige offentlige eller private behov som skulle tilsi at den lovfestede beskyttelsen av stedsnavn lempes. Et gammelt, historisk stedsnavn vil ikke være til hinder for verken næringsutvikling, boligbygging eller annet. Ved den kommende sammenslåingen av kommuner i regi av kommunereformen, bør eksisterende historiske stedsnavn videreføres.

Vi ser det positive i at lovendringsforslaget vil forhindre at tradisjonelle samiske og kvenske stedsnavn erstattes med norske. Vi kan imidlertid ikke forstå hvorfor tradisjonelle norske stedsnavn skal gis en svakere beskyttelse.»

Utover det, ber Klima- og miljødepartementet nok en gang om at Riksantikvaren føres opp på lista over høringsinstanser i tilsvarende saker.»

Vi noterer og understreker at Klima- og miljødepartementet og Direktoratet for kulturminneforvaltning ser saken på samme måte som oss, ved at det ikke «... foreligger viktige offentlige eller private behov som skulle tilsi at den lovfestede beskyttelsen av stedsnavn lempes.»

Klarere kan det vanskelig sies. Det er også meget bra at de påpeker at kommuner og fylkeskommuner bør «... gjøre en aktiv innsats for å forklare bakgrunnen for gamle, historiske stedsnavn» istedenfor «... å skifte ut stedsnavn ...».

KUD bør lytte til statens fremste etat for vern av kulturminner. Vi bemerker ellers at det er en ny statsråd også i Klima- og miljødepartementet.

Høringsuttalelse - Klagenemnda for stedsnavnsaker

Klagenemnda for stedsnavnsaker skriver i brev av i dag den 22.1.2018 at

« Særlig om forslaget til utvidet navnefastsettingskompetanse for kommuner

I høringsnotatet står det: «Lovendringen innebærer at det valget av stedsnavn som kommune og fylkeskommune gjør som følge av adresseringsarbeidet etter matrikkelloven, jf. matrikkelforskriften § 51, og som del av sin selvråderett, ikke lenger er begrenset av navnevernet i § 3 andre ledd. Disse vedtakene kan dermed ikke klages på til Klagenemnda for stedsnavnsaker» (s. 2).

Departementet er klar over at en slik regel svekker navn som kulturminner, men mener at skjerpet plikt til å innhente faglige råd kan begrense svekkelsen (s.s.).

*Endringsforslaget skal ikke gjelde for samiske og kvenske navn. Disse vil få et sterkere vern enn norske navn. Begrunnelsen er disse navnenes særlige behov for vern, bl.a. mot fortrenging fra norsk. **Høringsnotatet problematiserer ikke hvordan man skal definere hva som er et norsk og hva som er et samisk (eller kvensk) navn.** Er tanken å gå ut fra Kartverkets oppføringer i SSR? Et eksempel er bygdenavnet Skaidi, som i SSR er oppført som et norsk navn, men som kommer fra samisk.*

*Klagenemnda er kjent med at forslaget om større myndighet for kommunene kommer som følge av svar fra kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner på et spørsmål fra stortingsrepresentant Arild Grande. Hans spørsmål kom på bakgrunn av en bestemt navnesak i Trøndelag, der nettopp forholdet mellom kommunenes frihet til å bytte ut tradisjonelle stedsnavn og stedsnavnloven § 3 var tema. Saken er et meget godt eksempel på hvorfor kulturminnevernet vil lide hvis kommunene står fritt til å bytte ut tradisjonsrike, nedarvede stedsnavn. **Saken viser også at det kan stå sterk strid om navnevalg i en kommune, og at det bare av den grunn er svært uheldig om et tilfeldig flertall skal bestemme over et like tilfeldig mindretall, uten klagemulighet til en nøytral instans som nettopp ikke er involvert i den kommunale krangelen.** Å unnta slike navnesaker fra klagenemndas myndighet, er å invitere til stadige navnebytter ettersom flertall og mindretall i kommunestyret skifter. Klagenemnda vet av lang erfaring hvor dypt splittelsen i lokalsamfunn kan gå når det gjelder stedsnavn, og at slike splittelser kan gå gjennom generasjoner. Klagenemnda er også vel kjent med at det kan være så som så med kommunenes navnefaglige kompetanse, enn si deres villighet til å følge faglige råd.*

Med dette forslaget fjerner departementet en mulighet for kommunene til å legge avgjørelsen i en navnesak til en uavhengig og faglig kompetent instans, og dermed også ansvaret for navnevalget - og ikke minst en mulighet til å få en varig avgjørelse.

Departementet **svekker helt bevisst stedsnavns vern som kulturminner, uten** annen begrunnelse enn en henvisning til "økt kommunalt selvstyre".

Klagenemnda tillater seg å bemerke at **kommunalt selvstyre ikke treffende kan benyttes som begrunnelse for å svekke vern av kulturminner**. Det kommunale selvstyre refererer først og fremst til kommunenes selvstendighet i spørsmål som angår kommuneøkonomi og organisering av kommunale oppgaver. Navnefastsetting er langt på vei overlatt kommunene, men med den lille, dog meget viktige begrensning som ligger i § 3, og som skal hindre at kommunene gjør vold på viktige kulturminner. **Kulturminneforvaltningen er nettopp ikke lokal**, fordi en slik forvaltning **krever spesialkompetanse** som ikke kan forventes å finnes på lokalt plan. Det er **ingen grunn til å behandle stedsnavn dårligere enn andre kulturminner**. Jf. også at Norge har underskrevet **UNESCO-konvensjonen** om vern av immaterielle kulturminner.

Det er relevant å trekke en parallell til kulturminnevern for øvrig. Når det gjelder de fysiske kulturminnene ligger **den øverste faglige myndigheten til et nasjonalt nivå, dvs. Riksantikvaren**. Det er Riksantikvaren som er fredningsmyndighet, og dette vil med stor sannsynlighet videreføres etter at de nye regionene har fått utvidet faglig ansvar på flere felt. Det nasjonale overblikket blir vurdert som helt avgjørende her. Selv om det nå ligger inne et forslag om å delegerer noe myndighet og ansvar for kulturminnefeltet til de nye regionene, forutsetter det at det finnes kulturminneavdelinger i regionene som har tung ekspertise av arkeologer, konservatorer og arkitekter. Det har **aldri vært aktuelt å bygge opp denne ekspertisen på kommunalt nivå**. Man kan si at **Klagenemnda for stedsnavn har en slags «fredningsmyndighet»** med hensyn til nedarvede stedsnavn. **De samme grunner som anføres for å ha nasjonalt overblikk i fysiske fredningssaker, gjelder for truede stedsnavn**.

Andre merknader

Det er foreslått tatt inn i lovteksten at navnekonsulentene ikke bare skal gi tilråding om skrivemåten av navn, men også om navneskikk og navnsetting. Klagenemnda er **positiv til at navnekonsulentene får mer uttalemyndighet**, men dette kan medføre mye ekstra arbeid for navnekonsulentene, avhengig av hvor grundig en slik tilråding skal være. Hvordan harmonerer dette med forslaget fra Språkrådet om færre konsulenter, mindre bruk av konsulentene og at en større del av arbeidsoppgavene skal tilfalle navnesekretærene? Dette kommenteres for øvrig i andre avsnitt i punkt 6 i høringsbrevet: «For navnekonsulentene vil vurderingen av sakene og utformingen av de navnefaglige rådene kunne bli noe mer omfattende. Navnekonsulenttjenesten finansieres over Kulturdepartementets budsjett». Men **i 2017 så Språkrådet seg nødt til å begrense timetallet** for konsulentene, noe som medførte **forsinket saksbehandling** i en rekke saker. Har departementet satt av mer midler til navnekonsulenttjenestene i 2018 og videre, slik at saksbehandlingen ikke stopper opp?

Under avsnittet «Departementets vurderinger» på side 11, står i andre avsnitt setningen «Vedtaksorganet vil være forpliktet til å følge rådet [fra navnekonsulentene] om skrivemåte for norske, kvenske og samiske namn – som i dag». **Det stemmer imidlertid ikke at vedtaksorganet har plikt til å følge tilrådingene fra navnekonsulentene. Vedtaksorganet kan se bort fra tilrådingen så lenge de følger reglene i loven**. Et eksempel på dette er valget mellom skrivemåten veg eller vei. Flere kommuner har valgt skrivemåten vei selv om navnekonsulentene har tilrådd veg, men siden begge skrivemåter er i samsvar med norsk rettskrivning, er de tillatt etter loven.»

Vi støtter uttalelsen fra Klagenemnda og noterer oss flere tungtveiende begrunnelser derfra.

Høringsuttalelse – navnekonsulentene

Vi har ellers merket oss noen innkomne høringssvar som ligger på nettsiden <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-om-endringer-i-stedsnavnloven/id2580933/>. Den klart mest interessante og tankevekkende er felles uttalelse fra navnekonsulentene - de skriver lett omskrevet her at

- De mener det er uheldig at kommuner og fylkeskommuner fritas for den delen av navnevernet som har vært gjeldende ved valg av navn.
- skiftende politiske, kommersielle og stemningsbaserte føringer kan medføre at mange tradisjonsrike stedsnavn stå i fare.
- De fleste kommunene har begrenset kunnskap og kompetanse i å forvalte navnevernet i samsvar med stedsnavnloven.
- Bortfall av klageadgang vil svekke navnevernet.
- Det har vist seg vanskelig å sikre korrekt saksbehandling innenfor kommuner og fylkeskommuner til fastsatt tid når ingen sanksjoner kan iverksettes.
- Retten til å gi råd om navnevalg ble strøket fra forskriftene i 2017, men foreslås nå gjeninnført, denne gang som et pålegg til navnekonsulentene om å gi kommunene og fylkeskommunene råd ved navnevalg
- Departementets forslag representerer ingen ny realitet når det gjelder å gi navnefaglige råd.
- Det nye er at kommunene og fylkeskommunene i praksis fritas for å følge rådene, ved at klageadgangen foreslås fjernet.
- Stedsnavntjenesten gir jevnlig råd om stedsnavn som språklige kulturminner, og om navnevalg som vil sikre kjennskap til og aktiv bruk av slike navn. Departementets forslag vil i realiteten svekke kommuners og fylkeskommuners plikt til å overholde lovens formålsparagraf i sin fulle bredde.
- Bruk av navnekonsulenter krever økte økonomiske ressurser til arbeidet. I februar 2017 begrenset Språkrådet, med tilvising til sin økonomiske situasjon, antall timer (100) til bruk per konsulent, uavhengig av arbeidssituasjonen ved de ulike tjenestestedene. Dette falt meget uheldig ut ved enkelte tjenestested, blant annet som en følge av ulik tilgang til kildemateriale, og førte også til overskridelse av tjenestens saksbehandlingstid. Mot slutten av året ble det bevilget 25 timer i tillegg per konsulent, uten at det løste situasjonen. Vi imøteser et budsjett og en økonomistyring som reflekterer det reelle behovet for konsulenttjenester. Vi vil i denne sammenheng minne om at rådgivning for navnevalg og skrivemåter kan bli en betydelig oppgave også i forbindelse med Kartverkets forestående matrikkelarbeid, slik det har vært det i forbindelse med Kartverkets prosjekt for adressetildeling.

Det siste viser at det neppe er noe reelt grunnlag for forslaget om endring av § 6 slik vi også skriver.

Høringsuttalelse – Noregs Mållag

Noregs Mållag skriver i sin uttalelse bl.a. at

«Noregs Mållag meiner at gjennom å oppheve namnevernet for kommunale og fylkeskommunale vedtak, føreslår Kulturdepartementet ei **alvorleg svekking av vernet om stadnamn som kulturminne**. Departementet sjølv omtalar framlegget til endring som ei svekking av namnevernet.

Noreg har teke på seg ansvaret for å verne dei immaterielle kulturminna gjennom UNESCO-konvensjonen og ikkje minst gjennom lov om stadnamn som har til mål å ta vare på stadnamn som kulturminne.

Stadnamna, slik dei er nedervde ved munnleg bruk gjennom hundreåra, er av dei eldste kulturminna våre. Kulturminne skal takast vare på for framtida. **Geografiske stadnamn er felleseige for heile samfunnet**. Immaterielle kulturminne, som stadnamn, er særleg utsette for å forsvinne. Stor mobilitet i samfunnet gjer at stadig færre kjenner og bruker stadnamna slik dei har vore overførte munnleg. Dei siste 50–60 åra har uttalen av mange stadnamn vorte endra drastisk fordi uoffisielle skriftlege namneformer med utgangspunkt i skrivemåtar på 16–1800-talet har fortrent dei opphavlege namna. **Dermed står me i fare for å miste ein del av den eldste kulturarven vår**.

Forvaltninga av stadnamnarven vår er ei svært viktig sak. Hovudgrunnlaget for oss er stadnamna som **verneverdige kulturminne**, slik det også er uttrykt i forarbeida til lova. Det som gjer stadnamna særleg verneverdige, er dei nedervde lokale uttaleformene som er siste lekken i ein ubroten samanheng attende til den tida namna voks fram.

I dag er føremålet med lova formulert slik: Formålet med denne lova er å ta vare på stadnamn som språklege kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna.

Særleg kommunane har ansvar for mange namneval av lokale stadnamn. **Om namnevernet vert oppheva for desse namnevala, opnar ein potensielt for å fortrenge mange stadnamn med lang tradisjon**. Noregs Mållag er òg uroa for at **kommersielle interesser kan vege tyngre i namneval enn ynsket om å verne dei språklege kulturminna som stadnamna er**. Nedervde namn, og skrivemåtar som byggjer på nedervde uttaleformer, vil i dei fleste høve vere betre eigna enn nykonstruksjonar.

I høyringsnotatet er det vanskeleg å lese noka anna grunngjeving for svekkinga, enn omsynet til den kommunale og fylkeskommunale sjølvråderetten.

Stadnamn er immaterielle kulturminne som er viktige å ta vare på, og Noreg har god kompetanse på området. **Stadnamntenesta sit på unik kompetanse om eit komplekst område, som mange kommunar manglar**. Sjølv om framlegget vil skjerpe sakshandsamingskrava og påleggje namnekonsulentane å gje råd før kommunen gjer vedtak, gjev dei òg med dette framlegget rett til å sjå heilt vekk frå desse råda. Det er ei svært uheldig svekking av namnevernet.

Noregs Mållag vil òg peike på at **framlegget om å påleggje namnekonsulentane å gje råd til kommunane, krev meir økonomiske ressursar til ei alt pressa teneste**.

Til sist vil me peike på at me meiner det er heilt rett å halde på namnevernet for samiske og kvenske stadnamn. Me finn det underleg at departementet ikkje ser at dei norske stadnamna treng det same vernet. Dei immaterielle kulturminna som stadnamna er, treng eit særleg

vern fordi dei er utsette for politiske, kommersielle og stemningsbaserte skifte. For å ta vare på dei lange linene i språket vårt treng me framleis eit sterkt namnevern.» (u.h.

Vi støtter uttalelsen med ett unntak. Det korrekte er vel at det ikke er noen kommuner som har slik kompetanse. Etter vårt syn er det heller ingen grunn til at de skal ha det av flere grunner. Det er nokså få med slik spesialutdannelse og det vil være ressursløsning at kommunene i dagens situasjon skulle begynne å ansette slik.

Andre høringsuttalelser

Universitetet i Tromsø skriver bl.a. at de

- «... stiller seg kritisk til forslaget om å gi kommuner og fylkeskommuner større frihet til å velge stedsnavn ...» og at
- «Dette forslaget synes dårlig begrunnet i høringsnotatet ...».

Justisdepartementet skriver at

«... det virker konstruert å gå veien om loven § 7 om «Gjenopning» og kriteriet «nye opplysningar» dersom lovens ordinære regler ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å ta opp en sak etter eventuelle lovendringer. ... Her bør en vurdere andre løsninger.»

Vi slutter til disse uttalelsene.

Det er ellers ikke overraskende at **Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS)** skriver at de er «... positiv til endringene ... som innebærer større frihet for kommuner og fylkeskommuner til å velge stedsnavn.» Det minner om «hakk i plata» og vi noterer oss at KS ikke synes å ha noen tanker utover det.

Forskningsmessige og faglige konsekvenser – tap av historisk kunnskap

Det fremgår av omtalen av professor Oluf Rygh i Wikipedia bl.a. at verket Norske Gaardnavne

*«... brukes fortsatt av **etymologer, historikere og arkeologer** som referansemateriale.» (u.h.)*

Endringer av stedsnavn vil medføre at kildegrunnlaget endres og svekkes med negative konsekvenser for disse tre forskningsområdene og med en derav redusert kvalitet på de produkter de leverer og derav redusert kunnskap om både vår eldre og nyere historie. Kunnskapen om det norske folks historie vil mao svekkes. Det vil kanskje ikke bekymre kommunepolitikere i Overhalla pga kommunens motto som er «positiv, frisk og framsynt». Derimot bør det bekymre det norske folk og alle som forstår verdien av historisk kunnskap. Det er synd at regjeringen Solberg ikke synes å være blant disse.

Konsekvenser for kommuner og statlige etater

En må forutsette at det kan bli mange navnevedtak i åra som kommer. Det tilsier betydelig tidsbruk i kommunene og med lokal krangel folk og partier imellom. Er det fornuftig ressursbruk etter regjeringens syn?

Stadig nye navnevedtak må også håndteres og effektueres av statlige organer og det kan bli mange etter hvert. Her nevnes:

- Statens kartverk mht SSR og kart
- Statens vegvesen mht vegskilting
- SSB mht statistikk herunder tettstedsdata.

Til SSB – endringer av navn på tettsteder vil lett medføre problemer for historisk informasjon.

Til Vegvesenet – har de kapasitet til å håndtere endringene? Og hvor mye ekstra ressurser er staten beredt til å bruke på det.

Og hvilke konsekvenser vil det ha for reisende at skiltene stadig endres?

Til Kartverket – nye navn skal føres inn i SSR. Kartverket har allerede store problemer med et betydelig etterslep. Dessuten har de problemer med SSR og det arbeides med endringer. Vil det ikke være naturlig at Kartverket får konsentrere seg om å utbedre problemer de allerede har?

Endringer på kart medfører alltid muligheter for problemer bl.a. for nødetater, næringslivet og folk flest.

Det er også mange kartprodusenter og vi har erfart betydelig etterslep også her dvs at private kartprodusenter slik som f.eks. Google ikke følger opp endringer i Norgeskart. Også det vil lett medføre problemer og evt av alvorlig karakter f.eks. ved at nødetater kjører feil.. Heller ikke det har regjeringen vurdert eller gjort forsøk på.

Mulige langvarige konsekvenser av forslag om gjenåpning, jf § 7 – stadige omkamper

Forslaget om gjenåpning tilsier at det vil skje. Ordfører Tyldum i Overhalla har i Namdalsavisa den 3.1.2018 gitt uttrykk for at han tar sikte på ny sak hvis lovendringen skjer og med et uttrykt ønske om ny omskilting. Forutsatt ny navneendring må det gjøres endringer i SSR og i kartene.

Det ligger i saken at ved evt senere lovendring så ligger det til rette for enda en ny sak med de konsekvenser det vil ha for vegskilt, SSR, kart m.v. Fra vår side anføres det at en slik utvikling vil være svært uheldig og også i strid med konvensjoner m.v.

Samlet sett kan det bli en langvarig sak med betydelig ressursbruk også fra det offentliges side. Enda verre vil stadige endringer i kart og vegskilting være. Vi går ut fra at det vet regjeringen og at forslaget er fremmet med slik kunnskap om framtidige langvarige konsekvenser.

Vi viser ellers til uttalelsen fra Justisdepartementet og støtter den.

Manglende kartoppdateringer med tilhørende sikkerhets- og andre problemer

Kart og kartopplysninger har tidligere vært rimelige stabile med relativt få navneendringer. Det har medført at både eldre kart og bøker m.v. i liten grad har vist feil pga navneendringer. Viser her bl.a. til vegboka fra Norges Automobilforbund (NAF) som i flere tiår har vært en sentral informasjonskilde for vegfarende. Hyppige navneendringer vil medføre svekket kvalitet på eldre bøker samt problemer med å produsere nye – det siste gjelder også om vegboka e.a. produseres digitalt.

Med digitalisering vil det rent teknisk være enklere å oppdatere ulike lagringsmedia herunder ulike typer kart og nettsted som baserer seg på kart slik som bl.a. Google-kart, Yr, GPS-er osv. Problemet er at slik oppdatering ofte ikke skjer. Søk på navnet Hunn på Google-kart illustrerer dette ved at det kun viser stedene Hunn i Gjøvik og i tidligere Borge kommune (nå – Fredrikstad). Det er ingen treff for Overhalla. Dette til tross for at det er over 2,5 år siden klagenemnda fattet sitt vedtak og kartverket førte inn Hunn i Overhalla i SSR. Stedet er fortsatt navngitt i Google-kart med bygdas navn som er Skage. Det er all grunn til å anta at Google ikke kommer til å foreta endringer med den konsekvens at disse kartene gradvis blir mer feilaktige med nye navnevedtak. Det er nærliggende å anta at det samme kan være tilfelle også for andre digitale kart.

Det er godt mulig at flere av nødetatene rundt om i landet benytter Google-kart med de følger det kan få. I tillegg kommer vegtransport og vareleveranser osv.

Det er en alvorlig svakhet ved forslaget at slike i verste fall svært alvorlige konsekvenser ikke er vurdert av regjeringen. Vi har vansker for å tro at KUD er ukjent med disse forhold. I så fall er saken enda mer alvorlig. Forutsatt at regjeringen fastholder forslaget, så bør den vurdere å ta konsekvensen av det og evt avvikle alt vern av stedsnavna med unntak for samiske og evt kvenske. I så fall bør stadnamnlova oppheves og evt tilsvarende bestemmelser tas inn i lov av 12.6.1987 nr 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

I tillegg nevnes konsekvenser av navneendringer for værvarslinga. Navneendringer vil øke fare for misforståelser og feil med de konsekvenser det kan få.

Motvirkende virkemidler - tilskudd til innsamling av stedsnavn ved Språkrådet

Følgende fremgår av Språkrådets nettside - <http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/tilskuddsordning-for-innsamling-av-stedsnavn/> :

«Tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn – ny søknadsfrist

(18.8.17) I statsbudsjettet for 2017 er det satt av **682 000 kroner** til en tilskuddsordning for innsamling og registrering av stedsnavn. Kulturdepartementet har gitt Språkrådet i oppdrag å forvalte denne ordningen.

Stedsnavn er viktige språklige kulturminner, og formålet med tilskuddsordningen er å berge denne kulturarven ved å gi støtte til lokale aktører som vil samle inn stedsnavn. Innsamling og registrering skal samordnes, slik at navnene kan bli tilgjengelige for flest mulig. Det er derfor laget et eget registreringsverktøy tilskuddsmottakerne skal bruke, der navnene kan legges direkte inn på elektroniske kart. I tillegg kan det legges inn opplysninger om navnene, inkludert bilder og lydfiler med uttaleopplysninger. Denne navnebasen skal kunne brukes både i

vitenskapelig sammenheng og til å øke kunnskapen om stedsnavn som immaterielle kulturminner.

De som kan søke om tilskudd, er lokale aktører (fylkeskommunale, kommunale eller private) som samarbeider med frivillige lag og organisasjoner. Søknadsfrist er ...

Innsamlingsarbeidet må være konsentrert til et klart avgrenset område, og tilskuddsmottakerne må ha en navngitt prosjektleder. Hvor store tilskudd som gis, avhenger av størrelsen på prosjektet.»

Her er det tydelig at regjeringen opererer med ulike virkemidler som motvirker hverandre. Det har ingen hensikt å bruke ressurser på innsamling av stedsnavn når det samtidig åpnes opp for at kommunene skal kunne fjerne dem.

Tilskuddet er statlig sløsing om forslaget opprettholdes og vedtas.

I tillegg nevnes det at mange har nedlagt betydelig arbeid med slik innsamling bl.a. etter oppfordring fra staten, men at det ikke finnes noen oversikt og enda mindre blir de lagt inn i SSR og kart. Også det er å lure folk.

Mange vil nok i kjølvannet av denne saka vurdere om det har noen hensikt å arbeide for vern av våre kulturminner. Det gir lite mening når arbeidet saboteres av regjeringen og evt også av Stortinget. Framtidsutsiktene vil i så fall være historieløs. Er det det regjeringen ønsker?

Er kravene til konsekvensutredning i Utredningsinstruksen oppfylt?

Gjeldende Utredningsinstruks ble vedtatt ved kgl.res. av 19.2.2016 og punkt 2-1 lyder:

«2-1 Minimumskravene til utredning En utredning skal besvare følgende spørsmål:

- 1 Hva er problemet, og hva vil vi oppnå?
- 2 Hvilke tiltak er relevante?
- 3 Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?
- 4 Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?
- 5 Hvilket tiltak anbefales, og hvorfor? 6 Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

(7) Utredningen skal omfatte virkninger for enkeltpersoner, privat og offentlig næringsvirksomhet, statlig, fylkeskommunal og kommunal forvaltning og andre berørte.»

Vi har følgende merknader i tillegg til det som er anført ellers i dette skrevet:

Til pkt 1 – Det er ikke angitt hva som er problemet og det er enda mindre redegjort for det.

Til pkt 2 - Heller ikke det er besvart.

Til pkt 3 – Dette er berørt ved å angi at vernet for nedarva navn forsvinner samt at det opplyses at klagerett i denne forbindelse blir fjernet. Derimot er det ingen prinsipielle betraktninger. Det fremgår av instruksen at slike spørsmål bør drøftes «... på en balansert, systematisk og helhetlig måte.» Vi kan heller ikke se at det er gjort.

Til pkt 4 – Heller ikke det er gjort.

Til pkt 5 – Tiltaket er angitt men ikke begrunnet på tilfredsstillende måte.

Til pkt 6 – Det er forsøkt gjort ved å vise til økt aktivitet fra navnekonulentene. Problemet er at det ikke er noe faktisk grunnlag for det KUD skriver. Tvert om har KUD bygd ned navnekonulent-tjenesten. I praksis er det gjort av Språkrådet, men rådet handler innenfor økonomiske rammer gitt av regjeringen ved KUD.

Til (7) Høringsnotatet redegjør heller ikke for «... *virksomheter for enkeltpersoner, privat og offentlig næringsvirksomhet, statlig, fylkeskommunal og kommunal forvaltning og andre berørte.*»

Det heter videre at tiltak som kan medføre «... vesentlige nytte- eller kostnadsvirkninger ...» skal utredes i samsvar med «... *rundskriv om samfunnsøkonomiske analyser.*» Det er ikke opplyst om dette bør komme til anvendelse i saken evt hvorfor det ikke er tilfelle.

Det konkluderes derfor med at notatet ikke er i samsvar med kravene angitt i Utredningsinstruksen.

Det er langt verre enn som så. Høringsnotatet er meget svakt og vitner om lovgivning på sitt verste ved at politikere *hestetandler* løsninger og ber administrasjonen gi en tilforlatelig begrunnelse. Resultatet er deretter.

Det bemerkes at siste endring av § 3 trådte i kraft 1.7.2015 og etter en rimelig grundig forarbeide og vurdering. Nå settes dette arbeidet til side av politikere uten kunnskap eller interesse for konsekvensene av sine valg. Saken er svært stygg og konkurrerer på bunnivå blant de verste.

Fravær av mandat – Hefte for lovteknikk – Justisdepartementets lovavdeling

Vi er kjent med at KUD engasjerte ekstern utreder ved nemndas leder professor Marit Halvorsen. Det heter på s. 29 i heftet «Lovteknikk og lovforberedelse» utgitt av Justisdepartementets lovavdeling bl.a. at

*«Med unntak av interne departementsutredninger må det utformes et **mandat** for lovutredningsarbeidet. I mandatet trekker man opp rammene for det som skal utredes med en klar angivelse av de spørsmål/problemområder som spesielt ønskes vurdert.» (u.h.)*

Mandat synes ikke opplyst og forespørsel herfra er ikke besvart av KUD. Det fremgår heller ikke om forslaget er i samsvar med utredningen. Videre er det ikke opplyst om utkastet er forelagt lovavdelingen.

Videre bemerkes det at utredningsoppdraget kan ha konsekvenser for Halvorsens habilitet i kommende saker. Vi har ikke grunnlag for å kommentere det nærmere her.

Nærmere om grunner for forslaget

Det er foran anført at forslaget har sitt grunnlag i kommunesammenslåingsprosjektet og da ved at regjeringen ønsker at flere kommuner skal slå seg sammen. Dette er et av regjeringens mest sentrale prosjekt og det tilsier at forslaget er fremmet primært av hensyn til regjeringen selv.

I tillegg ser forslaget også ut til å være motivert av et ønske om færre klagesaker.

Det fremgår av notatet at saken har sin bakgrunn i Overhalla-saka. Det tilsier at saken antakelig også er en imøtekommelse av ønsker fra Overhalla-kommune. Viser her til felles språkbruk om *selvråderett* for kommuner. Det er en ren politisk språkbruk som ikke gir noen rettslig mening. Derimot synes regjeringen med det å benytte en språkbruk som kommunepolitikere kan ha sansen for. I så fall lykkes regjeringen med å sende et signal om at de ønsker å imøtekomme kommuners ønsker. Problemet er at med unntak av Overhalla synes ingen andre å være opptatt av dette. Det viktigste for kommuner er økonomi. I den sammenheng kan tiltaket sammenliknes med gaver uten reelt innhold, jf kolonitidens glasskurler til de innfødte osv.

Regjeringen har naturlig nok vært på jakt etter ønsker fra kommunene og som de uten problemer kunne imøtekomme. Her passer ofring av stedsnavna perfekt. Det koster ikke noe og vises ikke på noe budsjett.

Det fremgår av høringsnotatet at Stortinget har hatt fokus på adresseringsprosjektet iht matrikkellova. Problemet for regjeringen er at høringsnotatet ikke har noen opplysninger om at stedsnavna utgjør et problem i den forbindelse. Det tyder på at også dette er et fåfengt forsøk på å begrunne foreslått lovendring. Det er vanskeligere å si rett ut at regjeringen ikke bryr seg om våre kulturminner. Tvert om forsøker regjeringen å fortsette med sine festtaler om stedsnavnas kulturelle verdier, samtidig som de åpner for snauhogst.

KUD forsøker å forsvare forslaget bl.a. med at det er få klagesaker. Få klagesaker viser tvert om at klager ikke er noe problem. Det er helt sikkert svært mange stedsnavn som har blitt endret ifm adresseringsprosjektet og uten at det er påklaget. Det er et problem fordi stedsnavna derved forsvinner. Vi forstår at regjeringen ikke ser det slik.

Regjeringens forslag er dessuten en støtte til lovstridige handlinger. Regjeringen sender derfor ut signal om at kommuner gjerne må avstå fra å følge gyldige vedtak og bryte norsk lov. Forslaget er i strid med ordtaket om at lovbrudd ikke skal lønne seg.

Det er på det rene at forslaget sender helt feilaktige og tvilsomme signaler til det norske folk og til alle organer og institusjoner m.v.

Vern tilpasset adresseringsprosjektet iht matrikkellova

Kommunalkomiteén fokuserte på kommunenes adresseringsprosjekter iht matrikkellova. Problemet er at det ikke er redegjort for at vern av nedarva stedsnavn representerer noe problem i den forbindelse. Det innebærer at pkt 1 i nevnte instruks heller ikke er besvart for dette alternativet.

Få om noen har tungtveiende prinsipielle innvendinger mot at pågående adresseringsprosjekt iht matrikkellova bør gjennomføres. Antakelig vil de fleste også være enige i at prosjektet bør gjennomføres til minst mulig skade for våre eldste immaterielle kulturminner slik de nedarva stedsnavna er. Saken er at det ikke er opplyst å være noen problemer i den forbindelse.

Vi kan derfor konkludere med at også dette er rent politisk dvs et forsøk på å begrunne forslaget, men uten at det er redegjort for at det foreligger noe reelt grunnlag dvs problem med dagens vern av stedsnavn.

Hvis det likevel forholder seg slik at det eksisterer noen problemer, så bør det utredes i tråd med nevnte utredningsinstruks. I så fall bør forslaget trekkes og evt nytt forslag fremmes.

Inntil videre kan vi dessuten slå fast at forslaget avviker klart fra innstillingen til kommunal-komitéen.

Stedsnavn til sjøs – regjeringen foreslår at også de kan fjernes og/eller endres

Vanligvis tenker vi på at stedsnavna er landfaste. Slik er det ikke. Det er et utall stedsnavn til sjøs og de benevnes gjerne *méd* eller *fiskeméd* når de er knyttet til fiske, jf boka *Norske fiskeméd* av avdød navnekonsulent Per Hovda.

Regjeringens forslag innebærer at kommuner også kan fjerne slike navn. Hva skjer om kommunene begynner å endre navna på våre sentrale fiskebanker f.eks. Haltenbanken og erstatte det med f.eks. kommersielle navn etter hvilket firma som betaler mest f.eks. *Coca Colabanken*? Hva vil fiskerne og meteorologene herunder Meteorologisk institutt og vi andre si til det? Det viktige for regjeringen synes å være at slike vedtak ikke skal kunne påklages. Det blir mao fritt fram. I beste fall kan det bli underholdende.

Endring av navn til sjøs herunder farleder og fiskebanker kan få svært alvorlige konsekvenser bl.a. ved å hindre redningsarbeid. Dette føyer seg inn i det totale fraværet av regjeringens vurderinger av konsekvenser og det understreker useriøsiteten av forslaget.

Nyskaping og utvikling? – framskritt?

KUD skriver på s. 4 bl.a. at

*«Det må understrekes at stedsnavnloven på tross av det som er nevnt ovenfor, ikke i seg selv skal være til **hinder for samfunnsutvikling og endringer i administrative inndelinger**, for eksempel ved **kommunesammenslåinger**. Når administrative ordninger endres, må nødvendigvis bruk av stedsnavn endres noe.» (u.h.)*

Ingen er uenig i dette herunder at nye objekt kan gis nytt/nye navn. Samtidig savnes en presisering av hva KUD og regjeringen legger i dette. Slik det står er det for overfladisk og skjuler reelle problemer.

Stedsnavn var i loven av 1990 definert som

«namn på geografiske punkt, liner og område som kan kartfestas».

Stedsnavn er i gjeldende stadnamnlov § 2 bokstav a definert som

*« namn på terrengformasjonar som fjell og vatn, kulturformasjonar som gardsområde, gardsbruk, vegar og bruer, **administrative område som kommunar og sokn, institusjonar og adresser**» (u.h.)*

Dette viser at definisjonen er blitt utvidet til også å omfatte administrative navn. Ved lovendringen i 2005 ble definisjonen utvidet og det heter i Ot.rpr. nr. 42 (2004-2005) at

«I første ledd bokstav a er omgrepet «stadnamn» definert med ei vidareføring av definisjonen i den opphavlege loven. Stadnamn er ei fellesnemning for namn på geografiske lokalitetar av ulike slag (punkt, liner eller område), også kalla namneobjekt. Geografiske lokalitetar som har eller kan få namn, kan delast inn i undergrupper, t.d.

- terrengformasjonar (fjell, dalar, vatn, fjordar, øyar osv.)*
- kulturformasjonar, dvs. menneskelaga formasjonar (gardar, bruer, tunnelar osv.)*
- **administrative område** (kommunar, sokn, skolekrinsar, valkrinsar osv.)*
- bygningar, institusjonar*

Omgrepet skal dekkje namn på alle undergruppene dersom ikkje anna er sagt.»

Noen begrunnelse synes det ikke å ha blitt gitt. Det er i seg selv en tvilsom form for saksbehandling. Videre fremgår det av Prop. 105L (2014-2015) at

«Bokstav a definerer «stadnamn» som namn på terrengformasjonar, kulturformasjonar, administrative område som kommunar og sokn, institusjonar og adresser. Definisjonen er endra ved å ta inn i lovteksten det som står i gjeldande merknader til § 2 bokstav a i [Ot.prp.nr.42 \(2004-2005\)](#). I tillegg er namn på adresser lagde til. Det går fram av forskrift om eiendomsregistrering (matrikkelforskrifta) § 51 at kommunar tildeler adresser, og at skrivemåten skal fastsetjast etter stadnamnlova.

Med institusjonar er meint t.d. offentlege verksemder der eit stadnamn inngår som del av institusjonsnamnet, t.d. Ullevål sjukehus. Namn på statlege institusjonar er også regulert i § 4 i forskriftene til lov om målbruk i offentlig teneste (mållova), der det heiter: «Dersom det ikkje høver med same namneforma på bokmål og nynorsk, skal namnet på eit statsorgan ha ei bokmålsform og ei nynorskform». Denne regelen er tolka av Kulturdepartementet i fleire rundskriv, sist i rundskriv nr. V-10/2001 [V-2001-10] «Namn på statsorgan med ulik namneform på nynorsk og bokmål». Statsinstitusjonar som er omfatta av mållova, har ikkje sjeldan eit stadnamn (t.d. Tromsø) i institusjonsnamnet i tillegg til eit ledd med eit institusjonelt tydingselement (t.d. lufthamn). Det er berre stadnamnet i slike namnetypar som kjem inn under stadnamnlova. Der det er tvil om kva som skal reknast som eit institusjonsnamn etter stadnamnlova eller mållova, skal dette leggjast fram for departementet til avgjerd.»

Utvidelsen til å la loven også gjelde for navn på administrative områder og institusjoner har konsekvenser som ikke synes å ha blitt vurdert. Vi kan ikke se behovet for denne utvidelsen. Likevel er det vel ingen som på alvor mener at stadnamnlova skal kunne hindre kommune-sammenslåing. En mellomløsning ville vært å la kun bestemmelser om skrivemåte gjelde for slike objekt. Vi ser ikke bort fra at nettopp det var siktemålet. Lovvedtaket var imidlertid ikke begrenset slik.

Lærdommen vi kan trekke av dette er at det ikke skader med grundig gjennomtenkning ifm lovprosesser. Stadnamnlova bærer preg av det pga at det har skjedd i begrenset grad særlig mht rettslige spørsmål. Regjeringen er i ferd med enda et slikt eksperiment. Det er en god folkelig regel å lære av feil. Det er mulig at det ikke gjelder innen politikken muligvis grunnet for stor appetitt på kortsiktige seire.

UNESCO – bedre balanse mellom vern av materielle kulturminner og stedsnavn

UNESCO gir uttrykk for at det er behov for bedre balanse mellom vern av materielle kulturminner og stedsnavn. Det kan enkelt skje ved å beholde lovvern av norske nedarva stedsnavn og arbeide for å forbedre lovvernet samt vernet i praksis. Det vil her bl.a. være nærliggende å se på navnekonsulentene og klagenemnda og dens ressurser og funksjon. Det synes bl.a. å være behov for styrking av den juridiske utredningskapasiteten. Det antas dessuten at det er en god del å lære av det materielle kulturminnevernet.

Endret lovstruktur? – sammenslåing med kulturminneloven eller sameloven?

Det er en dramatisk forskjell i lovvernet av materielle kulturminner og stedsnavna. Undertegnede var leder av det regjeringsoppnevnte Lovstrukturutvalget. Hovedutredningen var NOU 1992: 32 Bedre struktur i lovverket. Jeg ser at vi ikke vurderte sammenslåing av stadnamnlova med kulturminneloven, men det bør nok vurderes. Det er ingen tvil om at en ev. sammenslåing av disse lovene vil fremtvinge en grundig rettslig gjennomtenkning av vern av både materielle og immaterielle kulturminner herunder stedsnavna. Det bemerkes at disse lovene er trykt i samme særtrykksom utgis av Cappelen Akademisk Forlag. Det er nok gode grunner for det. Et annet alternativ er nevnt foran. Hvis vernet skal begrenses til samiske og kvenske stedsnavn, så bør det vurderes å oppheve stadnamnlova og ta inn vernebestemmelser i sameloven.

Bedre balanse av vern og lov kvalitet

Dessverre er stadnamnlova preget av at det aldri har vært arbeidet seriøst med rettslige spørsmål og det er et klart behov for å bedre kvaliteten på denne reguleringen. En kan gjerne si det slik at stadnamnlova lever i forvaltningsrettens ytterkant. Klagebestemmelsen bærer bl.a. preg av det. Et underliggende problem er nok at vern av stedsnavn lever i politikkens ytterkant. Foreliggende forslag er et svært tydelig bevis for det. Forslaget vil bidra til senkning av kvaliteten. Sammenslåing av lovene kan være et riktig og nødvendig tiltak også for å høyne kvaliteten på lovgivningen som skal verne stedsnavna. Viser ellers til *Lovteknikk-heftet* fra Justisdepartementets Lovavdeling.

Endring av spilleregler – aksept av lovbrudd - tvilsomt signal til klagere og andre

Hva er det regjeringen gjør? Etter at både klagenemnda og SOM har slått fast at Overhalla kommune fattet ugyldig vedtak mht begge stedsnavn, så fant regjeringen ved statsråd Sanner ut at saka kunne komme til nytte for regjeringens kommunesammenslåingsprosjekt. Regjeringen besluttet uten videre og uten nærmere analyse å endre spillereglene.

Hvilke signal er det regjeringen derved sender ut? Det er flere:

- at kommuner ikke behøver å følge lover og statlige vedtak,
- at det ikke har noen hensikt å klage på ugyldige kommunale vedtak fordi
- staten er beredt til å endre spillereglene om klagen fører fram,
- at det ikke har noen hensikt å forsøke å ta vare på våre immaterielle kulturminner pga
- at regjeringen er villig til å fjerne noen av våre eldste kulturminner uten saklig grunn, og
- at statlige etater ikke følger gyldige statlige vedtak om kommuner ikke gjør det og
- at det støttes aktivt av regjeringen Solberg.

Det er ingen tvil om at statens opptreden i denne saken sender et klart signal til befolkningen om at staten ikke respekterer egne lover og vedtak. Vi sitter dessuten igjen med et inntrykk av en populistisk, useriøs og nærmest korrump politisk kultur dog uten personlig berikelse. Det er derfor på alle måter en trist sak. Regjeringen har hovedansvaret for det.

Vi håper at forslaget representerer et absolutt lavmål i arbeid med stadnamnlova og at det herfra går oppover. Første tiltak er å skrote forslaget.

Invitasjon til rettslige prosesser?

Vi ser det slik at regjeringens forslag strider mot flere konvensjoner og i beste fall balanserer på kanten av disse. Det tilsier at om forslaget blir vedtatt, så er det nærliggende å vurdere å ta saken opp i relevante fora/organer.

I tillegg vil framtidige navneendringer lett havne hos SOM og/eller domstolene.

Samlet sett vil dette kunne få et langt større omfang enn noen klagesaker som regjeringen er opptatt av å bli kvitt.

Tap av kulturminner og utvikling av ny rett

Denne saken er trist fra et kultursynspunkt, men fortoner seg på en annen måte fra et rettslig ståsted. Overhalla-saka har vist klare svakheter ved lovgivning og forvaltningspraksis samt ulike myndigheters forhold til og respekt for vår lovgivning. Resultatet er interessant fra et juridisk perspektiv. I tråd med forrige punkt kan det bli enda bedre fra et slikt ståsted. Det presiseres at forslaget ikke bør vedtas av hensyn til jurister eller andre.

Demokrati, reelle behov og argumenter

Enkelte vil sikkert også trekke demokratiargumentet. Til det er å bemerke at det ikke følger av prinsippet om demokrati at et lands eldste kulturminner bør fjernes. Snarere tvert om.

Et sentralt hensyn bak prinsippet om demokrati er at det er argumentene som skal vurderes og tas stilling til på saklig grunnlag. Problemet med regjeringens forslag er at de ikke har presentert noen tungtveiende grunner for å fjerne vernet av våre nedarva stedsnavn. Klima og miljødepartementet og Riksantikvaren uttrykker dette helt sylklart ved at de har vansker med «... å se at det foreligger viktige offentlige eller private behov som skulle tilsa at den lovfestede beskyttelsen av stedsnavn lempes.» Og når de ikke kan se det, så er det heller ikke lett for oss andre.

Sakens kjerne – bygge opp eller ned norsk kultur

Saken handler i sin essens om hvorvidt vi ønsker at framtidens nordmenn skal ha kunnskap om sine forfedres kultur og derfor også norsk kultur. Regjeringens forslag er å undergrave slik kunnskap og derved også norsk kultur. Enkelt sagt foreslår regjeringa at det norske folks kunnskap om norsk kultur skal svekkes. Hvorfor? For at det kan glede kommune- og fylkespolitikere? Og hvorfor det? For at de skal føle frihet og glede ved å rasere noen av våre eldste kulturminner? Hva med bulldoserkjørerne og sprengningsekspertene? Bør de også få tilsvarende frihet? Og vi andre? Det er sikkert mange som vil kunne føle glede ved å rasere kulturminner. Hvorfor er det bare kommune- og fylkespolitikere som skal ha gleden av det? Og hvorfor begrense det til stedsnavn?

Minner om at for få år siden var det noen som fikk idéen om å tenne på gamle trekirker. Er det slik vi vil ha det? Og er det det vi skal tilby våre nye landsmenn og -kvinner mht integrering? Sett i dette perspektivet blir argumentet om *kommuners selvråderett* både ynkelig og skremmende.

Grunnen til at vi skriver dette er at vi ønsker å vise hva som er ytterste konsekvens av regjeringens forslag ev. hva en videreføring kan lede til. Vi ønsker mao å advare mot mulige langsiktige konsekvenser av forslaget og vi håper at vårt budskap oppfattes av regjeringen og andre.

Forslaget bør trekkes tilbake eller dempes

Regjeringens forslag er basert på tvilsomt grunnlag og bør ikke fremmes. Regjeringen bør vurdere saken på nytt og i den sammenheng se på hele lovvernet av våre kulturminner med vekt på de eldste og med sikte på en bedre balanse mellom vern av materielle og immaterielle kulturminner. Minner her om en betydelig kritikk mot våre vestlige og materialistiske samfunn. Kritikken kan synes relevant ift vern av våre kulturminner og da i form av svakt vern av de immaterielle kulturminnene.

Regjeringen bør videre vurdere hvilke reguleringer som trengs og som vil være tjenlig for å få en godt gjennomført adressering uten skade på våre stedsnavn.

Det synes å være enighet om at stedsnavn er våre eldste immaterielle kulturminner og at det særlig er tilfelle for våre nedarva stedsnavn. Det finnes ingen overbevisende begrunnelse for hvorfor stedsnavna bør få svekket vern.

Alt eller intet? – kan det finnes mellomløsninger?

Svaret på det er ja. Lokalt er det åpenbart ved å skilte de to bygdene Ranem og Skage på korrekt måte dvs i bygdens ytre grenser. Kulturminister Skei Grande kjenner kommunen godt og KUD bør fortelle det til kommunen og ordfører Tyldum.

Når det gjelder regjerings forslag, så var det i første omgang tale om å gi større kommuner mer myndighet. Forslaget omfatter imidlertid alle herunder kommune uten noen som helst kunnskap og kompetanse om historiske forhold.

Hvis regjeringen endrer forslaget, slik at det kan åpnes opp for en viss myndighet for større ressurssterke kommuner som kan dokumentere tilstrekkelig kompetanse og forståelse for de spørsmål stadnamnlova reiser, så ville saken stilt seg annerledes. Noen slik invitasjon har ikke regjeringen gitt, og vi går derfor ikke nærmere inn på spørsmålet her enn å nevne at det vil være naturlig å starte en slik diskusjon med rett fagmiljø herunder navnekonsulentene og gjerne også med Riksantikvaren. Dette vil i motsetning til foreliggende høring kreve en seriøs prosess som tar sikte på å styrke kunnskapen om og vernet av stedsnavna og ikke det motsatte - slik Riksantikvaren og Klima- og miljødepartementet skriver, se foran. Initiativet til dette må tas *før døra går igjen*.

Overhalla kommune har i hele prosessen demonstrert at den ikke er der og de har heller ikke vist noe som helst ønske om å bevare sine eldste stedsnavn. Da bør de behandles deretter. Regjeringen bør støtte konstruktive krefter og ikke de som vil rive ned for å demonstrere egen makt. Spørsmålet er om regjeringen har vilje og evner til det. Det gjenstår å se.

Politisk ukultur? - og svake forvaltningsorganer?

Det er også et annet aspekt som fortjener oppmerksomhet og det er at saken viser en klar tendens til vilje om enighet mellom politikere av ulike partier. Stemmetallet i Overhalla kommunestyre da vår klage på kommunens vedtak om «Reguleringsplan for Skage sentrum» ble tatt til følge var 19-2. Det samme var stemmetallet da kommunestyret vedtok å fjerne navna Hunn og Ranemsletta med hhv Skage og Overhalla. Det er godt gjort.

Da vi ba de statlige etatene Statens kartverk, SSB og Statens vegvesen om å følge opp vedtakene fra klagenemnda svarte alle at de ville forholde seg til kommunens vedtak – dette til tross for at kommunens vedtak var opphevet og erstattet av nytt vedtak ved nemnda samt at KUD skrev til kommunen og understreket at klagenemndas vedtak var endelig. Etter dialog endret SSB syn og også kartverket etter hvert, selv om det tok lang tid og nokså omfattende dialog. Årsaken til kartverkets motvilje skyldes nok bl.a. svak juridisk forståelse.

Vegvesenet endret syn flere ganger, men valgte å ikke følge nemndas vedtak etter statsråd Jan Tore Sanners svar til stortingsrepresentant Arild Grande (AP) som på sin side ga bevisst feilaktig opplysning i sitt spørsmål ved å late som om kommunens vedtak sto ved lag. Før det hadde A. Grande og stortingsrepresentant Elin Agdestein (H) også fra Nord-Trøndelag i oppslag både i Trønderavisa og i Namdalsavisa støttet kommunen og bidro til å undergrave nemndas vedtak.

Fylkesmann i Nord-Trøndelag Inge Ryan som var tidligere stortingsrepresentant for SV, uttrykte i intervju med Namdalsavisa forståelse for at kommunen og ordfører Tyldum bedrev sivil ulydighet ift nemndas vedtak dvs lovbrudd. Ryan opplyste samtidig at det var få saker han hadde hatt så mange møter om. Det sier sitt. Ryan ville ikke trenge mange møter for å fortelle ordfører Tyldum om at kommunen bør og skal følge norsk lov. Da må det ha vært noe annet og vi kan tenke oss hva det var. Det er godt mulig Ryan har spilt bak kulissene eller har gitt råd til Tyldum om det. Ryan kan det faget.

Regjeringen Solberg ved statsråd Sanner kom Overhalla kommune raskt i møte i nevnte svar til A. Grande og saboterte med det nemndas vedtak. Stortingsrepresentant Trine Skei Grande hadde heller ingen problemer med at kommunen bedrev lovbrudd og støttet kommunen aktivt og helhjertet både i intervju i Namdalsavisa og ved spørsmål i Stortingets spørretime.

Samferdselsdepartementet (SD) kastet først korta etter at Sivilombudsmannen hadde gitt en klar negativ uttalelse til SD og etter ny klage herfra pga at SD ikke fulgte uttalelsen fra SOM. Imidlertid skjedde det samtidig som KUD sendte ut høringen. Det var nok ikke tilfeldig. Før det hadde SD trenert klagesak herfra og bidra aktivt også da til å forsinke saken.

Overhalla kommune lot seg imidlertid ikke påvirke av en svært kritisk uttalelse fra SOM.

Til slutt sendte regjeringen ved kulturminister Linda Hofstad Helleland hvor de kom Overhalla kommune i møte. Begrunnelsen er knyttet til regjeringens prestisjeprosjekt om sammenslåing av kommuner og fylkeskommuner. Etter hva vi kjenner til, er det ingen andre kommuner som har gitt uttrykk for ønske om rettslig adgang til å fjerne nedarva stedsnavn. Forklaringen amtas derfor å være at spørsmålet fra A. Grande ga statsråd Sanner en idé om å tilsynelatende komme kommunene i møte ved økt myndighet. Konsekvensene ble neppe ofret en tanke.

Ordfører Tyldum har vært aktiv også på andre måter og da særlig ved stadige oppslag i Namdalsavisa og med full støtte derfra. Siste innslag var NRK Trøndelag hvor han optrådte sammen med Bjarne Brøndbo som fikk vist sitt kulturelle nivå med å illustrere navnet Hunn med ulike former for voff-voff. Brøndbo søker popularitet og er en fagmann på det. Vi ser Brøndbos skifte av synspunkt samt kulturelle innslag som et forsøk på å stille seg først i heiagjengen bak ordfører Tyldum. Det er klart mer popularitet å hente der enn fra vår side. Og Tyldum ser nok også sakens potensiale mht stemmesanking. Hans eneste argument er at kommunen bør bestemme og derved demonstrere at han er herre i eget hus.

Hva viser dette? Etter vårt syn er det ingen tvil og det er en politisk ukultur samt svake forvaltningsorganer. Det siste tyder på svake ledere ev. det som verre er dvs at de følger departementene uavhengig av som er gjeldende lovgivning og gyldige vedtak herunder statlige.

Kulturminister Skei Grande står overfor et valg om denne kulturen skal videreutvikles eller ikke. Den nye Klima- og miljøministeren Ola Elvestuen er den første som sier nei til en sak som har gått helt feil. Det tilsier at Skei Grande i hvert fall vil ha støtte fra én av statsrådene.

Det kan se ut til at det også er behov for å se nærmere på og rydde opp i deler av norsk politisk kultur. Det bør vel alle politiske partier ta ansvar for. Denne saka kan bidra med stoff til det arbeidet.

Kulturminister Linda Hofstad Helleland sitt ettermæle?

I min artikkel i meldingsbladet til Norsk namnelag - *Nytt om namn* nr 63/64-2016 - *Overhalla-saka – avvikling av vern av stedsnavn?* – avsluttet jeg med følgende:

«I Are Kalvøs revy ved Det Norske Teateret stilte kulturminister Linda Hofstad Helleland opp som gjest og dette ble vist på NRK sist lørdag den 1.4.2017. Kalvøs avsluttende spørsmål var hva Hofstad Helleland trodde at hun vil bli husket for om 100 år.

På bakgrunn av KUDs svarbrev til SOM og varslet lovendring, så kan hun bli husket for at hun var den kulturministeren som avvirket vern av våre eldgamle nedarva stedsnavn og derved en av hjørnesteinene for norsk kultur. Det kan i ettertid vise seg at det ikke vil være våre nye landsmenn og -kvinner som gjør grovarbeidet med å slette norsk kulturarv.»

Det vil i stor grad avhenge av hva den nye kulturministeren Skei Grande velger å gjøre, men hun kan ikke slette bidraget fra Hofstad Helleland. Bidraget står som en påle eller bauta over lite klok politikk. Forsto Hofstad Helleland hva hun gjorde? – eller var hun bare lojal og/eller kynisk?

Kulturminister Trine Skei Grande

Regjeringen endret sammensetning i statsråd den 17.1.2018. Trine Skei Grande ble ny kulturminister. Det er ingen tvil om at hun vil ha betydelig innflytelse på sakens videre forløp. En medvirkende grunn til det er at Jan Tore Sanner samtidig gikk av som Kommunal- og moderniseringsminister med ansvar for bl.a. kommunesammenslåingsprosjektet. Vi minner om at statsråd Skei Grande ikke med nødvendighet må mene det samme som stortingsrepresentant Skei Grande på stemmefiske i valgkamphumør.

Regjeringens ettermæle – fjerning av våre eldste immaterielle kulturminner?

De nye statsrådene har ikke investert prestisje i saken og det gjør det lettere for den nye regjeringen Solberg å snu. Vi håper de tar utfordringen herfra.

Hvis ikke, så ligger det an til at regjeringene Solberg kan få deler av sitt ettermæle knyttet til denne saken. Den nye regjeringen med statsminister Solberg i spissen, bør stille seg spørsmål om saken er verdt det.

Ringene sluttet? – fra Overhalla og tilbake igjen? – og Venstre

Hvis forslaget blir vedtatt, så vil ringen være sluttet ved at professor Oluf Rygh hadde sitt navn og sine aner på farssiden fra Overhalla ved en av Rygh-gårdene på Ryggahøgda og ved at ivaretakelsen av stedsnavna også slutter med Overhalla, jf Overhalla-saka og konsekvensene av den. Ringen blir tydeligere ved at Skei Grande er blitt ny kulturminister og får æren og den forhåpentligvis tvilsomme gleden av å videreføre arbeidet med å legge til rette for fjerning av våre nedarva stedsnavn.

Hvis forslaget blir vedtatt vil også en annen ring bli sluttet. Sikter her til at navnesaka med Rygh-kommisjonen arbeidet i det daværende partiet Venstres ånd og at Skei Grande er den som skal gravlegge vernet av våre nedarva stedsnavn som er våre eldste immaterielle kulturminner.

Framtidas nordmenn vil med regjeringens forslag kunne bli henvist til å gå i et landskap uten eldre nedarva stedsnavn og hvor navna ikke stemmer med gamle kart og bøker.